

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Tomáš Strouha

Společné jmění manželů v teorii a soudní praxi

Konzultant: prof. JUDr. Jan Dvořák, Csc.

V Praze 2011

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny využití prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českých Budějovicích dne 20. října 2011.

Mgr. Tomáš Strouha

Abstrakt

Tato práce se zabývá společným jměním manželů z pohledu soudní praxe, když jde o oblast práva v zákoně sice stručně upravenou, ale ovlivněnou a navazující na široký okruh rodinných a občanskoprávních vztahů. Vedle poměrně stručné zákonné úpravy však existuje rozsáhlá judikatura.

Práce rekapituluje vývoj manželského majtkového práva počínaje úpravou Obecného zákoníku občanského, přes současnou právní úpravu k úpravě obsažené v připravovaném občanském zákoníku, který by měl nabýt účinnosti 1.1.2014. Současná právní úprava je zpracována s přihlédnutím k soudní praxi obsažené zejména v judikatuře vyšších soudů a to i s ohledem na stále vzrůstající význam cizího prvku v soudním řízení.

Abstract

This piece of work deals with the issue of marital community of property from the perspective of judiciary practice, which is a legal area only briefly regulated by law, but influenced and following up on a wide array of familial and civil relations. Apart from the rather brief regulation concerning this area, however, there is an extensive case of established practice of the courts surrounding it.

This piece of work outlines the development of marital property law from the amendments of the General Civil Code of the Czech Republic to the contemporary adjustments to the regulation contained within the Civil Code in preparation at the moment, which should come into force on January 1st, 2014. In dealing with the current state of the legislation, judicial practice was taken into consideration, most notably the case law and judicature of higher courts, and more so with regard to the ever increasing significance of foreign elements in the legal proceedings.

Název práce : Společné jmění manželů v teorii a soudní praxi

Autor : Mgr. Tomáš Strouha

Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, katedra občanského práva

Konzultant : prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Klíčová slova : občanské právo

společné jmění manželů

Title: The joint ownership of spouses in theory and judiciary practise

Keywords : civil law

marial community of property

Obsah

Úvod.....	1
1. Obecný výklad.....	3
1.1.manželství.....	3
1.2.důsledky uzavření manželství a jejich úprava v občanském zákoníku.....	3
1.3.důsledky uzavření manželství a jejich úprava v zákonu o rodině.....	6
2. Vývoj právní úpravy manželství a majetkových vztahů.....	8
2.1. úprava OZO 1811.....	8
2.2.úprava 1949.....	13
2.3.úprava 1964.....	15

2.4. institut osobního užívání.....	19
3. Harmonizační tendence v rámci EU.....	23
4. Úvod do institutu manželského majetkového práva.....	27
5. Vznik a předmět společného jmění manželů.....	29
6. Současná právní úprava.....	31
7. Majetek společného jmění manželů.....	34
8. Nabývání majetku do společného jmění manželů.....	38
8.1. na základě zákona.....	38
8.2. na základě rozhodnutí státního orgánu.....	38
8.3. vydržení.....	39
8.4. zhotovení nové věci.....	40
8.5. dražba.....	41

8.6. přírůstek.....	42
8.7. pojištění.....	42
9. Závazky společného jmění manželů.....	45
10. Výkon rozhodnutí a společné jmění manželů.....	51
11. Výlučný majetek.....	56
11.1. jednotlivé případy výlučného majetku.....	57
12. Nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů.....	63
13. Nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů a podnikání.....	67
14. Možnost úpravy rozsahu a doby vzniku společného jmění manželů projevem vůle.....	71
14.1. změna rozsahu.....	72
14.1.1. rozšíření rozsahu společného jmění manželů.....	72
14.1.2. zúžení společného jmění manželů.....	72

- smlouvou.....	73
- rozhodnutím soudu.....	74
14.2. změna doby vzniku společného jmění manželů.....	75
15. Zánik společného jmění manželů.....	77
15.1. rozvod manželství.....	77
15.2. smrt a prohlášení jednoho z manželů za mrtvého.....	81
15.3. zánik SJM a insolvenční řízení.....	82
15.4. zánik společného jmění manželů za trvání manželství výrokem soudu o propadnutí majetku.....	83
16. Vypořádání společného jmění manželů.....	84
16.1. dohoda.....	85
16.2. rozhodnutí soudu.....	88
16.2.1. řízení před soudem.....	88

16.2.2. cizí prvek v řízení o vypořádání společného jmění manželů.....	96
16.2.3. připravovaná úprava řízení o vypořádání společného jmění manželů v rámci Evropské unie.....	98
16.2.4. vypořádání vnosů a zápočtů.....	100
16.3. zákonná domněnka.....	105
16.4. vypořádání SJM a insolvenční řízení.....	106
17. Společné jmění manželů v připravovaném návrhu kodifikace občanského zákoníku.....	109
18. Závěr.....	114
19. Summary.....	117
20. Přehled použité literatury a pramenů.....	119

Společné jmění manželů

v teorii a v soudní praxi

Úvod

Z pohledu civilních soudců okresních soudů, ale i soudů odvolacích a advokátů je jedním z nejméně oblíbených sporů řízení o vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Důvodů je hned několik. Základním je snad skutečnost, že účastníci těchto sporů za sebou již mají řízení o rozvod, kterému předcházelo řízení o úpravu poměrů k nezletilým dětem případně řízení o stanovení výživného na manžela nebo řízení o příspěvek na výživu rozvedeného manžela. Často je také řízení spojené s řešením otázky společného bydlení. V rámci všech těchto řízení účastníci uvažují a z různých pohledů probírají i možnost vypořádání majetku, který nabyli v průběhu manželství. Jde tedy o problém, který mají již promyšlený každý ze svého pohledu a v momentě, kdy se tyto jejich pohledy nesejdou v dohodě, se obracejí na soud, od kterého očekávají, že si učiní představu o tom, co a jakým způsobem má být vypořádáno. A na základě této představy soud jejich spor rozhodne. Aby si soud takovou představu mohl učinit je často třeba rozsáhlého dokazování, které trvá déle, než účastníci předpokládali v době zahájení řízení, výsledek je pro ně často překvapením, protože teprve při vypořádání společného jmění soudem zjišťují, v jak složitém vztahu žili a hodnotově dostávají často méně, než předpokládali, když v době rozhodování jde stále o hodnoty majetku vztažené k době zániku společného jmění účastníků, když rozdíl je dán nejenom délkou řízení, ale i dobou, která od zániku společného jmění do podání žaloby uplynula. Nezřídka tedy od soudu odcházejí oba účastníci řízení nespokojeni s jeho výsledkem.

Aby tomu zklamání soudy předešly a ušetřily účastníkům náklady řízení, pečlivě se v těchto věcech snaží o smírné vyřešení věci. To také v obecné rovině soudního řízení předpokládá občanský soudní řád ve svém § 99 odst. 1 věta druhá. Pomocí k předcházení sporům o vypořádání společného jmění manželů je i zákonná úprava provedená zákonem číslo 91/1998 Sb. V rámci snahy o smírné vyřešení věci

je soud dle citovaného ustanovení povinen s účastníky probrat věc, upozornit je na právní úpravu, stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a podle okolností jim doporučit možnosti smírného vyřešení věci. Dalším krokem k posílení tlaku na smírné vyřešení věci před soudem je i úprava poplatkového zákona, který umožňuje od 1. 9. 2011 vrácení části soudního poplatku v případě uzavření soudního smíru.

Pokud ovšem k dohodě o vypořádání zaniklého jmění manželů nedojde je na soudu, aby v zákonném rámci o vypořádání rozhodl.

1. Obecný výklad

1.1 Manželství

Před samotným výkladem o společném jmění manželů v návaznosti na již uvedené je potřeba se zmínit o základu, na kterém tento institut stojí a to o institut manželství. Ten je upraven v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění novel, který ve svém § 1 odst. 1 stanoví, že manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, když dle odst. 2 tohoto ustanovení je jeho hlavním účelem založení rodiny a řádná výchova dětí. Aby mohl být tento účel naplněn je potřeba, aby manželství, jako soubor vztahů, bylo postaveno i na pevném majetkovém rámci, který mu dodá potřebnou soudržnost. To vše při zachování a respektování osobností samotných manželů a jejich práv. Zákonný rámec musí dát potřebnou jistotu ohledně vzájemného postavení a postavení k třetím osobám pokud jde o hospodaření a nakládání s majetkem vlastním nebo společným. Význam manželství je podtržen již tím, že je mu a rodinným vztahům, které jsou z něho odvozeny věnován samostatný zákon a zejména občanský zákoník se tomuto institutu opakovaně a významným způsobem věnuje.

1. 2. důsledky uzavření manželství a jejich úprava v občanském zákoníku

Jak vyplývá ze samotného názvu institutu společného jmění manželů jde o vztah, který se váže k institutu manželství. Je jedním ze souboru vztahů a důsledků uzavření manželství. A to majetkovým důsledkem. Mimo těchto majetkových důsledků uzavření manželství teorie pojednává též o statusových důsledcích uzavření manželství¹.

Úvaha nad rámcem vztahů mezi manžely je tedy nadřazena úvaze nad povahou společného jmění manželů. Vztahy vzniklé uzavřením manželství procházejí vývojem. V současné době je dán základní rámec těchto vztahů Ústavou

¹ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.2

ČR (z.č. 1/1993 Sb.) a Listinou základních práv a svobod (z.č. 2/1993 Sb.), která stanoví ve svém článku 1. věta první, že lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech, když tato zásada pro vztahy manželů konkretizována v ustanovení § 18 zákona o rodině č. 94/1963 Sb.

Důsledkem uzavření manželství není a nemůže být pro každého z manželů ztráta dosavadních práv a povinností zaručených článkem 26 Listiny základních práv a svobod, tedy volit si povolání, připravovat se na ně, podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, jako je právo samostatně uzavírat smlouvy, nakládat s majetkem a podobně. Vzhledem k významu rodiny, jejímu účelu a funkci, zájmu na trvalosti a pevnosti vztahů založených uzavřením manželství vznikl tedy soubor vztahů se zvláštním právním režimem, který se vztahuje na oba manžele a je veden snahou zabránit rozpadu a rozdrobení, které by plynulo z přílišného prosazování zájmů jednoho z manželů a mohlo by vést k jejich nevyváženému postavení, které by bylo základem nestability vztahu, na jehož pevnosti má stát zájem a je ve prospěch osob uzavírajících manželství.

Dopad uzavření manželství není na veškeré majetkové vztahy manželů, ale týká se pouze konkrétního okruhu majetkových vztahů, které v průběhu manželství vznikají.

Společné jmění manželů je součástí za pomoci právní normy upravených majetkových vztahů, které vznikají uzavřením manželství mezi manžely navzájem a mezi manžely a třetími osobami. Pro tento soubor norem se vžil teorií používaný pojem **manželské majetkové právo**².

Podkladem pro to, že se tento soubor norem vytvořil je zájem společnosti reprezentovaný zákonodárcem posílit majetkovou jednotu manželů vzájemně, ale i ve vztahu k třetími osobám. Ve vzájemném vztahu manželů tato snaha vyplývá ze zásady, že manželé jsou si rovni a normy manželského majetkového práva se snaží přiměřeně chránit jednoho z manželů před druhým a zabránit možnosti zneužívání silnějšího postavení jednoho z manželů na úkor druhého. Další zásada, ze které tato úprava vyplývá je zásada vzájemné pomoci a ekonomické solidarity.

² Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.9

Způsob úpravy manželských majetkových vztahů prošel vývojem, který odpovídá vývoji celé společnosti a touto společností chápaných funkcí rodiny. Tímto vývojem se bude zabývat samostatná část této práce.

Uzavření manželství má své právní důsledky zejména v právu soukromém, ale i v právu veřejném. To především pokud jde o daňové předpisy. Základem právní úpravy manželských majetkových vztahů je občanský zákoník, který ve svém § 143 - § 151 upravuje institut společného jmění manželů. Úprava manželských majetkových práv obsažená v občanském zákoníku je manželským majetkovým právem v užším smyslu, neboť manželské majetkové právo je právní úpravou veškerých majetkových vztahů, k jejichž vzniku dochází v důsledku uzavření manželství, bez zřetele k tomu, ve kterém právním odvětví jsou upraveny³. To, jak jsou upravena majetková práva a závazky manželů k jejich majetku, který vlastní každý z nich v době uzavření manželství, k majetku, který získají společně nebo samostatně za trvání manželství, ale i to, jak jsou upravena práva a povinnosti v případě, že dojde k zániku manželství je teorií nazýváno manželský majetkový režim⁴.

Manželský majetkový režim je rozlišován na

a) režim manželského majetkového společenství

a

a) režim samostatných (oddělených) majetků manželů.

Režim majetkového společenství stojí na existenci společného majetku manželů za trvání manželství, když k tomuto společnému majetku mají manželé shodné právní postavení. Toto majetkové společenství může zahrnovat veškerý majetek, tedy nabytý před manželstvím i za jeho trvání, pak jde o univerzální společenství nebo jde o majetkové společenství omezené, které dopadá jen na konkrétně vymezený okruh věcí. Současná právní úprava obsažená v § 143-§151 občanského zákoníku je

³ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.11

⁴ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.11

formou omezeného majetkového společenství, kde je určujícím pro vymezení, zda majetek spadá do společného jmění, zda byl nabyt za trvání manželství či nikoliv. Naproti tomu v režimu samostatných (oddělených) majetků má každý manžel výlučné vlastnické právo k majetku, který nabyt za trvání manželství a společný majetek manželů tedy nevzniká.

Dopad uzavření manželství v oblasti občanského práva není pouze ve vzniku společného jmění manželů, ale i v oblasti, která se týká uspokojování společné potřeby bydlení, když občanský zákoník upravuje v § 703 - § 709 společný nájem bytu manžely, jako zvláštní případ společného nájmu bytu upraveného v § 700 občanského zákoníku. Jde o kogentní úpravu od které se manželé nemohou odchýlit vzájemnou dohodou, jak je tomu u společného jmění manželů. Společný nájem bytu manželů je podmíněn existencí manželství, přičemž ke vzniku společného nájmu k bytu manželů nedojde v případě, kdy tito spolu trvale nežijí.

Dalším dopadem manželství v oblasti občanského práva je dopad v oblasti dědění. Manžel dědí dle § 473 občanského zákoníku v I. dědické skupině, vzniku postavení osoby blízké dle § 116 občanského zákoníku, který má dopad například v ustanovení o odporovatelnosti právních úkonů dle § 42a odst. 2 občanského zákoníku při přechodu důkazní povinnosti. Důsledek uzavření manželství v oblasti občanského práva je i v otázce běhu promlčecí doby dle § 114 občanského zákoníku, podle kterého jde-li o právo mezi zákonnými zástupci na jedné straně a nezletilými dětmi a jinými zastoupenými osobami na druhé straně, promlčení ani nepočíná ani neběží, nejde-li o úroky a opětuující se plnění. To platí i o právech mezi manžely.

1.3 důsledky uzavření manželství a jejich úprava v zákoně o rodině

Důsledky uzavření manželství, které jsou upraveny zákonem o rodině nejsou základním předmětem této práce, ale pro úplnost je nutné se jim též věnovat, když při rozhodování soudu se jim nelze vyhnout neboť § 24a odst. 1 písm. a) zákona o rodině dohodu ohledně případné vyživovací povinnosti postavil vedle dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práva povinnosti společného bydlení, jako jednu z podmínek pro rozvod manželství, kdy se předpokládá hluboký a trvalý

rozvrat manželství a soud nebere v úvahu příčiny jeho rozvratu, neboť ty již nezjišťuje.

Ohledně osobnostních práv manželů dochází uzavřením manželství k realizaci jedné z jeho funkcí a to hospodářské, která je specifikována povinností manželů si pomáhat, danou § 18 zákona o rodině a dále konkretizována v § 91 zákona o rodině. Tam je upravena vzájemná vyživovací povinnost postavená na zásadě, že hmotná a kulturní úroveň manželů má být zásadně stejná a částečně se promítá i do úpravy výživného pro rozvedeného manžela, kterému je za podmínek daných § 92 zákona o rodině přiznáno právo již pouze na přiměřenou výživu a časově je toto právo omezeno na dobu tří let po rozvodu. Nicméně je z tohoto jasně patrný dopad osobnosněprávních důsledků manželství i po jeho zániku.

2. Vývoj právní úpravy manželství a majetkových vztahů

V tomto úvodu jde o to pochopit vznik současné právní úpravy majetkových vztahů mezi manžely. Úprava těchto vztahů má stále podobné prvky, které je třeba mít na zřeteli. Jednotlivé úpravy odpovídají názorům té, které doby. Jde o poskytnutí určitých jistot v majetkové sféře a o zajištění rovnoprávných vztahů a zajištění potřebné míry jistot. Historický přehled by měl ukázat cestu k současnosti. To zejména v souvislosti s připravovanou kodifikací občanského práva, která má za cíl nově upravit soukromé právo v České republice, jako celek.

2.1. Úprava Obecného zákoníku občanského z roku 1811

Životní společenství manželů upravené v Obecném občanském zákoníku má dvě stránky: osobní a majetkovou. Osobní poměry manželů včetně výživy jsou upraveny v jeho prvním díle, kdežto majetková stránka manželství je upravena v 28. hlavě druhého dílu. Ze životního společenství plyne nejen osobní společenství manželů, nýbrž i majetkové společenství. Toto majetkové společenství je jen důsledkem osobního společenství. Majetkové společenství manželů objevuje se nejen po dobu trvání manželství, nýbrž i pro případ zrušení svazku manželského. Toto majetkové společenství je upraveno zákonnými předpisy, ale může být upraveno také smlouvami, jimž obecný zákoník občanský říká svatební smlouvy, které se liší od smlouvy manželské zakládající svazek manželský a tvořící předpoklad pro majetkové společenství manželů⁵.

Je třeba brát v úvahu, že dřívější právní formy manželství kolísaly mezi principem posvátnosti svazku a principem smluvním. Velký vliv na úvahách o formě manželství měla katolická církev. Zásada „co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ potvrzovala nadvládu muže nad ženou a odtud vývoj směřoval k názoru, že toto platí i ohledně vlády nad jměním.

⁵ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 5. Praha 1935, s. 443

Tyto úvahy se prakticky uplatňovaly až do období revolučních změn, zejména do Velké francouzské revoluce. Přecházelo se na civilní formu sňatku, což bylo chápáno, jako záležitost smluvní a rakouský Obecný zákoník občanský z roku 1811 představoval jakýsi kompromis. Ten uvádí v § 44 : „ rodinné poměry se zakládají manželskou smlouvou. Ve smlouvě prohlašují dvě osoby různého pohlaví zákonitým způsobem svoji vůli žít v nerozlučitelném manželství, ploditi děti, je vychovávat a navzájem si pomáhati“. Tímto ustanovením byl završen zápas o to, zda stát má vůbec nějakým způsobem manželství regulovat a zvítězil názor, že ano⁶.

Změna tkví v tom, že zákonným způsobem uzavření manželství byl způsob církevní. V Českých zemích teprve tak zvaná manželská novela znamenala změnu v zavedení fakultativní civilní formy sňatku. V komentáři k Obecnému zákoníku občanskému z roku 1811 byla úprava charakterizována takto :

Občanský zákoník prohlašuje manželství za smlouvu a staví se tím na odpor ke kanonickému právu, které prohlašovalo manželství za svátost. Ustanovením tímto nezasahuje se ovšem žádným způsobem do práva církevního ani do jeho učení o sakrálním významu náboženství⁷. Tím, že občanský zákoník prohlašuje za smlouvu, vyzvedává tu okolnost, že manželství se zakládá na konkrétní právní normě, která se zakládá na projevu vůle snoubenců, kteří musí býti různého pohlaví⁸.

Redaktoři vedeni tímto liberalistickým názorem prohlásili manželství za smlouvu. Jak z dalšího však je patrné omezili autonomii jednotlivce jenom na rozhodnutí, zda do manželství chce, či nechce vstoupit. Naproti tomu obsah této smlouvy je úplně vyňat z autonomie stran, což naznačili redaktoři ve druhé větě tohoto paragrafu v heslu, že manželství jest smlouvou byl obsažen též postulát, aby manželské svazky byly uvolněny. Toto heslo, že manželství je smlouvou nemá právnicky vůbec žádný význam, protože právnicky je manželství smlouvou, která může být naprosto volně rozvížitelná, jako může být naprosto nerozvížitelná⁹.

⁶ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1. Praha 1935, s. 369

⁷ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1. Praha 1935, s. 369

⁸ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1. Praha 1935, s. 370

⁹ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1. Praha 1935, s. 370

Manželství však nemohlo a nemůže být zrušeno pouhou dohodou¹⁰, když dle § 93 manželům není nijak dovoleno, aby o své újmě zrušili manželské společenství, třeba by byli o tom mezi sebou zajedno; ať již tvrdí, že manželství je neplatné, ať chtějí provést rozlukou manželství anebo jen rozvod od stolu a lože.

Nicméně směs smluvního a sakrálního principu se projevila v právních ustanoveních Obecného zákoníku občanského z roku 1811. Tato nerovnoprávnost se projevila v kogentních předpisech například § 91: „ Muž je hlavou rodiny. V této vlastnosti náleží mu především řídit domácnost. Jest však také povinen obstarati své manželce slušnou výživu ze svého majetku a ve všech případech ji zastupovat.“

Nato navazuje ustanovení § 92, které uvádí: „, Manželka obdrží mužovo jméno, je povinna následovat svého muže do jeho bydliště podle sil pomáhat v domácnosti a ve výdělku pokud to vyžaduje domácí pořádek opatření od něho učiněná zachovávat, jakož i dbáti, aby byla zachována.“

Nerovnost muže a ženy v manželství vyplývala i z jiných tehdejších ustanovení např. § 141 stanovil, že je především otcovou povinností potud se starat o výživu svých dětí až se mohou sami živit. Péči o jejich tělo a jejich zdraví je povinna na sebe vzít hlavně manželka. Dále ustanovení § 147 svěřuje otcovi otcovskou moc ve vztahu k dětem, jako odezvu postavení otce v Římě s jeho mocenskou povahou vyplývající už z pojmu *pater familias*, což znamenalo, že měl právo volby povolání dítěte, správu jeho jmění, právo doplnit projev vůle dítěte nemohlo-li samo platně projevit svou vůli. Jen otec byl zákonným zástupcem dítěte a měl právo pro případ své smrti ustanovit dítěti poručníka nebo někoho z poručnictví vyloučit. Pod slovem otcovská moc rozumí Obecný zákoník občanský práva, která příslušejí výlučně otci a která nikdy matce jako takové nepříslušejí. Odpadne-li otec, musí být pro výkon těchto práv zřízen poručník (§ 216)¹¹.

Otcovská pravomoc trvala až do zletilosti dítěte, ale mohla být prodloužena. Až do roku 1918 se u nás zletilosti nabývalo teprve dovršením dvacátéhočtvrtého

¹⁰ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1. Praha 1935, s. 496

¹¹ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1. Praha 1935, s. 764 a 765

roku. Po roce 1918 rokem dvacátýmprvním. Jestliže se nezletilá dcera vdala, přešla po uzavření sňatku takto pod moc svého manžela, avšak co do jmění zůstala jejímu otci až do dovršení její zletilosti pravomoc otcovská.

Jestliže dítě nemělo otce muselo mít poručníka. To je další nerovnost ženy. Původně totiž podle Obecného zákoníku občanského z roku 1811 byly ženy vůbec z poručnictví vylučovány a to se týkalo i matek. Teprve novelou z roku 1915 byla dána možnost, aby se ženy vůbec mohly stát poručnicemi. Muselo však jít o ženu váženou. Musela být shledána schopnou poručnictví vykonávat a to i u vlastního dítěte. Obecně řečeno neexistovala mateřská nebo rodičovská moc ženy stanovená zákonem tak, jako tomu bylo u muže.

Pojem svatebních smluv, jako základního institutu manželského majetkového práva upraveného Obecným zákoníkem občanským je zakotven v jeho § 1217 a je vysvětlen tak, že svatebními smlouvami se jmenují všechny smlouvy o majetkových právech a povinnostech, ujednané se zřetelem k manželství. Jsou to jmenovitě smlouvy o věnu (§ 1218), obvěnění (§ 1230), společenství statků (§ 1233), správě a požívání původního nebo nabytého jmění (§ 1237) a o výživě¹². Typy těchto smluv nejsou v zákoně omezeny. A nároky z nich plynoucí nejsou na jiné osoby přenositelné. Pro smlouvy svatební je předepsána forma notářského zápisu. Nedostatek formy však bylo možné sanovat splněním vzájemných povinností ve smyslu § 1432¹³.

V úpravě majetkových vztahů v manželství vynikala z dnešního pohledu nerovnoprávnost žen. Byla opuštěna zásada, že žena nemůže mít vlastní majetek. Každý z manželů mohl mít svůj majetek i své vlastnictví k věcem. Nabýval věci individuálně, výhradně pro sebe. Platilo ovšem, že v pochybnostech se má za to, že vlastnictví nabyt muž. Jinak platil princip odděleného majetku, pokud nebyla uzavřena zvláštní smlouva (§ 1237 Obecného zákoníku občanského). Z principu odděleného majetku plynulo, že každý z manželů nabývá majetku samostatně a při společném nabývání nastává spoluvlastnictví podílové a každému z manželů přísluší

¹² Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 5. Praha 1935, s. 442

¹³ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 1 Praha 1935, s. 445

ideální podíl¹⁴. Dále z uvedeného principu plynula manželům možnost uzavírání majetkových smluv včetně obecné možnosti převodu vlastnictví mezi manžely.

Správa majetku manželů byla upravena v § 1238 až 1241 Obecného zákoníku občanského. Základem je úprava správy manželčina majetku manželem.

Bylo již uvedeno, že k majetkovým poměrům v manželství za platnosti Obecného zákoníku občanského náleží i instituce věna a obvěnění

Podle ustanovení § 1218 Obecného zákoníku občanského věno bylo jmění, které se odevzdávalo nebo přislbovalo muži manželkou nebo někým jiným na úlevu nákladů spojených s manželským společenstvím. Mohlo to být všechno, co se dalo zcizit nebo užívat. Za trvání manželství, respektive manželského společenství, užívání věna a jeho přírůstků náleželo muži.

Naopak mohla dostat manželka od muže nebo někoho jiného za něho obvěnění, které sloužilo k rozmnožení věna. Užívání obvěnění náleželo muži.

Dále to byla apanáž, která jiným způsobem přispívala na manželství. Nejčastěji to bylo v peněžitých částkách na určitou dobu. Obvykle připlácená sice manželce, ale určená pro ulehčení hospodářské situace v manželství nebo ke zvýšení životní úrovně. Záleželo vždy na konkrétní úmluvě, kdo se stal vlastníkem nebo uživatelem.

Oddělení jmění zákon rozlišoval v případě 1) konkursu (§1260), 2) dobrovolně rozvedených manželů (1263) a 3) soudního rozvodu(§ 1264).

¹⁴ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Díl 5. Praha 1935, s. 525

2.2. Právní úprava z roku 1949

Právní dvoutletka představující období let 1949 – 1950, kdy došlo ke kodifikaci všech základních oblastí práva v Československu znamenala demontáž Obecného zákoníku občanského z roku 1811. Především z občanského zákoníku bylo vyděleno zákonem číslo 265/1949 Sb. právo rodinné. Zákon vydělil z občanského práva, obsaženého v dosud platném Obecném zákoníku občanském majetkové vztahy v manželství s výjimkou práva dědického. To bylo odůvodněno tím, že v dědickém právu jde především o vztahy majetkové a nikoli osobní, převládající v právu rodinném mezi manžely.

Zmíněný zákon o právu rodinném však přes toto hledisko přece jen pojal majetkoprávní vztahy mezi manžely, jako převážně osobní a upravil je samostatně. Stalo se tak v ustanovení § 22 - 25 v nichž se upravil institut zákonného majetkového společenství mezi manžely. Dá se říci, že tato instituce je bezprostředním předchůdcem bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Proto je třeba se o ní blíže zmínit.

Zákon stanovil, že jmění, jehož nabude kterýkoli z manželů v době trvání manželství s výjimkou toho, co nabude dědictvím nebo darem a to, co slouží jeho osobním potřebám nebo výkonu jeho povolání tvoří jeho získaný majetek a získané majetky obou manželů jsou jejich společným majetkem (§ 22 odst.2).

Dále se upravuje správa zákonného majetkového společenství manželů tak, že obvyklou správu jmění v tomto společenství může provádět každý z manželů sám, avšak jde-li o věc přesahující rámec obvyklé správy je nutný souhlas druhého.

Ustanovení § 24 stanoví, že na jmění náležející do zákonného majetkového společenství se může hojit také věřitel jednoho z manželů. Zvláštní důvod zániku obsahoval § 4 odst. 2 v tom, že majetkové společenství zaniká zbavením svéprávnosti jednoho z manželů. Ustanovení § 26 sice počítá s tím, že zákonné majetkové společenství zaniká. Zásadní je úvaha v § 26 odst. 1, že po zániku společenství platí přiměřeně ustanovení o spoluvlastnictví, přičemž podíly jsou si rovny.

Způsob vypořádání byl upraven v ustanovení § 27 a 28. Ustanovení zákonného majetkového společenství manželů byla nekogentní na rozdíl od pozdější úpravy provedené v roce 1964. V § 29 byla totiž dána možnost dohodou změnit rozsah společného majetku i výkon správy za podmínky, že dohoda bude mít formu notářského zápisu, přičemž ochrana zájmů třetích osob byla zajištěna ustanovením, že vůči jiné osobě se mohou manželé na takovou dohodu dovolávat jen tehdy, je-li jí známa.

Judikatura řešila některé nové, zajímavé situace a jednou z nich byly často se vyskytující přístavby k rodinnému domku, který patřil jenom jednomu z manželů. Jednalo se o rozhodnutí, které řeší otázku přístavby rodinného domu tak, že stanoví: přístavba není samostatná věc, ale součást věci, to je rodinného domu a proto nepatří do zákonného majetkového společenství i když byla provedena za trvání manželství¹⁵.

Další rozhodnutí řešilo mimořádně zajímavou situaci dotýkající se znehodnocení majetku v době rozhodnutí s tím, že při rozdělení zákonného majetkového společenství manželů je nutno přihlídnout k znehodnocení majetku v době rozhodování. K tomu bylo třeba přihlídnout z těchto důvodů:

„ Vždyť za trvání manželství jsou jednotlivé předměty i pokud jsou vlastnictvím i jen jednoho z manželů zpravidla oběma manžely společně užívány a během tohoto společného užívání dochází k jejich přirozenému znehodnocení. Tak tomu bylo i v daném případě, pokud jde o osobní auto odpůrce, které po desetiletém společném užívání oběma účastníky ze své původní hodnoty značně ztratilo. Nelze spravedlivě proto žádat na odpůrci, aby nahrazoval navrhovatelce dnes celou jednu polovinu toho, co ze společného jmění manželů v roce 1950 na koupi a vybavení vozu bylo vynaloženo, ale částku sníženou úměrně tomu, jak poklesla nabývací hodnota majetku ve srovnání s jeho hodnotou v době rozhodování.“¹⁶

Úprava zákonného majetkového společenství platila až do 31.3.1964. Dne 1.4. 1964 pak nabyl účinnosti občanský zákoník publikovaný pod číslem 40/1964 Sb.

¹⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze z 13.6.1963, 5 Co 198/63 publikované pod č.11 ve Sbírce rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR ročník 1964, str. 85

¹⁶ Rozhodnutí nejvyššího soudu z 28.10.1960, 3 Cz 121/60 publikované pod č. 26 ve Sbírce rozhodnutí československých soudů ročník 1961, str.47

2.3. Právní úprava podle občanského zákoníku z roku 1964

V těchto letech se měnila úprava právního řádu na tak zvanou socialistickou právní úpravu. V souvislosti s tím byl přijat i občanský zákoník vydaný pod číslem 40/1964 Sb. Důvodová zpráva uváděla, že žena se stala politicky rovnoprávnou muži, muž přestal být hlavou rodiny. V majetkoprávních vztazích v rodině se stala rozhodující instituce **bezpodílového spoluvlastnictví manželů** zařazená do občanského zákoníku, čímž také došlo k přesunu úpravy majetkoprávních vztahů v manželství ze zákona o rodině do občanského zákoníku.

Konkrétní předpisy toho se dotýkající byly zařazeny v ustanovení § 143 až 151 občanského zákoníku. V tomto rozsahu se jednalo o úpravu osobního vlastnictví a bylo třeba zabývat se ještě soukromým vlastnictvím ve vztahu k bezpodílovému spoluvlastnictví manželů. Tato úprava byla zařazena k ustanovení § 492 a k tomu se vázala přechodná úprava § 500 a z ní vyplývající závěr : „ Jestliže účastníci ke dni 1.4.1964 již manžely nebyli, nemohlo mezi nimi vzniknout bezpodílové spoluvlastnictví (§ 500 odst. 1 o.z.) a předmětem soudního řízení mohlo být jen rozdělení majetku, patřícího do zákonného majetkového společenství podle § 22 a násl. zák.č. 265/1949 Sb.¹⁷

Úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů a její nedostatky při změně hospodářsko politické situace vedly k novelizacím.

Novelizace provedená zákonem č. 131/1982 Sb. doplnila ustanovení § 149 o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů po jeho zániku odstavcem obsahujícím domněnku o provedeném vypořádání tam, kde jej po určitou dobu neprovedli manželé sami.

S nástupem tržního hospodářství došlo k podstatným změnám občanského zákoníku vůbec a to v souvislosti celkovými změnami českého právního řádu. Novela občanského zákoníku provedená zák. číslo 509/1991 Sb. sice ponechala v zásadě úpravu s těžištěm v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, provedla však značné zásahy.

¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 30.4.1965, 5 Cz 32/66 publikované pod č. 60 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS ročník 1966, str. 323

V ustanovení § 143 úprava připojila ustanovení reagující na restituci majetku. Připojila § 143a jímž prakticky odstranila kogentnost předchozí úpravy, možností některých dispozic s majetkem v manželství. To pak mělo ještě další odezvu v § 147 odst. 2, jež navazuje na citované ustanovení § 143a.

Obnovení podnikatelské činnosti občanů vedlo k nutnosti konkretizace úpravy vztahů mezi manžely, jde li o podnikatelskou činnost ať již jednoho nebo obou z manželů. To se stalo připojením §148a.

Další novela provedená v občanském zákoníku a týkající se bezprostředně bezpodílového spoluvlastnictví manželů je obsažena v zákoně číslo 264/1992 Sb. V jeho článku I pod číslem 3 byl zařazen další § 149a upravující kogentně formu některých dohod mezi manžely popřípadě bývalými manžely, pokud jde o nemovitosti. Až dosud například u dohody podle § 143a postačila forma notářského zápisu bez potřeby registrace a rovněž dohoda o osudu nemovitosti po zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů podle § 149 byla volná, nemusela být dokonce ani písemná. I když jde formálně jen o částečné úpravy, ve skutečnosti znamenají jiný obraz institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Podstata úpravy z roku 1964

Úprava majetkových vztahů byla v roce 1964 vyňata z rodinného práva a přenesena do občanského zákoníku. Koncepti zákonného majetkového společenství občanský zákoník nepřevzal a majetkové vztahy mezi manžely vyjádřil formou bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Jednalo se o nový institut občanského práva. Občanský zákoník se postavil na stanovisko, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří především věci osobní spotřeby¹⁸. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů pro majetkové společenství manželů bylo zvoleno proto, že toto právně jednotné a nedělitelné společenství po majetkové stránce nejvýrazněji vyjadřuje trvalý životní svazek obou manželů a jejich postavení v manželství v němž

¹⁸ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.41.

muž i žena, jak ve vztahu k sobě, tak ve vztahu k dětem mají stejná práva a stejné povinnosti.¹⁹

Tato koncepce měla nejlépe odpovídat skutečnosti, jak uvádí komentář, že „v manželství se oba manželé přičiní podle svých sil a možností o rozkvět rodiny manželstvím založené již tím, že jsou oba výdělečně činní nebo, že jeden z nich usnadňuje a podporuje výdělečnou činnost druhého péčí o děti a společnou domácnost“.

Také učebnice občanského práva hmotného uvádí, že zákonodárce byl veden snahou upravit všechny vzájemné majetkové vztahy manželů společně v občanském zákoníku včetně společného užívání bytu, pozemků, jakož i dědění.

Pojmovým znakem bezpodílovosti se osobní spoluvlastnictví manželů podstatně atypicky odlišuje od osobního spoluvlastnictví podílového. U tohoto spoluvlastnictví vyjadřuje podíl míru účasti spoluvlastníka na společné věci, zatímco u spoluvlastnictví bezpodílového není míra této účasti vůbec vyjádřena a to ani podílem, ani jiným vnějším způsobem. Spoluvlastníky jsou manželé žijící v rodinném spotřební společenství u nichž takové vymezení účasti na společné věci není na místě.

Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů mohlo náležet vše, co mohlo být předmětem osobního vlastnictví a co bylo nabyto jedním z manželů za trvání manželství s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem. Dále byly z bezpodílového spoluvlastnictví manželů vyloučeny věci, které svou povahou a užíváním sloužily k osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů. Povaha věci ovšem sama o sobě nestačila. Věc musela skutečně sloužit osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů a nestačilo, že věc k tomuto účelu by mohla jen sloužit. Samostatným majetkem každého z manželů byl i majetek, který nabyl jeden z manželů před uzavřením manželství, jak vykládá a potvrzuje rozhodnutí vydané pod R 70/65.

Za zdroj vlastnictví byla považována práce občana ve prospěch společnosti. Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů proto patřily především příjmy

¹⁹ Kratochvíl,Z.a kol. Nové občanské právo, Praha: Orbis, 1965,s.229 .

z pracovního poměru, příjmy z členství v jednotných zemědělských družstvech a výrobních družstvech a příjmy ze sociálního zabezpečení. Příjmy z práce byly také odměny a honoráře umělců, příjmy z nakladatelských smluv a podobně. Pokud se jednalo o mzdu za vykonanou práci, tak soudní praxe dospěla k závěru, že do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří teprve vyplacená a převzatá mzda, nikoli jen nárok na mzdu, který nemohl být předmětem osobního vlastnictví. Tento mzdový nárok jednoho z manželů proto nemohl být postižen výkonem rozhodnutí pro vymožení pohledávky věřitelem jen druhého z manželů.²⁰

V praxi soudů nebyly pochybnosti o tom, že na rozdíl od předchozí právní úpravy do bezpodílového spoluvlastnictví manželů patří celá vyplacená mzda a nikoli jen ta část, která zůstala po uspokojení osobních potřeb toho manžela o jehož mzdový nárok jde. Rozsah příjmů z práce vykládala soudní praxe velmi široce, jak plyne judikatury.²¹

Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nepatřily pohledávky a dluhy. Jestliže dluhy a pohledávky vznikly za trvání manželství a v souvislosti s bezpodílovým spoluvlastnictvím manželů bylo třeba je vypořádat analogicky podle ustanovení § 149 a § 150 občanského zákoníku. Dovozovalo se, že právo na vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů se nepromlčuje s ohledem na nepromlčitelnost vlastnického práva. Celá oblast občanskoprávních vztahů byla navíc nepříznivě poznamenána tím, že občanský zákoník upravoval pouze absolutní neplatnost právních úkonů, jež neumožňovala úkon jednoho z manželů, který disponoval s věcí tvořící bezpodílové spoluvlastnictví manželů nikoli běžným způsobem bez souhlasu druhého manžela zhojit jeho dodatečným souhlasem.

Zákonem číslo 131/1982 Sb. došlo k zavedení institutu relativní neplatnosti právního úkonu podle §40a občanského zákoníku ve vztahu k § 145, jakož i nově zavedenou a z praktického pohledu osvědčenou domněnkou vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů (§ 149 odst.4 nyní § 150 odst.4).

²⁰ R 8/66

²¹ konkrétně R 42/72.

2.4. institut osobního užívání pozemku

Až do novely občanského zákoníku z roku 1991 bylo osobní vlastnictví občana různě omezováno a zužováno stejně, jako samotné individuální podnikání občana a rovněž soukromé vlastnictví.

Pozemky se nemohly dostat do osobního vlastnictví proto, že tvořily výrobní prostředky. Proto panovala zásada, že vlastnictví pozemků občanem je vždy vlastnictví soukromé.

Potíž byla ovšem v tom, že zde byly rodinné domy, chaty a jiné stavby v osobním vlastnictví a bylo třeba zakotvit nějaký právní vztah mezi vlastníkem takové stavby pozemkem na němž stavba stojí. Šlo o případy, kdy pozemek nebyl ve vlastnictví téhož občana, jako stavba nebo případy, kdy teprve pozemek státní nebo podobný byl přidělován občanu, který chtěl stavět nebo si zřídit zahrádku. Proto byl vytvořen institut osobního užívání pozemku. Šlo vlastně o omezený druh vlastnictví, které nebylo možné převést a u kterého neměl uživatel dispoziční právo, kde mohlo dojít k přechodu práva jen v souvislosti se změnou vlastnictví ke stavbě (dříve § 218 občanského zákoníku).

Novela z roku 1991 zrušila institut o osobního užívání pozemků od 1. ledna 1992. V přechodných ustanoveních je § 872, který upravuje osud dosavadního práva osobního užívání pozemku se stanoví, že právo osobního užívání pozemku existující ke dni účinnosti novely to je k 1. lednu 1992 se mění na vlastnictví fyzické osoby. Osobní uživatel se tímto dnem stal vlastníkem užívaného pozemku. Přitom se nic nemělo změnit na ustanovení § 8 odst. 1 zákona o půdě č. 229/1991 Sb.

Bylo stanoveno, že na návrh původního vlastníka může soud rozhodnout, že na něj přechází vlastnické právo k nemovitosti ve vlastnictví nebo osobním užívání fyzické osoby, jež ji nabyla od státu, který jí získal za okolností uvedených v § 6 odst.1 zákona o půdě a to za předpokladu, že tato fyzická osoba nabyla nemovitost buď v rozporu s tehdejšími platnými předpisy nebo na základě protiprávního zvýhodnění. Toto ustanovení se použije i ve vztahu k osobám blízkým, na něž fyzická osoba majetek převedla. Návrh musel být uplatněn do 31.12.1992, jinak právo zaniklo.

Ustanovením bodu 12 zákona č. 93/1992 Sb. bylo s účinností ode dne vyhlášení to je 28.2.1992 změněno znění citovaného § 8 odst.1 takto :

„ na návrh oprávněné osoby soud rozhodne, že na ni přechází vlastnické právo k nemovitosti ve vlastnictví fyzické osoby, jež jej nabyla od státu nebo jiné právnické osoby, které ji získali za okolností uvedených v § 6 a to v případech, kdy fyzická osoba nabyla nemovitosti v rozporu s tehdy platnými předpisy nebo na základě protiprávního zvýhodnění nabyvatele, dále i osoby blízké této fyzické osobě, pokud na ně přešlo nebo bylo převedeno vlastnictví nebo osobní užívání k těmto nemovitostem. Návrh musí být uplatněn do 31.prosince 1992, jinak právo zaniká“.

Novelizace rozšířila okruh oprávněných osob, okruh subjektů vedle státu i okruh osob blízkých, kterých se to dotýká.

To, že § 872 odst. 1 občanského zákoníku nic nemění na tomto ustanovení znamená v podstatě, že na prvním místě se musí prosadit citované ustanovení § 8 zákona č. 93/1992 Sb. avšak nebude-li podán včas návrh podle závěru jeho znění nebo jestliže návrhovatel se svým návrhem neuspěje nastoupí ustanovení § 872 odst.1, které zde působí do té doby latentně.

§ 872 odst.2 obsahuje ustanovení navazující na zrušený § 210 bývalého občanského zákoníku, kde se upravovalo společné užívání pozemku více osobami – místo toho zde vzniká podílové spoluvlastnictví.

U společného užívání pozemku manžely vzniká podle § 872 odst. 4 místo společného užívání manžely bezpodílové spoluvlastnictví manželů, ať jde o pozemek zastavěný nebo nezastavěný. Jestliže bezpodílové spoluvlastnictví manželů zaniklo, stávají se s účinností tohoto zákona to je k 1. lednu 1992 bývalí manželé nebo dosavadní manželé podle toho z jakých důvodů bezpodílové spoluvlastnictví manželů zaniklo podílovými spoluvlastníky rovným dílem.

Lze soudit, že jde jen o ty případy zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů, kde nastal zánik před 1. lednem 1992. Rozhodující je tedy skutečný den zániku, například smrt, právní moc rozhodnutí o rozvodu a tak dále. Jestliže bezpodílové spoluvlastnictví manželů zaniklo až po 31. prosinci 1992 nelze mluvit o vzniku podílového spoluvlastnictví rovným dílem a musí se postupovat podle ustanovení o vypořádání bezpodílové spoluvlastnictví manželů.

Ustanovení § 872 odst. 2 se týká případů, kdy šlo o užívání nezastavěného pozemku. Dnem 1. 1. 1992. Vznikne podílové spoluvlastnictví se stejnými podíly. Jde li o zastavěný pozemek nepůjde o stejné podíly, ale o podíly odpovídající podílům ve spoluvlastnictví stavby. (§ 872/3).

Pokud šlo o společné užívání manželů a jedná se o pozemek zastavěný nebo nezastavěný, vzniká k 1. 1. 1992 bezpodílové spoluvlastnictví manželů, jestliže bezpodílové spoluvlastnictví manželů trvá. Jestliže bezpodílové spoluvlastnictví manželů již dříve zaniklo, vzniká podílové spoluvlastnictví, kde podíly spoluvlastníků jsou stejné. Je možné soudit, že nezáleží na tom, zda zaniklo manželství či nikoli, ale že vazba je na existenci bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Důležitý den právní přeměny je 1. leden 1992.

Je třeba připomenout ustanovení bývalého § 218 o tom, že pozemek v osobním užívání sdílí při převodu stavby na něm postavené osud stavby. To znamená, že pokud stavba byla v individuálním vlastnictví nebo podílovém spoluvlastnictví a byla předena koupí do vlastnictví manželů u kterých existovalo bezpodílové spoluvlastnictví manželů dostal se pozemek do společného užívání manželů. Naopak při převodu na jednotlivce nebo na občany mezi kterými není bezpodílové spoluvlastnictví manželů přešel pozemek do osobního užívání jednotlivce nebo do společného užívání. Při přechodu vlastnictví stavby děděním se nemohl pozemek po 1. lednu 1992 dostat do bezpodílového spoluvlastnictví manželů v žádném případě, což platí i pro případ darů.

Ustanovení § 872 odst. 5 pamatuje na případy, kdy vzniklo právo na uzavření smlouvy o osobním užívání pozemku avšak smlouva ještě nebyla registrována. Jde o případy, kdy došlo k platnému přidělení pozemku pro zřízení práva osobního užívání a je jedno zda byla příslušná dohoda uzavřena, či nikoli.

Zde vzniká jen právo na uzavření kupní smlouvy. Smlouva musí být uzavřena do 31.prosince 1993 nebo musí být do té doby podána příslušná žaloba.

Ustanovení § 872 odst.6 občanského zákoníku. Toto se týká případů, kdy došlo k vydržení pozemků podle nyní již zrušeného ustanovení § 135a občanského zákoníku původního znění plynoucího z novely zákona. č. 131/1982 Sb., jestliže totiž občan měl po dobu deseti let pozemek v držbě podle § 132a odst.2 a k tomu

pozemku mohlo být zřízeno právo osobního užívání podle § 199 odst.1 to je ustanovení platných do 31.prosince 1991 stal se vlastníkem stát a občan nabyt právo, aby s ním byla uzavřena dohoda o osobním užívání pozemku v rozsahu uvedeném v § 200. Citovaný § 872 odst. 6 stanoví, že oprávněný si může započítat i dobu po kterou jeho právní předchůdce měl pozemek nepřetržitě v držbě i před účinností tohoto zákona. To je podle občanského zákoníku v novém znění podle vyhl. č. 47/1992 Sb.

Z ustanovení § 872 odst. 7 občanského zákoníku plyne, že přeměna osobního užívání k 1. lednu 1992 na vlastnictví v případě spoluvlastnictví se týká i případu, kdy podle dřívějšího ustanovení zákona o osobním vlastnictví k bytům spolu se vznikem toho spoluvlastnictví vzniklo právo osobního užívání pozemku, na němž dům stál. Místo toho zde vzniká podílové spoluvlastnictví k tomuto pozemku. Jestliže byt je v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, pak příslušný podíl spoluvlastnický se dnem 1. 1. 1992 dostává do bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

A tak ustanovením § 872 občanského zákoníku skončilo období institutu osobního užívání pozemku.

3. Harmonizační tendence v rámci Evropské unie²²

Rodinné právo sice nehraje zásadní roli v práci na ekonomické a politické integraci Evropy, je však jasné, že nás čeká v budoucnu podstatné sladění rodiněprávních předpisů. Na tomto sladění se v rámci Evropské unie průběžně pracuje.

Svědčí o tom tendence upravit v členských zemích Evropské unie některé shodné znaky základního právního režimu manželů. Jsou to všeobecně formulované principy, které by byly konkretizovány v každém státu v jeho národním zákonodárství.

Úvahy se týkají tohoto okruhu otázek:

- 1) právo manželů uzavřít smlouvu, kterou by upravili své majetkové vztahy po dobu trvání manželství, jakož i pro případ zániku manželství tak zvanou manželskou smlouvou a obdobně ti, kdo do manželství vstupují mohli by uzavřít předmanželskou smlouvu. Forma a proces uzavření by bylo upravováno národním zákonodárstvím
- 2) svobodný výkon pracovní činnosti. Nebylo by třeba souhlasu druhého manžela k právu zvolit si povolání. Každý manžel by měl právo na výlučnou správu příjmů z povolání
- 3) závazek přispívat k úhradě nákladů spojených s výdaji rodiny. Jednoznačně by měla být stanovena zásada, že manželé přispívají k úhradě nákladů rodiny podle svých příjmů, případně možností. Tato zásada vyjadřuje opodstatněný požadavek vzájemné ekonomické solidarity manželů
- 4) ochrana rodinného obydlí. Ta by byla realizována tím, že žádný z manželů nemůže svým jednostranným jednáním ohrozit bydlení rodiny

²² Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.20 a násl.

- 5) ochrana před jednáním druhého manžela. Základní právní režim by měl obsahovat taková ustanovení, která by postihla jednání jednoho manžela, která ohrožují zájmy manželů, či rodiny. Jde nejen o případy, kdy manžel nespravuje řádně společný majetek, ale dopadá i na situace, kdy manžel nakládá se svým výlučným majetkem tak, že ekonomické důsledky jeho jednání mohou být pro rodinu mimořádně vážné a mohli by zbavit manžela i děti obvyklých příjmů
- 6) úpravu vyrovnaní ekonomické a finanční nerovnováhy k nimž mezi manžely došlo v důsledku organizace rodinného života za trvání manželství. Pokud způsob života manželů vedl k nerovnosti a nevyváženosti dosažených příjmů je spravedlivé, aby již v rámci základního režimu byla stanovena povinnost manžela, který měl z uspořádání rodinných vztahů ekonomický prospěch vyrovnat se s manželem druhým. Jde o případy, kdy se manželka věnovala výchově dětí, nepokračovala proto ve výkonu povolání a své povolání omezila, případně s manželem spolupracovala. Tato zásada vyvolává zatím nejvíce diskusí.

Zákonný majetkový režim manželů je v každém státě Evropské unie výrazem zvláštnosti historického vývoje, tradice a mentality každého národního společenství a není proto zatím reálné uvažovat o vytvoření a zavedení jednotného zákonného majetkového režimu v rámci unie. Úvahy se proto soustřeďují na možnost vytvořit evropský subsidiární majetkový režim. Ten by byl upraven v každém členském státě vedle vlastního zákonného režimu a ostatních režimů smluvních. Jednalo by se o dobrovolný a postupný proces sjednocování národních právních úprav. Důraz se proto klade na posilování těch vztahů, které jsou všem manželským majetkovým režimům společné. Za takové společné znaky je považována především účast každého manžela na nabytém majetku v průběhu trvání manželství. Hlavní problém k jehož řešení však národní úpravy přistupují odlišně je legislativní vyjádření míry této účasti respektive spoluúčasti manželů. Předpoklad do budoucna je takový, že po určité době by mohlo dojít k rozšíření subsidiárního manželského majetkového režimu v rámci Evropské unie tak, že by jej mohli zavést jednotlivé státy i jako

zákonný majetkový režim. Šlo by tedy o proces dobrovolného a postupného sjednocování národních právních úprav²³. Ve prospěch společného evropského manželského majetkového režimu hovoří i to, že dochází ke stále většímu rozmachu pohybu osob v rámci Evropské unie a zvyšování počtu uzavřených manželství mezi občany různých členských států. Významné je to zejména mezi Německou spolkovou republikou a Francií, ale význam to má i pro ostatní, ne tak lidnaté státy, jako je i Česká republika, když počet uzavřených manželství mezi občany naší republiky a občany zejména sousedních států roste. Podle údajů Českého statistického úřadu mezi roky 1995 a 2009 došlo k nárůstu počtu sňatků občanů České republiky s cizincem z 4,9% na 9,1% , tedy o 4,2% z celkového počtu uzavřených sňatků, jejichž celkový počet v uvedených letech klesá z Počtu 54.956 v roce 1995 na 47.862 v roce 2009. Převažují sňatky žen občanek České republiky s cizinci, jak vyplývá z následující ho přehledu, který ovšem zahrnuje sňatky nejen mezi občany Evropské unie, ale z nich jsou nejpočetnější sňatky mezi občany České a Slovenské republiky.

	sňatky			
	cizinců	žena cizinka - muž	muž cizinec - žena	
	celkem	ČR	ČR	%
1995	2.671	771	1.839	4,9
1996	3.300	1.169	2.078	6,1
1997	5.116	1.927	3.131	8,9
1998	4.629	1.666	2.873	8,4
1999	4.943	2.060	2.793	9,2
2000	5.313	2.160	3.092	9,6
2001	4.417	1.691	2.672	8,4
2002	4.599	1.722	2.824	8,7

²³ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J., Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s.21

2003	4.716	1.859	2.788	9,6
2004	5.052	2.011	2.969	9,8
2005	4.570	1.822	2.652	8,8
2006	4.566	1.907	2.549	8,6
2007	4.969	1.940	2.845	8,7
2008	4.394	1.649	2.585	8,4
2009	4.369	1.803	2.374	9,1

Konkrétním výsledkem harmonizačních tendencí Evropské unie je francouzsko-německá deklarace přijatá dne 22.1.2003 u příležitosti 40.výročí Elysejské smlouvy²⁴. Ta ve svém článku 22, který se věnuje harmonizaci legislativy mimo jiné prohlašuje, že cílem harmonizace je snížení obtíží v profesním, rodinném a osobním životě které pro plynou pro občany obou států ze vztahu obou zemí. Na základě uvedené deklarace byla dne 4.2.2010 podepsána v Paříži dohoda o vytvoření společného majetkového režimu. Ta umožní volbu majetkového režimu manželů ve Francii žijícím německým manželům a naopak, ve smíšených manželstvích mezi Francouzi a Němci, pro cizozemské manžele, pokud tito mají svůj obvyklý pobyt ve Francii nebo Německu a v Německu žijící manželé.

V předpokládaném majetkovém režimu se vychází ze společenství přírůstků, kdy zůstává majetek manželů oddělený a vypořádává se až při zániku manželství, pokud jde o majetek nabytý za trvání manželství. Z francouzských prvků byla zohledněna zásada, kdy by při vypořádání majetku nabytého za trvání manželství jedním manželem neměl být zohledňován náhodný nárůst ceny majetkové hodnoty či odškodné²⁵.

²⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J., Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s.24

²⁵ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J., Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s.25

4. Úvod do institutu manželského majetkového práva

V ustanovení § 105 odst.1 zákona o rodině se uvádí, že úprava společného jmění manželů a společného nájmu je stanovena v § 143-151 a 703 – 709 občanského zákoníku. Jedná se o odkazovací právní normu z níž vyplývá, že základní institut manželského majetkového práva – společné jmění manželů je upraven v občanském zákoníku a to v jeho ustanovení § 143 -151. Jde o institut občanskoprávního charakteru, který však může najít uplatnění pouze mezi manžely.

Právní úprava majetkových vztahů mezi manžely by neměla být příliš složitá, zbytečně podrobná či nesrozumitelná. Taková úprava by mohla vést až k negativnímu hodnocení manželství jako takového. Ovšem neměla by být ani příliš kusá, když příliš stručná právní úprava neřeší ani základní otázky, které každodenní život přináší.²⁶

Společné jmění manželů bylo zakotveno v občanském zákoníku tzv. velkou novelou zákona o rodině vydanou pod číslem 91/1998 Sb., kterým se mění zákon číslo 94/1963 Sb. o rodině ve znění pozdějších předpisů a o změně a doplnění dalších zákonů účinným k 1.srpnu 1998. Je tak nahrazován institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Podle přechodných ustanovení zákona č. 91/1998 Sb., konkrétně čl.VIII. odst. 2 se věci, které ke dni 1.srpnu 1998 tvořily bezpodílové spoluvlastnictví manželů stávají součástí společného jmění manželů. Pohledávky a dluhy, které vznikly před 1.srpnem 1998 a které se podle tohoto zákona považují za součást společného jmění manželů se stávají jeho součástí. Pokud jiné předpisy mluví o bezpodílovém spoluvlastnictví manželů, rozumí se tím společné jmění manželů.

Předmět společného jmění manželů podle § 143 občanského zákoníku tvoří:

a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží k osobní potřebě, jak jednoho z manželů a

²⁶ Jan Dvořák: Zamyšlení nad právní úpravou společného jmění manželů, (Soudní rozhledy 12/2007, s.453)

věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka,

b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazku, týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Manželé mohou předmět společného jmění smlouvou modifikovat podle § 143a občanského zákoníku.

Manželé také mohou nabývat věci každý do svého individuálního vlastnictví nebo do podílového spoluvlastnictví.

Institut společného nájmu bytu manželů je upraven v ustanovení § 703 a násl. občanského zákoníku. Ustanovení o společném nájmu bytů manželů se však podle § 709 občanského zákoníku nevztahují na byty služební a byty v domech zvláštního určení. Co je bytem služebním upravuje § 7 zákona č. 102/1992 Sb. Co je bytem zvláštního určení a bytem v domě zvláštního určení je vymezeno v § 9 a § 10 zákona č. 102/1992 Sb. V případě opuštění nájemce služebního bytu nepřejde na osoby s ním bydlící právo nájmu, ale ty nejsou povinny byt vyklidit, dokud jim není zajištěna bytová náhrada podle § 713 občanského zákoníku. Bytovou náhradou se rozumí náhradní byt, náhradní byt o menší podlahové ploše, nižší kvalitě a méně vybavený, popřípadě i byt mimo obec, než je vyklizovaný byt nebo náhradní ubytování. Institut společného nájmu bytů manželů se uplatní, jako právní důvod bydlení pouze mezi manžely.

Společný nájem bytu manželů vznikl přeměnou institutu osobního užívání bytu k 1. 1. 1992, což je nabytím účinnosti zákona č. 509/1991 Sb.

Manželé však mohou bydlet i na základě jiných právních důvodů bydlení, jako například vlastnictví, podílové spoluvlastnictví, věcné břemeno, odvozené právní důvody bydlení atd.

5. Vznik a předmět společného jmění manželů

Předpokladem vzniku společné jmění manželů není pouhé společné bydlení manželů, ani vedení společné domácnosti, či manželské soužití. Majetkové společenství manželů je vázáno jen na manželství, jako institut. Mezi jinými osobami, než manžely toto společenství nevzniká a nemůže vzniknout. Společné jmění manželů vzniká i v manželství neplatném. Samotným uzavřením manželství však společné jmění manželů nevzniká. K jeho vzniku je potřeba, aby manželé nebo jeden z nich nabyli již v manželství majetek, který není ze zákona ze společné jmění manželů vyloučen. Přitom uzavření manželství nemusí být provázeno vždy vznikem společné jmění manželů a to ani tehdy, když manželé nabývají věci způsobem, kterým se jinak do společného jmění manželů nabývá. Důvodem je skutečnost, že platná právní úprava umožňuje, aby manželé odložili smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vznik společné jmění manželů až ke dni zániku manželství, kromě věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti. Odložení vzniku společného jmění manželů ke dni zániku manželství má pro manžele důsledek takový, že za trvání manželství manželé mají jen samostatné, výlučné majetky. Samostatný majetek každý manžel spravuje podle obecných ustanovení § 123 občanského zákoníku. Na věci, které manželé nabyli společně se aplikují ustanovení o podílovém spoluvlastnictví ve smyslu § 137 a násl. občanského zákoníku.

Obecně lze uvést, že majetkové vztahy mezi manžely zákonodárce musí upravovat tak, aby vymezil hranici mezi majetkem, který do majetkového společenství spadá a mezi majetkem, jenž zůstane vně tohoto společenství, neboť bude náležet některému z manželů, jako jeho výlučný majetek. Znamená to, že zákonodárce se přikloní buď k variantě, která znamená širší rozsah společného majetku nebo připustí větší majetkovou samostatnost manželů a rozsah majetkového společenství se zúží ve prospěch majetků samostatných. Tam, kde manželství je spořádané není potíže při přesouvání majetkových hodnot. Těžkosti většinou nastávají teprve v okamžiku zániku majetkového společenství, kdy je třeba majetek vypořádat. Případně v případě dluhů.

Tím se dostáváme k otázkám správného vymezení předmětu majetkového společenství. To má význam pro ochranu práv třetích osob. Znamená to, jaký

majetek může být postihnut výkonem rozhodnutí a exekucí. Poněvadž vlastnické vztahy manželů nejsou z pohledu třetích osob vždy jednoznačné stanoví většina evropských právních řádů vyvratitelnou právní domněnku, že majetek manželů nabytý za trvání manželství se pokládá za společný, pokud není prokázán opak (§144 občanského zákoníku).

Kromě významu trestněprávního a finančněprávního je zde význam procesněprávní. Konkrétní význam procesněprávní je v tom, že na účastníku, který tvrdí, že určitá věc je ve společné jmění manželů leží důkazní břemeno, že věc byla nabyta za trvání manželství a jde o věc nebo právo, které mohou být předmětem společného jmění manželů. Jestliže se toto nabytí prokáže a druhý z manželů tvrdí skutečnosti, které věc ze společné jmění manželů vylučují bude na něm důkazní břemeno ohledně těchto skutečností. To platí například v případě, že stavbu započal jeden z manželů před uzavřením manželství. Stavebně však byla dokončena až za trvání manželství.²⁷

Procesněprávní význam společného jmění manželů se odrazil i v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 366/99 publikovaného v Souboru rozhodnutí NS č. C 412 dle něhož každý z bezpodílových spoluvlastníků je samostatně oprávněn k podání žaloby na vydání neoprávněně zadržované věci z bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Toto právo má obdobně i v době, kdy bezpodílové spoluvlastnictví manželů již zaniklo a nebylo vypořádáno. Domáhá-li se bezpodílový spoluvlastník proti třetí osobě vydání věci, kterou druhý bezpodílový spoluvlastník převedl neplatnou kupní smlouvou na třetí osobu nelze povinnost vydat věc žalobci vázat na vrácení kupní ceny.

²⁷ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 22 Cdo 2615/2004

6. Současná právní úprava společné jmění manželů

Jak již bylo uvedeno, tak k 1. srpnu 1998 byl namísto bezpodílového spoluvlastnictví manželů do občanského zákoníku zaveden nový institut s názvem společné jmění manželů. Stalo se tak novelou provedenou zákonem číslo 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon číslo 94/1963 Sb. o rodině ve znění pozdějších předpisů a o změně a doplnění dalších zákonů. Je třeba uvést, že se nejedná pouze o změnu terminologickou, ale o závažnou změnu obsahovou.

Občanský zákoník již neoznačuje společné jmění manželů jako formu spoluvlastnictví vedle spoluvlastnictví podílového. Tento odlišný pohled na společné jmění manželů je spjat s podstatnou změnou spočívající ve vymezení jeho předmětu. Zákonodárce nově řadí do předmětu společného jmění manželů kromě majetku i závazky. Společné jmění manželů se již neoznačuje jako spoluvlastnictví.

Společné jmění manželů ve smyslu § 143 a násl. občanského zákoníku představuje právní formu manželského majetkového společenství a současně je základním a nejdůležitějším institutem manželského majetkového práva. Tam se řadí i další instituty, jako např. nájem bytů manželů, dědění atd.

Právní praxe v souvislosti s novým institutem společné jmění manželů řešila otázku vzájemného vztahu mezi předchozím institutem bezpodílové spoluvlastnictví manželů a společným jměním manželů. Naléhavost této otázky byla zdůrazněna i zněním článku VIII. bod. 2 přechodných ustanovení zák.č. 91/1998 Sb. Naskýtá se otázka zda společné jmění manželů nahrazuje předchozí společné jmění manželů nebo se jedná o nový institut manželského majetkového práva.

Podle soudní praxe²⁸ společné jmění manželů a bezpodílové spoluvlastnictví manželů jsou dva rozdílné instituty a to pojmenováním, předmětem, obsahem i zánikem. Pokud bylo za trvání manželství soudem zrušeno bezpodílové spoluvlastnictví manželů, jako institut manželského majetkového práva nemohlo dojít k jeho transformaci ve společné jmění manželů, jako nového institutu manželského majetkového práva.

²⁸ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 26.9.2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/2000

Bezpodílové spoluvlastnictví manželů se s účinností od 1.8.1998 transformovalo do společného jmění manželů za předpokladu, že k tomuto datu existovalo. Platí proto, že pokud bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo již dříve zrušeno, tak nabytím účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. to je k 1.8.1998 nevzniklo k tomuto datu společné jmění manželů. Stejným způsobem se přistupovalo k bezpodílovému spoluvlastnictví manželů vzniklému, jako institut k 1.4.1964, neboť jestliže účastníci ke dni 1.4.1964 již manžely nebyli nemohlo mezi nimi vzniknout bezpodílové spoluvlastnictví a předmětem soudního řízení mohlo být jen rozdělení majetku, patřícího do zákonného majetkového společenství podle § 22 z.č. 265/1949 Sb.²⁹ I proto Nejvyšší soud České republiky v již citovaném rozhodnutí z 26. září 2000 uzavírá, že společné jmění manželů a bezpodílové spoluvlastnictví manželů jsou dva rozdílné instituty a to pojmenováním, předmětem, obsahem i zánikem.

Společné jmění manželů dnes tvoří

1. majetek nabytý některým z manželů nebo jimi společně za trvání manželství s výjimkou
 - a) majetku získaného dědictvím nebo darem
 - b) majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela
 - c) věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů
 - d) věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl danou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána, jako právnímu nástupci původního vlastníka

2. závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství s výjimkou závazků
 - a) týkajících se majetku, který náleží výhradně jenom jednomu z manželů
 - b) závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého manžela

²⁹ R 60/1966

Pod pojmem jmění rozumí občanský zákoník souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot tj. aktiv osoby a souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot které osoba dluží jinému tj. jejích pasív. Je třeba dodat, že pro oblast své působnosti vymezuje pojmy obchodní majetek, obchodní jmění, čisté obchodní jmění obchodní zákoník v § 6.

Obecnou úpravu společného jmění manželů může vyloučit zvláštní právní úprava. Tu představuje například zákon číslo 527/1990 Sb. o vynálezech, průmyslových vzorech zlepšovacích návrzích ve znění pozdějších předpisů. Podle § 8 odst. 3 mají spolupůvodci právo na patent v rozsahu v jakém se podílejí na vytvoření vynálezu. Přísluší-li práva z téhož patentu několika osobám upravují se vztahy mezi nimi obecnými předpisy o podílovém spoluvlastnictví. Tato zvláštní právní úprava by dopadla i na manžele.

7. Majetek společného jmění manželů

Zásadním pojmem při úvaze o společném jmění manželů je vymezení jeho majetku. V §143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku je vymezen rozsah majetku tvořícího společné jmění manželů. Pojem, jako takový však přesně vymezen není. Je třeba uvést, že v širším slova smyslu lze majetkem rozumět soubor všech věcí a majetkových práv, pohledávek, jakož i soubor majetkových závazků. Jinak vyjádřeno soubor aktiv a pasiv určitého subjektu. Pojem majetku a jmění totiž splývá.

Pojem majetek je proto třeba chápat v širším smyslu a rozumět jím věci i majetková práva, která nejsou spjata s osobou manžela. Majetkem se pro účely společného jmění manželů rozumí věci movité i nemovité, pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi. Aby se majetek stal předmětem společného jmění manželů, musí jít o majetek nabytý jedním nebo oběma manžely za trvání manželství a nesmí být dán zákonný ani smluvní důvod, který by jej ze společného jmění manželů vylučoval³⁰.

Jak bylo již řečeno, současná právní úprava společného jmění manželů je jiná, než předchozí úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Především proto, že zahrnuje i majetkové pohledávky. Z toho plyne otázka, zda nová právní úprava předmětu společného jmění manželů umožňuje zařadit do jeho předmětu již právo na mzdu. S ohledem na široké pojetí majetku, jako aktiv společného jmění manželů je třeba odpovědět pozitivně. O jaké jiné majetkové právo by se mělo majetkové společenství manželů již rozšířit, když ne právě o právo na mzdu. Zákodárce pro právo na mzdu nestanovil zvláštní právní režim a je potřeba uzavřít, že právo na mzdu z předmětu společného jmění manželů nelze vylučovat. Samozřejmou podmínkou je její splatnost³¹.

³⁰ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.67

³¹ R 42/72

Jestliže manželé nabývají majetek společně do společného jmění manželů na základě smlouvy, které jsou oba účastníky, musí oba splňovat, jak obecné předpoklady pro platné nabytí, tak i předpoklady zvláštní, jestliže jsou zvláštními předpisy vyžadovány.

Při smluvním nabytí vlastnického práva nabyvatel odvozuje své vlastnické právo od předchozího vlastníka. Občanský zákoník uvádí jako typické smluvní důvody nabytí vlastnictví smlouvou kupní a darovací ve smyslu § 132 občanského zákoníku. Nejde přitom samozřejmě o uzavřený výčet nabývacích titulů, protože vlastnické právo lze nabýt na základě každé smlouvy, která směřuje ke změně v osobě vlastníka. Vlastnictví lze nabýt mimo smluvní vztah děděním, na základě zákona, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených v zákoně. Těmi jsou vydržení, přírůstek nebo zhotovení nové věci. Právě způsob nabývání vlastnictví je velmi důležitou otázkou, která je řešena ve vztahu ke společnému jmění manželů.

Nejčastějším je nabytí vlastnictví na základě smlouvy. Převádí li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci (§ 133 odst. 1 občanského zákoníku). Okamžik nabytí vlastnictví se váže k okamžiku převzetí věci (tradicí), pokud nebylo dohodnuto nebo nestanoví li zákon něco jiného. Převzetí věci lze uskutečnit různými způsoby. Rozlišuje se hmotné odevzdání věci, které se uskutečňuje z ruky do ruky nebo distančně to je převzetím zaslané zásilky. Za jiné způsoby odevzdání lze označit případy, kdy nabyvatel má věc u sebe už z jiného právního důvodu a domluví se s převodcem, že věc bude mít nadále u sebe, jako vlastník. Tyto případy se nazývají již tradičně traditio brevi manu. Opačným případem je, když převodce se s nabyvatelem dohodne, že věc, kterou mu smlouvou prodal nebo jiným způsobem zcizil si ji ponechá u sebe, jako její nájemce. Odlišně od obecného režimu stanoví občanský zákoník nabytí vlastnického práva při samoobslužném prodeji. Zde dochází, k převodu vlastnického práva ke koupené věci okamžikem zaplacení ceny za vybrané zboží (§ 614 odst. 3 občanského zákoníku). Rozhodující pro zařazení věcí do společného jmění manželů je okamžik nabytí vlastnictví k věci a nikoli okamžik uzavření platné smlouvy.

V případě převodu vlastnického práva k nemovitostem je režim odlišný od převodu vlastnictví k věcem movitým. V souladu s obecnou zásadou týkající se převodu vlastnického práva k nemovitost, která je zakotvena v § 133 odst. 2 občanského zákoníku se vyžaduje vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí³², jde-li o nemovitost, která je předmětem evidence katastru nemovitostí³³. Při převodu vlastnického práva k pozemku platí tato zásady vždy. Pozemky se v katastru nemovitostí evidují v podobě parcel³⁴. Parcelou se rozumí pozemek, který je geometricky a polohově určen, zobrazen v katastrální mapě a označen parcelním číslem³⁵. Definice stavby, která se eviduje v katastru nemovitostí je odlišná podle občanského zákoníku a podle stavebních předpisů. V katastru nemovitostí se evidují stavby spojené se zemí pevným základem pokud je lze považovat za budovu, tedy nadzemní stavbu, která je prostorově soustředěna a navenek uzavřena obvodovými stěnami a střešní konstrukcí³⁶ a rozestavěná budova alespoň v takovém stupni rozestavěnosti, že již je patrné stavebnětechnické a funkční uspořádání prvního nadzemního podlaží, pokud jí dosud nebylo přiděleno číslo popisné nebo evidenční, a u budovy, které se číslo popisné nebo evidenční nepřiděluje, pokud dosud nebylo započato s jejím užíváním³⁷. Jde-li o převod vlastnictví ke stavbě, která není předmětem evidence v katastru nemovitostí, nabývá se vlastnictví okamžikem účinnosti smlouvy.

Pro smluvní nabytí vlastnictví k nemovitosti do společného jmění manželů je rozhodující den, k němuž se vážou právní účinky vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Jestliže právní účinky vkladu nastanou po uzavření manželství stává se nabytá věc součástí společného jmění manželů.

Je třeba se zmínit o tom, že soudní praxe zaujala názor, že pokud byla kupní cena kupované věci zcela zaplacená z výlučných prostředků jednoho z manželů, avšak kupujícími byly oba manželé a oba při uzavření kupní smlouvy projevíli vůli nabytí kupovanou věc do bezpodílové spoluvlastnictví manželů (dnes společné jmění manželů), tak se tato věc stala předmětem jejich bezpodílové spoluvlastnictví

³² zák.č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem ve znění novel

³³ zák.č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR ve znění novel

³⁴ § 2 odst.1 písm.a) zák.č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR ve znění novel

³⁵ § 27 písm.b) zák.č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR ve znění novel

³⁶ § 27 písm.k) zák.č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR ve znění novel

³⁷ § 27 písm.l) zák.č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí ČR ve znění novel

manželů³⁸. Tak judikuje i Ústavní soud České republiky, když poukazuje na to, že nelze zaměňovat dva zcela odlišné právní instituty, totiž vlastnické právo ke koupené věci, jako právo věcné s obligačním vztahem ke sjednané kupní ceně, jejíž úhrada at' již byla provedena z jakéhokoliv zdroje, na samotném vlastnickém právu je zcela nerozhodná³⁹. S touto judikaturou lze než souhlasit.

Zvláštní pozornost zasluhuje majetek nabytý manželem, či manžely na základě darovací smlouvy. Jak teorie, tak i praxe byla vždy rezervovaná k darovacím smlouvám ve kterých manželé vystupují, jako dárce a obdarovaný. Byly zde vždy obavy z možnosti obcházení zákona. Právní praxe se podrobně zabývala otázkami darování, zejména ve vztahu k darování jiných osob manželům, jakož i darování mezi manžely, jakož i k darování dětem manželů⁴⁰.

Současná právní úprava darování mezi manžely připouští, netvoří-li předmět daru součást společného jmění manželů. Má-li manžel vlastnické právo k celé věci omezené stejným právem druhého manžela nemůže jeden z manželů toto své právo převést na druhého manžela a to ani darovací smlouvou. Darovat druhému manželovi lze proto jen z majetku, který není manželům společný. Jde-li o věci, které slouží oběma manželům nebo celé rodině a které byly nabyty za trvání manželství, pak ovšem není žádný důvod k vylučování z majetkového společenství.

³⁸ R 49/2001.

³⁹ náleží Ústavního soudu ČR sp.zn. III ÚS 317/2000

⁴⁰ R 42/72

8. Nabytí majetku do společného jmění manželů

8.1 nabytí na základě zákona

Do společného jmění manželů lze nabyt majetek i na základě výslovného ustanovení zákona. Takovým případem je transformace práva osobního užívání pozemku ve vlastnictví fyzické osoby. Jestliže došlo k této transformaci v průběhu manželství připadlo vlastnické právo k pozemku do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (nyní společné jmění manželů). Došlo- li k platnému uzavření dohody o zřízení práva osobního užívání k pozemku s jedním z manželů před vznikem manželství avšak k registraci této dohody došlo už za trvání manželství, právo společného užívání pozemku manžely podle § 214 občanského zákoníku ve znění před novelou provedenou zákonem číslo 509/1991 Sb. nevzniklo a tento pozemek se v důsledku transformace práva osobního užívání pozemku na právo vlastnické nestal předmětem jejich bezpodílové spoluvlastnictví manželů.⁴¹

8.2.nabytí na základě rozhodnutí státního orgánu

Jde o rozhodnutí soudu především

- a) při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví §142
- b) při zpracování věci §135b
- c) při zřízení neoprávněné stavby na cizím pozemku § 135c
- d) příklepem při výkonu rozhodnutí prodejem nemovitosti § 329 odst. 2 a 3, § 336 i o.s.ř.

Právní praxe připouští, že nově nabyté podíly při zrušeném podílovém spoluvlastnictví do společného jmění nevcházejí a bylo-li na vyrovnání podílu

⁴¹ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn.22 Cdo 2988/99

plněno ze společné jmění manželů jde o vynaložení společných prostředků na výlučný majetek jen jednoho z manželů⁴². Jde o přístup, který je pro účastníky smlouvy o vypořádání podílového spoluvlastnictví praktický a v případě sporu při vypořádání zaniklého společného jmění manželů usnadňuje rozhodování, neboť je řešena pouze otázka prokázání výše majetku vynaloženého ze společných prostředků na majetek výlučný.

8.3.vydržení

Pro nabývání vlastnictví do společného jmění manželů platí obecné zásady nabývání vlastnictví vydržením. Jestliže jsou manželé oprávněnými držiteli po celou vydržecí dobu, která pro věci movité činí tři roky a pro věci nemovité deset let, nabývají vlastnické právo k vydržené věci oba manželé, pokud tento způsob nabytí občanský zákoník nevyklučuje (§ 134 odst. 2 občanského zákoníku). Vydržením není možné nabýt vlastnické právo k věci, která nemůže být předmětem vlastnického práva nebo může být podle zákona jen ve vlastnictví státu nebo zákonem určených právnických osob. Citované ustanovení odkazuje na § 125 občanského zákoníku. Ten výslovně pamatuje v prvním odstavci na zákon o vlastnictví bytů číslo 72/1994 Sb. Vlastnictví se nabývá dnem, který následuje po skončení vydržecí doby ze zákona. K vydržení přihlíží soud i bez návrhu. Nabytí vlastnictví k nemovitosti vydržením katastrální úřad vyznačí na základě uznání nebo soudního rozhodnutí formou záznamu do katastru nemovitostí⁴³.

V případě, že tím, kdo věc vydržel je pouze jeden z manželů stává se tato součástí společného jmění manželů za předpokladu, že manželství je funkční ve smyslu zásad daných zákonem o rodině a existuje funkční společné jmění manželů⁴⁴. Na rozdíl od vydržení do podílového spoluvlastnictví, kdy každý ze spoluvlastníků musí splnit všechny předpoklady pro vydržení, v případě vydržení do společného jmění manželů postačuje oprávněná držba jen jednoho z manželů⁴⁵.

⁴²Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.83

⁴³ § 7 zák.číslo 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem ve znění novel

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12.6.1996 sp.zn. II. ÚS 219/95

⁴⁵ Petr, B. Vydržení v českém právu.1. vydání : Praha C.H. Beck, 2002, 133s.

8.4.zhotovení nové věci

Nabývání vlastnictví k věci jejím zhotovením je shodné, jak u společného jmění manželů, tak při tomto způsobu nabývání vlastnictví obecně. Platí tedy, že věc nově zhotovená společně manžely nebo alespoň jedním z nich za trvání manželství se stává součástí společného jmění manželů okamžikem jejího vzniku zhotovením. Judikatura k tomu uvádí, že nabytím věci (majetku) za trvání manželství je i vytvoření věci oběma manžely nebo jedním z nich v době po uzavření manželství⁴⁶.

Typickým příkladem, který je řešen soudní praxí při vypořádání zaniklého společného jmění manželů u věcí nabytých do vlastnictví zhotovením nové věci je stavba domu vybudovaná za trvání manželství. V případě staveb je třeba si uvědomit, že vlastnictví ke stavbě nelze odvozovat od vlastnictví pozemku poněvadž stavba není součástí pozemku a může mít odlišný právní režim než pozemek na kterém je postavena (§ 120 odst.2 občanského zákoníku). Platí, že vznik stavby, jako věci ve smyslu práva nelze spojovat jen s její stavební dokončeností. Postačí, jestliže je stavba vybudována do takového stadia, že je už nezaměnitelným způsobem individualizována. Nejde-li o některou ze speciálních staveb je možno vznik stavby klást do roviny okamžikem, kdy je jednoznačně patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží⁴⁷.

Pokud před uzavřením manželství byly provedeny práce a konstrukce, které stavbu, jako celek charakterizují, lze dovést, že pracemi provedenými za trvání manželství byla pouze dokončena již existující věc. V takovém případě stavba nepatří do společného jmění manželů stejně, jako dříve nepatřila do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Je nerozhodné, že před uzavřením manželství bylo ve stavebním řízení vydáno rozhodnutí o kolaudaci stavby.

Jestliže manželé dokončili stavbu patřící jednomu z nich za trvání manželství ze společných prostředků, tak na výlučném vlastnictví jednoho z manželů nemůže nic změnit. To se projeví po zániku společného jmění manželů v rámci jeho vypořádání. Kdyby např. rodinný dům v době uzavření manželství nebyl rozestavěn

⁴⁶ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.1.1985, sp.zn. Cpj 337/1983, R 36/1985

⁴⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 5.2.2002, sp.zn.22 Cdo 2534/2000, Soubor rozhodnutí NS svazek 14 č. C 1008

do stadia, kdy již je patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží a poté byl za trvání manželství dokončen patřil by do společného jmění manželů. V době vzniku společného jmění zde nebyla věc v právním smyslu, která by totiž mohla být předmětem vlastnictví. V rámci vypořádání společného jmění manželů po jeho zániku se rozestavěná stavba, která dosud nemá parametry předmětu vlastnictví bude vypořádávat jako vnos. Tedy ten z manželů, který stavbu financoval nebo oba budou mít za společným jměním pohledávku.

Stejně, jako se stavbou rodinného domu se to zjevně bude mít s vlastnictvím bytu nebo nebytového prostoru. Pokud bude v době uzavření manželství rozestavěn byt takovým způsobem, aby ho bylo možné považovat za již existující, tak se součástí společného jmění manželů nestane. Jestliže do takového stadia bude dokončen až po uzavření manželství, stane se součástí společného jmění manželů. Přitom za již existující rozestavěný byt v právním slova smyslu se považuje místnost nebo soubor místností určených v souladu se stavebním povolením k bydlení. Pokud je rozestavěn v domě, který je alespoň v takovém stupni rozestavěnosti, že je již navenek uzavřen obvodovými stěnami a střešní konstrukcí. Navíc takový byt musí být stavěn na základě smlouvy o výstavbě podle zákona o vlastnictví bytů. Stejně, jako s rozestavěným bytem se to má i s rozestavěným nebytovým prostorem⁴⁸.

Jestliže existovala stavba v uvedeném smyslu v okamžiku uzavření manželství, byla za trvání manželství dokončována již existující věc, která se nestala součástí společného jmění manželů podílel-li se druhý manžel peněžními prostředky nebo prací na dokončení stavby, vzniká mu proti manželovi, vlastníku stavby, pohledávka⁴⁹.

8.5.dražba

Do společného jmění manželů připadne i věc nabytá jedním manželem, případně oběma manžely, která byla získána podle zákona o veřejných dražbách číslo 26/2000 Sb. Podle tohoto zákona platí že pokud vydražitel uhradí cenu dosaženou vydražením ve stanovené lhůtě, přechází na něj vlastnické právo

⁴⁸ Baudyš,P. Katastr a nemovitosti.1. vydání Praha: C.H.Beck, 2003 str.134

⁴⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22 Cdo 820/2003

k vydražené věci k okamžiku provedení příklepu. Vlastnictví se v tomto případě nabyvá na základě jiné právní skutečnosti stanovené zákonem ve smyslu § 132 odst. 1 občanského zákoníku, nikoli na základě smlouvy, což ovšem nic nemění na smluvním základu dobrovolné dražby, kterou je nadále třeba považovat za způsob převodu, nikoli tedy přechodu práva.

Věc, kterou nabyl jeden z manželů ve veřejné dražbě za jím výlučně vlastněné finance, není součástí společného jmění manželů, i když druhý z manželů podepsal potvrzení o nabytí vlastnictví vydané podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách⁵⁰.

8.6. přírůstek

Součástí společného jmění manželů se stávají i přírůstky společného jmění manželů i přírůstky výlučných majetků manželů. Stejně, jako v obecné praxi jde o přírůstky věci (fructus naturele), tak i výnosy z peněz nebo cenných papírů (fructus civiles). Okamžik, kdy se přírůstek věci stane součástí společného jmění manželů je jeho oddělení např. očesání úrody nebo narození mláďat. Výnosy z vkladů se stanou součástí společného jmění manželů podle jejich splatnosti a u úroků z prodlení okamžikem jejich převzetí.

U výhry na los je rozhodující okamžik výhry a nikoli zakoupení losu⁵¹.

8.7. pojištění

Právní úprava pojištění provedená zákonem o pojistné smlouvě č.37/2004 Sb. má svůj dopad i v oblasti společného jmění manželů a to vzhledem ke stoupajícímu významu pojištění vyplývajícímu z jeho četnosti pokud jde o druhy, výší pojistného a pojistných plnění. I v této samostatné úpravě, která nahradila úpravu dříve zakotvenou do občanského zákoníku právní úpravě se praxe řídí zažitým výkladem vztahu pojištění a bezpodílového spoluvlastnictví manželů popsaným v R 42/72.

⁵⁰ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30.11.2004, sp.zn.20 Cdo 1578/2003

⁵¹ R 42/72 str.243

Podle tohoto výkladu do společného jmění manželů patří plnění z pojistné smlouvy, pokud bylo za trvání manželství realizováno ve prospěch kteréhokoliv z manželů. Při tomto výkladu se vychází ze zásady použité při jiných smlouvách a plněních. Jednotlivé platby pojistného však nejsou pohledávkou společného jmění manželů za jedním z manželů v jehož prospěch je smlouva uzavřena, tedy platbou ze společného majetku na majetek výlučný, nýbrž jde o prostředky spotřebované za trvání manželství se souhlasem obou manželů a k hodnotě takto získané bude třeba přihlížet při vypořádání společného jmění manželů⁵².

Je třeba zkoumat, jaký je stav pojistky v době zániku manželství. Tedy zda a jaké nároky z pojistek vyplývají, jaké odbytné bylo k datu zániku manželství vyplaceno a k těmto nárokům přihlížet při vypořádání .

Vliv rozdělení společného jmění manželů na pojištění byl upraven do 31.12.2004 v § 805 občanském zákoníku tak, že v podstatě odkazuje na pojistné podmínky , které jsou však u jednotlivých pojišťoven různé.

Při uzavírání pojištění je respektována samostatná smluvní volnost obou manželů. Závazek z uzavřené pojistné smlouvy lze považovat za přiměřený majetkovým poměrům manželů a bude součástí společného jmění manželů. Půjde o závazek solidární ve smyslu § 145 odst. 3 občanského zákoníku, z něhož vznikne povinnost platit pojistné oběma manželům.

Zdroj, z něhož bylo hrazeno například životní pojištění je rozhodný pro to, zda plnění z tohoto pojištění patří do společného jmění manželů, či nikoli. Pokud bylo pojistné placeno z výlučných prostředků jednoho z manželů, pak plnění náleží právě jemu, ale pokud bylo placeno z prostředků společných, stane se plnění součástí společného jmění manželů. Argumentem pro tento závěr je i skutečnost, že životní pojištění je i tvorbou rezerv, neboť jde i o druh spoření⁵³. Stejný závěr platí i u úrazového pojištění, neboť vyplácené plnění po pojistné události nemá povahu náhrady škody, jako je tomu v případě bolestného nebo ztížení společenského uplatnění ve smyslu § 444 občanského zákoníku a vyhlášky č. 440/2001 Sb., neboť

⁵² R 42/72 str.244

⁵³ Dvořák,J.Spáčil,J.Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s., 2007, s.88

tato plnění jsou vázána na osobu poškozeného a nestávají se součástí společného jmění manželů.

V případě, že nastala pojistná událost na majetku jen jednoho z manželů, je pojistné plnění plněním do jeho výlučného majetku bez zřetele z jakých prostředků bylo placeno pojistné. Zaplacené pojistné je pak v případě vypořádání společného jmění manželů předmětem vypořádání, jako pohledávka společného jmění manželů za výlučným majetkem.

9. Závazky společného jmění manželů

Jak se vyvíjel pojem a obsah pojetí majetkových vztahů manželů, vyvíjelo se i pojetí závazků společného jmění manželů a manželů, jako samostatných osob .

Do 1.srpna 1998, tedy do data účinnosti zákona č. 91/1998 Sb.,byly majetkové vztahy manželů upraveny formou bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jehož předmětem bylo vše, co mohlo být předmětem vlastnictví, tedy vzhledem k zákonné koncepci vlastnického práva pouze věci⁵⁴. Otázka pohledávek a závazků, které vznikly za trvání manželství byla řešena teorií a judikaturou.

Jednak se měl na pohledávky a závazky vztahovat režim bezpodílového spoluvlastnictví manželů nebo se pouze v případě zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů mělo provést jejich vypořádání podle zásad platných pro jeho vypořádání nebo se na ně měl vztahovat obecný právní režim závazkových vztahů⁵⁵.

Výklad, který převážil, vyšel z názoru, že práva a závazky nebyly součástí bezpodílového spoluvlastnictví, ale v případě jeho vypořádání byly vypořádávány v rámci tak zvaného širšího vypořádání podle zásad platných pro vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Vypořádání dopadalo jen na vztahy mezi manžely, nikoli na vztahy ke třetím osobám⁵⁶.

V případě bezpodílového spoluvlastnictví manželů se pohledávky a závazky manželů řídily obecným právním režimem závazkového práva, který v případě, že se jednalo o právní úkon týkající se společných věcí manželů zakládal solidární odpovědnost manželů podle tehdy platného § 145 odst. 2 občanského zákoníku ve znění platném do 1.8.1998. To znamenalo, že v případě nesplnění závazku vzniklého za manželství se mohl věřitel domáhat uspokojení po získání exekučního titulu v rámci výkonu rozhodnutí, jak na majetku tvořícím bezpodílové spoluvlastnictví

⁵⁴ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.89

⁵⁵ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.89

⁵⁶ Občanský zákoník.Komentář. Díl I. Praha : Panorama, 1978, str.543 a násl.

manželů, tak na výlučném majetku každého ze solidárně zavázaných manželů. To i za stavu, že se závazek netýkal společných věcí, ale účastníkem závazkového vztahu byl pouze jeden z manželů. Tento závěr vychází z uvedené teze, že bezpodílové spoluvlastnictví manželů neomezuje ani jednoho z manželů ve smluvní volnosti.

Soudní praxí pak bylo jednoznačně dovozeno, že převzetím ručitelského závazku jedním z manželů vzniká závazek pouze tomuto manželovi, přičemž nejde o právní úkon, který by bylo možno charakterizovat jako dispozici se společnou věcí nebo výkon správy společných věcí obou manželů. Proto k převzetí ručitelského závazku jedním z manželů není potřebný souhlas druhé manžela⁵⁷. Obdobně bylo dovozeno, že půjčuje-li si jeden z manželů od jiného občana nebo organizace peníze a ve smlouvě o půjčce vystupuje jako dlužník je ze smlouvy o půjčce zavázán jen ten z manželů, který ji jako dlužník uzavřel a k její platnosti není třeba souhlasu druhého manžela. Není-li souhlas druhého manžela nutný k platnosti smlouvy, ze které závazek vzniká, nelze uvažovat o jeho nezbytnosti ani v případě úkonů, jimiž dlužník závazek uznal⁵⁸.

Od 1.srpna 1998, tedy od účinnosti zákona číslo 91/1998 Sb. došlo ke změně, která již byla popsána, tedy vznikl institut společného jmění manželů, který nahradil dosavadní institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů. To se odrazilo i v pojetí rozsahu majetkového společenství manželů, které je vymezeno ustanovením § 143 občanského zákoníku, jehož součástí se staly i pohledávky a závazky manželů, pokud vznikly za trvání manželství některému z manželů nebo oběma společně. Plnění závazků, které tvoří společné jmění manželů je upraveno v ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku tak, že tyto plní oba manželé solidárně. Solidární odpovědnost manželů tedy dopadá na majetek tvořící společné jmění manželů, ale i na majetek, který patří do výlučného vlastnictví každého z manželů samostatně.

V nové úpravě se odrazila potřeba posílení právní ochrany třetích osob. Konkrétně v ustanovení § 144 občanského zákoníku byla zavedena vyvratitelná právní domněnka, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů, pokud není prokázán opak.

⁵⁷ rozsudek Nejvyššího soudu SSR z 18.5.1973, 1 Cz 43/73, publikovaný pod číslem 61 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek ročník 1973, str. 487 a totožně usnesení Nejvyššího soudu ČR, 29 Odo 398/2005 ze dne 30.8.2005

⁵⁸ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.8.2005, 29 Odo 162/2005, který cituje rozhodnutí NS ČR z 31.7.1986 vydané pod 3 Cz 27/86

Zahrnutí závazků do společného jmění manželů však není zcela neohraničeno. Výjimka je výslovně uvedena v ustanovení § 143 odst.1 písmeno b) občanského zákoníku dle kterého společné jmění manželů netvoří:

- a) závazky, které se týkají majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů – příkladem je uváděn závazek ze smlouvy o dílo ohledně nemovitosti patřící do výlučného vlastnictví jednoho z manželů⁵⁹
- b) závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého manžela.

Zjištění a posouzení, zda závazek vzniklý za manželství je součástí společného jmění manželů nebo ne je z hlediska povinnosti tvrzení před soudem a prokazování tvrzených skutečností složité a zdlouhavé. A to jednak v případě vypořádání společného jmění, ale i v případě, kdy se plnění ze závazku domáhá věřitel.

Domáhání se splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů je otázkou, která je judikaturou řešena rozporně. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky rozhodl tak, že splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů sjednaného jen jedním z manželů nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů; právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno⁶⁰. V tomto rozhodnutí se nejvyšší soud vypořádává s předchozí praxí⁶¹. Běžně se stávalo, že věřitel si pohledávku, která mu soudním rozhodnutím byla přiznána proti dlužníku, jednomu z manželů, vyžalovával proti druhému manželovi, aby měl proti oběma exekuční titul s odůvodněním, že i když

⁵⁹ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.91

⁶⁰ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12.9.2007, sp.zn. 31 Odo 677/2005

⁶¹ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28.7.2004, sp.zn. 32 Odo 529/2003

zákon zavazuje manžely k solidárnímu plnění závazků, nelze na podkladě exekučního titulu, jenž jako povinného označuje jen jednoho z nich, nařídit (a provést) výkon rozhodnutí (exekuci) proti druhému manželu⁶². To lze, z praktického hlediska podpořené judikaturou, považovat za nadbytečné, když závěr Nejvyššího soudu ČR obsažený v 31 Odo 677/2005 o tom, že má věřitel právo domáhat se uspokojení své pohledávky při výkonu rozhodnutí nebo exekuci postižením majetku náležejícího do společného jmění manželů platí zcela jasně. Argument, že předmětem závazku nemusí být pouze peněžité plnění, případně, že může jít o synallagmatický závazek je argumentem pádným, ale v praxi jsem nezaznamenal, že by se věřitel takových plnění domáhal. Pokud by tomu tak bylo, což pojmově vyloučeno opravdu není, je na posouzení konkrétních okolností případu, jak věc posoudit. Judikatura k tomu uvádí, že plnění zhotovitele ze zrušené smlouvy o zhotovení věci na zakázku uzavřené jedním z manželů je z titulu bezdůvodného obohacení povinen vydat i druhý z manželů⁶³. Argumentem, který se staví proti závěrům citovaného rozhodnutí je jeho nesoulad se zněním zákona tedy § 145 odst. 3 občanského zákoníku a nedůvodné prolomení zásady podle které ze závazků vzniklých ze smluv jsou oprávněny a povinny jen smluvní strany.⁶⁴

Posouzení, zda do společného jmění manželů náleží závazek, který na sebe vzal jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela se odvíjí od zjištění, zda jde o závazek přesahující míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů nebo zda do celkových majetkových poměrů manželů zapadá. V případě, že přijatý závazek je přiměřený poměrům manželů, pak se součástí společného jmění stává a v případě, že z poměrů manželů vybočuje, tyto přesahuje, součástí společného jmění manželů není.

Kriterium zavedené zákonem č. 91/1998 Sb. od 1.8.1998, představující majetkovou přiměřenost, zatím není přesně pojmenováno. Pravděpodobně jej nelze vázat k určité společenské vrstvě. To proto, že pojem společenských vrstev není vlastně také přesně definován. Nejde o objektivní veličinu, ale o pojem, který je subjektivně vnímán rozdílně. Hraničním určovatelem vrstev je tak zvaná střední třída charakterizovaná tím, že z výdělku členů domácnosti je možné uspokojit jejich běžné

⁶² usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.10.2003, sp.zn. 20 Cdo 2304/2002

⁶³ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.9.2001, sp.zn. 25 Cdo 1618/99

⁶⁴ Radek Malenovský: K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen jedním z manželů, (Právní rozhledy 20/2008, s.747)

potřeby a ještě takováto domácnost dokáže vytvářet rezervu (ušetřit). I toto určení má své úskalí v pojmu běžné potřeby a vytvořit rezervu. Pro každého je běžným něco jiného a rozdílná je výše úspor, kterých může rodina dosáhnout. Posuzování schopnosti ušetřit je v současné době velice pokřiveno rozšířeným prodejem na splátky, kdy řada domácností není schopna na zakoupení věci ušetřit, ale je schopna ze svého pravidelného příjmu pravidelně část oddělit na úhradu splátky.

Majetkovou přiměřenost lze asi nejlépe chápat z hlediska schopnosti manželů odražené v jejich příjmu, ale i rozsahu celkového majetku se kterým hospodaří a účelu k němuž měl závazek sloužit. Zejména, zda jde o závazek, jehož plnění má sloužit celé rodině nebo jde pouze o závazek, z něhož má prospěch pouze jeden z manželů. Vodítkem při určení by mělo být i to, jakým způsobem a v jakém rozsahu se manželé již v minulosti zavazovali a jak tyto závazky byli sto plnit.

Dopady toho, zda závazek je součástí společného jmění manželů nebo zda je závazkem překračujícím majetkové poměry manželů nejsou tak zásadní, jak by se mohlo zdát. V obou případech je totiž možné pohledávku uspokojit jak ze společného jmění manželů, tak z výlučného majetku toho manžela, který závazek uzavřel. Pokud přijatý závazek nepřesahuje majetkové poměry manželů, pak jej lze uspokojit i z výlučného majetku toho manžela, který závazek neuzavřel.

Do budoucna jistě dojde k vymezení pojmu úkonu přiměřeného majetkovým poměrům manželů soudní praxí, jako tomu bylo u úpravy obsažené v ustanovení § 145 odst.1 občanského zákoníku ve znění platném do 31.7.1998, který používal pojem běžné záležitosti týkající se společných věcí, které může vyřizovat každý z manželů s tím, že v ostatních případech toto ustanovení vyžadovalo souhlas druhého manžela a při jeho absenci byl právní úkon neplatným. Souhlas bylo možno udělit i konkludentně.

Ke vzniku závazků za trvání manželství však nedochází pouze na základě smluv, ale právním důvodem vzniku závazku může být i porušení právní povinnosti. Může jít o civilní nebo trestní delikty. Tento vznik závazků za trvání manželství zákonem řešen výslovně není. Zákon za součást společného jmění manželů považuje veškeré závazky s citovanou výjimkou, která je uvedena v ustanovení § 143 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku. Teorie předpokládá, že uvedené ustanovení, jako ustanovení problému nejbližší je nutno na závazky vzniklé z porušení právní

povinnosti aplikovat analogicky⁶⁵. To se jeví, jako nejvhodnější přístup, který však bude nutné prověřit v soudní praxi.

⁶⁵ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.94

10. Výkon rozhodnutí a společné jmění manželů

S otázkou závazků za společným jměním manželů souvisí otázka vztahu výkonu rozhodnutí podle části VI. občanského soudního řádu nebo exekuce podle zákona č 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).Tedy, kdy lze postihnout majetek ve společném jmění manželů výkonem rozhodnutí nebo exekucí, jehož předmětem může být, jak závazek společný manželům, tak závazek jen jednoho z manželů, který do společného jmění manželů nespadá.

Před soudem se v současné době otázka společného jmění manželů řeší vedle řízení o jeho vypořádání v řízení v rámci výkonu rozhodnutí nebo exekuce a to při řešení otázek ohledně postižitelného majetku nebo závazků, které společné jmění manželů zavazují. Je tomu tak v rámci žalob na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nebo exekuce podle ustanovení § 267 občanského soudního řádu, které jsou projednávány podle části třetí občanského soudního řádu v rámci nalézacího řízení. Po dobu vedení řízení o vylučovací žalobě je dán důvod pro odklad výkonu rozhodnutí podle § 266 občanského soudního řádu, případně exekuce podle § 54 exekučního řádu, aby se zabránilo jeho provádění a případnému prodeji postiženého majetku. Pokud je vylučovací žaloba úspěšná, tak je dán důvod pro zastavení výkonu rozhodnutí nebo exekuce podle § 268 odst.1 písmeno f) občanského soudního řádu, které stanoví, že výkon rozhodnutí bude zastaven jestliže bylo pravomocně rozhodnuto, že výkon rozhodnutí postihuje i majetek, k němuž má někdo právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí (§ 267). Námitka, že je postížen majetek ohledně něhož není výkon rozhodnutí přípustný s odkazem na společné jmění manželů se objevuje i v návrzích na zastavení výkonu rozhodnutí s odkazem na ustanovení § 268 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu (výkon rozhodnutí je nepřipustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat).Takový návrh však je většinou pro nepřipustnost zamítnut, když v odůvodnění rozhodnutí jsou účastníci poučeni o možnosti podat vylučovací žalobu pole § 267 občanského soudního řádu. Povinnost poučít o možnosti podat vylučovací žalobu má soud i exekutor vždy. Zejména v momentě, kdy účastník řízení nebo třetí osoba tvrdí skutečnosti rozhodné pro její podání.

Vztah vykonávacího řízení k majetku tvořícímu společné jmění manželů je v rámci výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu upraven v ustanovení § 255 odst. 2 občanského soudního řádu a to při určení okruhu účastníků vykonávacího řízení a § 262a občanského soudního řádu při určení majetku patřícího do společného jmění manželů na který lze výkon rozhodnutí nařídít. Obdobně jako vztah výkonu rozhodnutí je upraven vztah exekuce a společného jmění manželů a to pokud jde o okruh účastníků řízení v ustanovení § 36 odst.2 a pokud jde o postižitelný majetek v ustanovení § 42 exekučního řádu.

Podle § 255 odst. 2 občanského soudního řádu jsou-li nařízeným výkonem rozhodnutí postiženy majetkové hodnoty nebo práva patřící do společného jmění manželů, je účastníkem řízení, pokud jde o tyto majetkové hodnoty, i manžel povinného. Je mu tedy potřeba, stejně, jako povinnému, doručit usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. To platí i v případě, kdy společné jmění již zaniklo, ale dosud nebylo vypořádáno, když režim ustanovení o společném jmění manželů pro dobu mezi jeho zánikem a vypořádáním dopadá výslovně na majetek a závazky, které tvořily předmět společného jmění manželů⁶⁶. Manžel povinného je tedy ohledně věcí tvořících společné jmění manželů od nařízení výkonu rozhodnutí ze zákona účastníkem řízení o výkon rozhodnutí, případně exekuce a jeho označení není povinnou náležitostí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí⁶⁷.

Právní úprava výkonu rozhodnutí rozlišuje dvě jeho fáze. Jednak nařízení a pak samotné provedení. Pokud ohledně určitého majetku byl výkon rozhodnutí nařízen neznamená to, že ohledně tohoto majetku bude také proveden. Uvedené rozdělení výkonu rozhodnutí na dvě fáze umožňuje nařídít výkon rozhodnutí a do něho zahrnout i majetek, který předmětem výkonu rozhodnutí nemá být a nebude neboť k němu má právo nepřipouštějící výkon rozhodnutí třetí osoba. V momentě nařízení výkonu rozhodnutí není účelné a ani možné⁶⁸ se touto otázkou zabývat, neboť by bylo často nutné vést i rozsáhlé dokazování a takto začít výkon rozhodnutí by bylo zcela proti jeho smyslu. Díky nutnému dokazování by dokonce mohlo dojít k jeho zmaření. V řízení, jež rozhodnutí o nařízení výkonu předchází, se nelze zabývat otázkou vzniku závazku, jehož vydobytí je navrhováno. Jinak řečeno,

⁶⁶ Rozsudek NS ČR ze dne 1.8.2008 sp.zn. 28 Cdo 2593/2008, 28 Cdo 2594/2008

⁶⁷ usnesení NS ČR ze dne 9.7.1997, sp.zn. 2 Cdo 1446/96 (R 85/2005)

⁶⁸ usnesení NS ČR ze dne 26.11.2003, sp.zn. 20 Cdo 238/2003

splnění podmínky nezbytné pro použití majetku tvořícího společné jmění, se při nařízení výkonu rozhodnutí neprokazuje⁶⁹. V případě, že dojde k nařízení výkonu rozhodnutí ohledně majetku k němuž má třetí osoba práva, která výkon rozhodnutí nepřipouštějí má tato osoba právo na podání žaloby na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí, přičemž toto právo platí i ohledně společného jmění manželů. Žaloba na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nemůže však být úspěšná, jestliže vymáhaná pohledávka vznikla(za trvání manželství jednomu z manželů) před uzavřením smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů⁷⁰.

Vylučovací žalobu, jak již bylo uvedeno, je nutné podat v souladu s ustanovením § 267 občanského soudního řádu. Odstavec první tohoto ustanovení se vztahuje obecně na práva k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí a odstavec druhý je pak speciálním ustanovením řešícím majetek společného jmění manželů. V praxi je rozdíl uvedených ustanovení řešen tak, že například žalobu, jíž se manžel domáhá vyloučení věci z výkonu rozhodnutí na základě tvrzení, že výkonem rozhodnutí byl poškozen majetek, který nabyl za trvání manželství za peněžní prostředky, jež získal darem, je třeba posoudit podle ustanovení § 267 odst.1, nikoli podle § 267 odst. 2 občanského soudního řádu. O takový případ jde i tehdy, jestliže manžel povinného za trvání manželství nabyl věc v režimu dobrovolné dražby, který včas uhradil cenu dosaženou vydražením penězi nabytými darováním; okolnost, že na potvrzení o nabytí vlastnictví předmětu dražby připojil podle § 31 odst.1 zák.č. 26/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, připojil podpis i povinný, je zde bez významu⁷¹. Při podání vylučovací žaloby je třeba rozlišovat zda jde o majetek pařící do společného jmění manželů nebo o výlučný majetek jednoho z manželů.

V případě vylučovací žaloby jde v podstatě o určovací žalobu ve smyslu § 80 písm.c) o.s.ř, kde se však naléhavý právní zájem netvrdí a neprokazuje⁷². Aktivně legitimován k podání žaloby je manžel povinného nebo obecně ten kdo tvrdí, že mu svědčí právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí a pasivně legitimován je oprávněný. Povinnost tvrzení a důkazní je na žalobci. Místně příslušným

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2008, sp.zn. 22 Cdo 2195/2006

⁷⁰ rozsudek NS ČR ze dne 28.7.2004, sp.zn. 20 Cdo 1389/2003

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2004, sp.zn. 20Cdo 1578/2003

⁷² Lucie Vlasáková, Veronika Křížová : Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky, (Ad Notam 3/2004,s.61)

k projednání žaloby je dle § 88 písm. n) o.s.ř. soud u něhož je prováděn výkon rozhodnutí a poplatková povinnost představuje částku 2.000,- Kč za každou věc (soupis) dle položky 4 bod 1. písm. c) sazebníku soudních poplatků, který je přílohou zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, pokud nejde o vyloučení nemovitosti , kdy poplatková povinnost představuje částku 5.000,- Kč dle položky 4 bod 1. písm. a) sazebníku soudních poplatků. Za nemovitost se pokládají všechny nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí na jednom Listu vlastnictví⁷³. Za důvod pro vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nelze považovat případ, kdy jeden z manželů převezme za trvání manželství bez souhlasu druhého manžela závazek, jehož rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů.⁷⁴

Občanský soudní řád připouští, aby výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů byl nařízen také tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů⁷⁵. Podle § 262a občanského soudního řádu se za majetek patřící do společného jmění manželů (povinného a jeho manžela) pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Platí, že za závazky, které nevcházejí do společného jmění manželů odpovídá dlužný manžel svým výlučným majetkem i majetkem ve společném jmění manželů. Je totiž omezen jen stejným právem druhého manžela⁷⁶. Exekuci či výkon rozhodnutí lze nařídit i na majetek patřící do zaniklého společného jmění, které v době zahájení řízení nebylo doposud vypořádáno⁷⁷.

Uvedené závěry platí i pro exekuci dle zákona č. 120/2001 Sb., který výslovně ve svém § 42 stanoví, že exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů lze provést také tehdy, jde-li o vymáhání závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení exekuce považuje také majetek,

⁷³ § 6a odst.6 zák.č. 549/1991 Sb. Zákon o soudních poplatcích ve znění účinném od 1.9.2011

⁷⁴ Lucie Vlasáková, Veronika Křížová : Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky, (Ad Notam 3/2004,s.61)

⁷⁵ R 74/2004

⁷⁶ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.97

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2008, sp.zn. 22 Cdo 2195/2006

který netvoří součást společného jmění jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů nebo, že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Při provádění exekuce se také nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky. Totéž platí, byl-li smlouvou rozšířen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění v době vzniku vymáhané pohledávky.

11. Výlučný majetek

Za trvání manželství manželé mají mimo majetku, který patří do společného jmění také majetek, který patří výlučně jednomu z manželů.

Vývoj širších rodinných vztahů se odrazil i v pravidlech pro zařazení výlučného majetku jednoho z manželů do společného majetku. Pro jednoho z manželů nebylo možné získat vlastnické právo k majetku druhého manžela. To vyplývalo ze zájmu na ochraně rodinného majetku vzhledem k vazbě manžela na původní rodinu. Pokud došlo k rozpadu manželství bylo nutné zajistit, aby se nabytý majetek vrátil do původní biologické rodiny⁷⁸.

Současná právní úprava je postavena na principu, že k výlučnému majetku jednoho manžela nemá druhý manžel žádná práva a výlučný majetek jednoho manžela může druhý manžel nabýt jen v zákonem stanovených případech. V případě, že jde při správě a užívání majetku jednoho z manželů druhým o běžnou záležitost ve smyslu § 21 zákona o rodině má manžel, kterému majetek nepatří právo tento užívat a spravovat, ale pokud jde o úkony nad uvedený rámec je k tomuto oprávněn pouze na základě zmocnění manžela, který majetek výlučně vlastní.

Ohledně užitků z výlučného majetku platí, že tyto spadají do společného majetku, ale závazky, které se váží k výlučnému majetku do společného majetku nepatří⁷⁹. Pro posouzení zda je majetek společný nebo patří pouze jednomu z manželů záleží na zdroji jeho nabytí. Zdroj výlučného majetku jednoho z manželů musí být v zásadě vně majetku manželského. Výjimkou, kdy zdroj výlučného majetku je v majetku společném jsou věci sloužící osobní potřebě jen jednoho z manželů nabyté ze společných příjmů. Při zániku manželství nebo obecně majetkového společenství manželů soudní praxe musela vyřešit otázku vracení (vypořádání) takto získaného majetku a došla k závěru, že tento se vrací pouze v případě, že jde o majetek mimořádné hodnoty⁸⁰.

⁷⁸ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s. 98

⁷⁹ § 143 odst. 1 písm. b) Občanského zákoníku

⁸⁰ R 42/72 .

V současné době platné znění občanského zákoníku, které vyplývá ze zákona č. 91/1998 Sb. posunulo hranici mezi společným a výlučným majetkem tím, že věci sloužící výkonu povolání jednoho z manželů již nejsou jeho výlučným majetkem, ale patří do společného jmění manželů.

V rámci vypořádání zaniklého společného jmění manželů bývá často spor o to, zda je věc součástí společného jmění nebo patří výlučně jen jednomu z manželů. V takovýchto sporech je často vedeno rozsáhlé dokazování, kdy na účastnících řízení je, aby vedle své povinnosti tvrdit rozhodné skutečnosti, tedy, že věc je součástí společného jmění nebo patří do výlučného vlastnictví jednoho z manželů tato svá tvrzení prokázali, když ke každému tvrzení musí unést důkazní břemeno⁸¹. O tom musí soud účastníky podle § 5 a § 118a občanského soudního řádu poučit včetně poučení o následcích neunesení důkazního břemene. To, že se poučení účastníku řízení dostalo se musí projevit v protokolu o jednání. Na účastníku řízení tedy je tvrdit co je majetkem, který tvoří společné jmění manželů a co je majetkem výlučným a označit k prokázání těchto tvrzení důkazy.

11.1. jednotlivé případy výlučného majetku

Jak bylo uvedeno výlučný majetek může jeden manželů nabyt za trvání manželství jen pokud to zákon připouští.

Pro rozlišení společného a výlučného majetku je rozhodující

a) doba jeho nabytí - majetek získaný před uzavřením manželství je výlučným majetkem manžela, který jej nabyt po celou dobu manželství.

b) právní důvod jeho nabytí – ze společného jmění manželů je vyloučen

⁸¹ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19.9.2005, sp.zn. 22 Cdo 2615/2004

– ba) majetek získaný manželem děděním nebo darovací smlouvou – neplatí zde princip ekonomické solidarity⁸² neboť o takto nabytou hodnotu se druhý manžel nezasloužil. Dědění a darování je zde postaveno na roveň možná i proto, že v obou případech jde o přechod a převod vlastnictví v rámci biologické rodiny jednoho z manželů. Vůle dárce při darování manželům však není omezena, neboť lze darovat i oběma manželům.

- bb) majetek tvořící věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. V tomto případě jde vlastně o speciální kombinaci dvou předcházejících důvodů. Jde o důvod zařazený do občanského zákoníku zákonem č. 509/1991 Sb., který reaguje na změny, které začaly probíhat po 17.listopadu 1989. Za restituční předpisy je považován především zákon 403/1990 Sb. o zmírnění následků některých majetkových křivd, zákon č. 87/1991 Sb. o mimosoudních rehabilitacích, zákon č 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Nejde ovšem pouze o plnění poskytnuté, jako majetková restituce, ale i o plnění nahrazující osobní újmu jednomu z manželů, jako je tomu u finančního odškodnění z Česko – německého fondu budoucnosti občanům, kteří za 2.světové války byli nasazeni na nucených pracích, ale i plnění poskytnutá na základě těchto předpisů:

- nařízení vlády č.165/1997 Sb., o vyplacení jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem
- zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 – 1949
- zákona č. 212/200 Sb. o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem
- změny zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č.93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

⁸² Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.101

- zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 – 1945.

Součástí společného jmění manželů netvoří finanční prostředky, které byly jednomu z manželů vyplaceny za trvání manželství za jeho rasovou perzekuci v období druhé světové války⁸³.

Věcí vydanou v rámci předpisů o restituci majetku, na kterou se vztahuje zákonná výluka ze společného jmění manželů, se rozumí věc vydaná na základě úspěšného uplatnění restitučního nároku; skutečnost, že věc byla státem nebo právnickou osobou prodána nabyvateli i s přihlédnutím k tomu, že její vlastnictví pozbyli předkové nabyvatele v tzv. rozhodné době, ještě neznamená, že na případ se vztahuje zákonná výluka z nabytí do společného majetku⁸⁴.

- bc) majetek složený z věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednomu z manželů. Jde o věci, které mohou být získány za trvání manželství ze společných prostředků, ale to zda jsou součástí společného jmění nebo ne určuje jejich povaha a to k čemu slouží. Uvedené věci osobní potřebě jednoho z manželů musí skutečně sloužit⁸⁵. Věci sloužící osobní potřebě mohou být i značné hodnoty a není vyloučeno, že v rámci vypořádání společného jmění bude muset manžel, který takovouto hodnotnou věc získal nahradit, co ze společného majetku na tento jeho majetek bylo vynaloženo⁸⁶. Míra hodnoty věcí sloužící osobní potřebě jednoho z manželů je posuzována v relaci k celkové mase společného jmění. Jak bylo již zmíněno shora, tak v případě soudního sporu je na soudu, aby vedl účastníky k tvrzení rozhodných skutečností pro posouzení této otázky a následně na základě účastníky navržených důkazů k tomu provedl příslušné dokazování.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11.2010, sp.zn. 21 Cdo 5015/2008

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.12.2010, sp.zn. 22 Cdo 4161/2009

⁸⁵ R 42/1972 str. 250

⁸⁶ R 42/1972 str. 250

- bd) majetek nabytý jedním z manželů za majetek patřící do výlučného vlastnictví tohoto manžela netvoří součást společného jmění manželů, neboť nejde o získání nového majetku, ale o transformaci stávajícího majetku patřícího do výlučného majetku jednoho z manželů na majetek jiný, který nemá s masou společného jmění nic společného. Před 1.8.1998 byla tato úvaha dovozena judikaturou a po uvedeném datu se promítla i do zákona. Hodnota transformovaného majetku je zcela nerozhodná. Předpokladem pro to, aby v případě transformace výlučného majetku jednoho z manželů na jiný majetek a tento byl nadále jeho majetkem výlučným je to, aby nedošlo ke smísení výlučného majetku a majetku náležejícího do společného jmění manželů. Pokud k takovému smísení dojde stává se věc součástí společného jmění manželů. Poměr majetku výlučného a společného je nerozhodný. V rámci případného vypořádání se hodnota výlučného majetku jednoho z manželů na majetek společný posuzuje, jako vnos a manžel, který majetek takto vnesl má nárok na jeho vypořádání⁸⁷.

- be) práva osobnostní a majetková práva, která jsou neoddělitelně spjata s osobou jednoho z manželů netvoří masu společného jmění manželů. Jde zejména o nárok manžela na bolestné nebo ztížení společenského uplatnění, právo na peněžité zadostiučinění dle § 13 občanského zákoníku, která zanikají smrtí věřitele dle § 579 odst.2 občanského zákoníku. Majetkové právo, které nepatří do masy společného jmění manželů je i právo jednoho z manželů na převod družstevního bytu do vlastnictví⁸⁸. Významnou a samostatnou skupinou těchto práv jsou práva vyplývající z autorského zákona č. 121/2000 Sb. V této souvislosti je třeba uvést, že obdobně, jako u mzdy za práci vykonanou v pracovní poměru patří vyplacené autorské odměny do společného jmění manželů.

Výlučný majetek spravuje každý z manželů samostatně. Aby mohl jeden z manželů nakládat s výlučným majetkem druhého musí k tomu být zmocněn. To se děje formou příkazní smlouvy dle § 724 a násl. občanského zákoníku nebo na základě zastupování v běžných záležitostech na základě § 21 zákona o rodině. V případě hrozící škody na majetku jednoho z manželů může druhý manžel konat k jejímu odvrácení v rámci jednatelství bez příkazu dle § 742 občanského zákoníku.

⁸⁷ R 42/1972 str. 251

⁸⁸ R 50/2005

Výlučný a společný majetek existují vždy samostatně, ale v běžném životě dochází k jejich **záměně** (subrogaci) nebo **zápočtu** (kompenzaci).

V případě záměny výlučného majetku jednoho z manželů za majetek jiný nedochází z pohledu společného jmění manželů k žádné změně. To za předpokladu, kdy nedojde v rámci záměny ke smíšení výlučného a společného majetku. Již bylo uvedeno a je to třeba mít skutečně na zřeteli, že v takovém případě majetek získaný za majetek tvořený výlučným a společným majetkem se stává majetkem tvořícím společné jmění manželů⁸⁹. Platí zásada, že pokud i jen jedna koruna byla vynaložena ze společného jmění, tak se nabývaný majetek stává součástí společného jmění manželů. Manžel, který na takto nabytý společný majetek investoval výlučné prostředky má v případě vypořádání pohledávku za společným jměním a má nárok na její vypořádání. Původně teorií vytvořená konstrukce našla po roce 1998 oporu i v samotném ustanovení zákona. A to v § 143a odst.1 písm. a) občanského zákoníku.

Teorie v souvislosti s nově připravovanou zákonnou úpravou uvažuje o změně tohoto principu tak, aby míra vnosu výlučného majetku na společný byla zřejmá. Jde o pravidlo dané § 135b občanského zákoníku, které upravuje otázku zpracování cizí věci, dle něhož je rozhodná výše jednotlivých vnosů a podle ní se řídí vlastnický režim⁹⁰ nebo o princip, který je vhodný zejména u nemovitostí, kdy míra vnosu je odražena ve velikosti spoluvlastnického podílu⁹¹. Případně by měl zákon vyžadovat písemné stvrzení vůle manželů a uvedení zdrojů ze kterých se majetek do společného jmění nabývá.

I přes obtíže při dokazování při rozhodování o vypořádání společného jmění myslím, že stávající úprava je dostatečná, když zdroje za které byl pořízen majetek společného jmění jsou zjistitelné a míra majetkové účasti je v konečném důsledku odrazitelná v povinnosti soudu při vypořádání přihlížet k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění⁹².

⁸⁹ R 19/1960

⁹⁰ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, str.112

⁹¹ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, str. 113

⁹² § 149 odst.3 občanského zákoníku

V případě zápočtu majetku výlučného na majetek tvořící společné jmění manželů je nutný obecný předpoklad zápočtu daný § 580 a § 581 občanského zákoníku a bude o nich řeč v části týkající se vypořádání, když vedle záměny je otázka započtení často řešeným problémem.

12. Nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů

Vzhledem k tomu, že společné jmění manželů a jeho úprava v občanském zákoníku je speciální úpravou k úpravě vlastnictví, když je upravená v hlavě II., části druhé občanského zákoníku platí pro nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů zásady dané § 123 občanského zákoníku dle kterého, je vlastník v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užítky a nakládat s ním.

Smysl zákonné úpravy společného jmění manželů je postaven na principech, které již byly uvedeny, přičemž masa společného jmění manželů musí sloužit zájmu manželů a jejich společné domácnosti. Při užívání a nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů je každý manžel oprávněn podílet se na jeho správě a současně zákonná úprava stanoví meze, aby jeden manžel bez vědomí druhého majetek z majetkového společenství nevyvedl a nepoužil k uspokojování svých individuálních zájmů⁹³. Zákonná úprava společného jmění manželů vychází z úpravy rodinného práva postavené na rovnosti mezi mužem a ženou. Konkrétní obsah této zásadě dává § 145 odst.1,2 občanského zákoníku, který stanoví, že majetek, který tvoří společné jmění manželů užívají a udrží oba manželé společně, přičemž obvyklou správou majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný. Pojem obvyklá správa majetku náležejícího do společného jmění manželů je součástí § 145 od přijetí zákona č. 91/1998 Sb. Původní znění občanského zákoníku vycházelo z termínu vyřizování běžných záležitostí, týkajících se společných věcí. Dříve používaný pojem běžná záležitost a v současné době pojem obvyklá správa majetku lze chápat jako úkony směřující k zajištění chodu společné domácnosti, obstarání běžných oprav i plnění pravidelných finančních, ale i dalších povinností. Rozdíl mezi obvyklou správou majetku ve smyslu § 145 odst.2, věta 1 občanského zákoníku a ostatních záležitostí ohledně majetku tvořícího společné jmění manželů ve smyslu § 145 odst. 2, věta druhá občanského zákoníku je závislý vždy na konkrétní situaci rodiny a rozsahu společného jmění. Jednoznačně

⁹³ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.115

však již i judikaturou bylo řečeno, že prodej nemovitosti je dispozicí vybočující z obvyklé správy majetku manželů⁹⁴ a to i v případě darování nemovitosti⁹⁵. V případě čerpání společných úspor na úhradu potřeb společného dítěte v přiměřeném rozsahu a na nákup běžného ošacení není potřeba souhlasu druhého manžela⁹⁶. Sankce za překročení hranice mezi obvyklou správou majetku a ostatních záležitostí, ke kterým je potřeba souhlasu obou manželů je sankcionována relativní neplatností právního úkonu ve smyslu § 40a občanského zákoníku.

Nejběžnějším právním úkonem obecně je uzavírání kupní smlouvy. S uzavíráním smluv a nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů souvisí i nakládání s peněžními prostředky, které je nutno považovat za součást společného jmění manželů⁹⁷.

Nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů, tedy představuje:

- a) správu, kterou může vykonávat každý manžel sám bez souhlasu druhého manžela
- b) správu, která vyžaduje souhlas (shodu) obou manželů. Forma, doba a způsob udělení tohoto souhlasu zákonem není stanovena. Sankce, jak bylo, uvedeno spočívá v relativní neplatnosti úkonu, ohledně kterého nebyl udělen souhlas druhého manžela, přičemž dovolání se relativní neplatnosti je promlčitelné⁹⁸.
- c) speciální úprava je provedena v ustanovení § 146 občanského zákoníku ohledně nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů pro případ podnikání jednoho z manželů s majetkem ve společném jmění. Z věty druhé § 146 občanského zákoníku jednoznačně vyplývá, že souhlas je třeba udělit při prvním použití majetku ve společném jmění manželů nebo jeho části k podnikání jednoho z manželů. K dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlasu druhého manžela není potřeba. Jak je uvedeno ve

⁹⁴ R 15/1964

⁹⁵ R 21/1972

⁹⁶ R 46/1966

⁹⁷ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.121

⁹⁸ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.122

věť třetí § 146 občanského zákoníku. Z tohoto ustanovení vyplývá, že použití majetku tvořícího společné jmění manželů je považováno za ostatní náležitosti překračující obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů ve smyslu §145 odst. 2 věta druhá občanského zákoníku. Neudělení souhlasu ve smyslu § 146 občanského zákoníku je tedy sankcionováno relativní neplatností ve smyslu § 145 odst. 2, věta druhá občanského zákoníku.

Pro případ, že se manželé nedohodnou ohledně nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů neexistuje v současném občanském zákoníku v rámci úpravy společného jmění manželů ustanovení, které by umožňovalo obrátit se na soud v případě, že mezi manžely dojde k neshodě, nicméně ve smyslu § 7 a 80 o.s.ř. jsou soudy nadány pravomocí takovéto spory řešit, stejně jako je tomu v případě neshod mezi podílovými spoluvlastníky. I přes tuto možnost lze dříve platné ustanovení § 146 občanského zákoníku považovat za praktické, neboť ten stanovil, že dojde-li mezi manžely k neshodě o právech a povinnostech vyplývajících z bezpodílového spoluvlastnictví, rozhodne na návrh některého z nich soud. Soud upraví sporný výkon práv a povinností nejen za dobu trvání manželství, ale i za dobu než po zániku společného jmění manželů (dříve bezpodílového spoluvlastnictví manželů) dojde k jeho vypořádání.

Nejčastější situací, kdy dojde ke sporu ohledně správy majetku tvořícího společné jmění manželů je v období mezi zánikem společného jmění a jeho vypořádáním, ale v praxi jsou i případy, kdy se úpravy vztahů dovolávají manželé za trvání manželství.

Nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů v případě peněžních prostředků může být komplikováno v případě, že tyto peněžní prostředky jsou uloženy na účtu vedeného bankou. V takovém případě jde o uzavření závazkového vztahu mezi majitelem účtu, kterým může být jeden z manželů a bankou, přičemž uzavření takovéto smlouvy lze považovat za obvyklou správu majetku, náležejícího do společného jmění manželů a z hlediska masy společného jmění manželů finanční prostředky uložené na účtu, který byl založen pouze jedním z manželů jsou stále součástí společného jmění. Účastník smlouvy, na základě které byl účet založen je

oprávněn s účtem nakládat. Neznamená to však, že je výlučným vlastníkem na účtu uložených prostředků⁹⁹.

Významnou je otázka uložení peněžních prostředků na účtu v případě výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Soudní praxí je dovozeno, že výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu podle ustanovení §303 a násl. o.s.ř. může být nařízen a povolen jen u pohledávky z účtu, jehož majitelem je povinný. Jiná pohledávka z účtu není způsobilý předmět tohoto výkonu rozhodnutí, i kdyby na účet byly vloženy peněžní prostředky povinného, případně prostředky patřící do společného jmění manželů¹⁰⁰.

Při úvaze o nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů je nutné zmínit ustanovení § 19 odst.3 zákona o rodině dle kterého neplní-li jeden z manželů svoji povinnost hradit náklady společné domácnosti, rozhodne na návrh druhého manžela ve věci soud. V těchto případech soud rozhoduje na základě skutkových zjištění ke stavu v době vydání rozhodnutí. Jde o povinnost odlišnou od vzájemné vyživovací povinnosti manželů podle § 91 zákona o rodině. V případě § 91 zákona o rodině je soudem zkoumána rozdílná životní úroveň manželů a výživné má sloužit k jejímu vyrovnání. V případě příspěvku na náklady společné domácnosti může být životní úroveň stejná, respektive soud ji nezkoumá, ale jde o situaci, kdy se na nákladech společné domácnosti podílí pouze jeden nebo převážně jen jeden z manželů. Za náklady společné domácnosti lze považovat především nájem, ale i další platby spojené s jejím provozem, jako je nákup potravin, čistících prostředků a dalšího drogistického zboží¹⁰¹.

⁹⁹ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.127

¹⁰⁰ R 4/2001

¹⁰¹ Milana Hrušáková a kolektiv Zákon o rodině, 4. vydání. Praha: 2009, 59 s.

13. Nakládání s majetkem tvořícím společné jmění manželů a podnikání

Pokud jde o nakládání s masou majetku tvořícího společné jmění manželů, pak samostatně je upravena situace, kdy jeden z manželů podniká. Tato situace je řešena v zásadě dvojitým způsobem:

- a) vzhledem k ohrožení práv a zájmů nepodnikajícího manžela je tomuto manželovi umožněno majetkové společenství manželů odstranit, případně maximálně zúžit, když podnikající manžel představuje pro majetkové společenství a pro zajištění rodiny velké riziko¹⁰².
- b) začne-li jeden z manželů podnikat, pak druhý manžel má mít k dispozici právní nástroje, které mu umožní, aby se i on na činnosti svého manžela podnikatele podílel¹⁰³.

Česká právní úprava poskytuje ochranu nepodnikajícímu manželovi tím, že ustanovením § 146 občanského zákoníku je stanoveno, že k prvnímu použití majetku ve společném jmění manželů k podnikání druhého manžela je třeba souhlasu. Vysvětlení pojmu souhlas k podnikání bylo velice dobře provedeno judikaturou, když tímto souhlasem je třeba rozumět obecný(generální) předem daný souhlas manžela podnikatele poté, co tento zahájil podnikání, a to před prvním právním úkonem, při němž měl být v souvislosti s jeho podnikáním, použit majetek (jeho část) náležející do společného jmění (dříve bezpodílového spoluvlastnictví) manželů. Muselo jít o souhlas k použití jakéhokoli (blíže neurčeného) majetku za uvedeným účelem a kdykoli později. Souhlas mohl být učiněn i konkludentně, a to i pro případ použití nemovitostí patřících do společného jmění (dříve bezpodílového

¹⁰² Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.135

¹⁰³ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.136

spoluvlastnictví) manželů¹⁰⁴. Zákon ve svém ustanovení § 148 odst. 1, 2 umožňuje zúžit společné jmění manželů, pokud jeden z manželů podniká na návrh nepodnikajícího manžela, a to až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti a ustanovení § 148 odst.3 občanského zákoníku pak upravuje způsob rozdělení příjmu z podnikání mezi manžely. K rozdělení příjmů dojde v poměru stanoveném písemnou smlouvou a nebyla-li taková smlouva uzavřena, rozdělí se příjmy rovným dílem.

Pokud je nepodnikajícím manželem udělen podnikajícímu manželovi souhlas k použití majetku ve společném jmění manželů k podnikání, neopravňuje to podnikajícího manžela k tomu, aby nadále daný majetek užíval výlučně, nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání. Judikaturou bylo dovozeno, že podnik mohl být předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, upraveného před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., avšak jen za předpokladu, že šlo o podnik náležející oběma manželům, jako podnikatelům. Pokud však byl podnikatelem jenom jeden z manželů a šlo o věc sloužící výkonu jeho povolání, náležel podnik do odděleného vlastnictví podnikajícího manžela¹⁰⁵. Současnou úpravu lze považovat za lepší a spravedlivější při porovnání postavení společného jmění podnikatelů a manželů, kteří mají příjmy ze zaměstnaneckého poměru, ale i pro nepodnikajícího manžela.

Při souhlasu manžela s použitím společného jmění k podnikání je třeba odlišit situaci, ke které mohlo dojít před účinností zákona č. 91/98 Sb., a to je nakládání s věcmi, které podle své povahy slouží k výkonu povolání jednoho z manželů. Právní úprava platná do 1.8.1998 tento druh věcí ze společného jmění manželů, tehdy bezpodílového spoluvlastnictví manželů, vylučovala.

Ustanovení § 146 občanského zákoníku neřeší situaci, kdy nepodnikající manžel neudělí souhlas s použitím majetku ze společného jmění manželů k podnikání. Východiskem z této situace je možnost daná § 148 občanského zákoníku, kdy podnikající manžel může v takovémto případě podat návrh na zúžení společného jmění. Po následném vypořádání majetku může s majetkem podle vypořádání nakládat. V případě, že podnikatelská činnost je vykonávána podnikatelem společně

¹⁰⁴ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.2.1999, sp.zn. 2 Cdon 2072/97

¹⁰⁵ rozsudek Nejvyššího soudu české republiky ze dne 27.9.2004, sp.zn. 22 Cdo 684/2004

nebo za pomoci manžela, který není podnikatelem, rozdělí se mezi ně příjmy z podnikání v poměru ustanoveném písemnou smlouvou. Pokud taková smlouva nebyla uzavřena rozdělí se, ve smyslu § 148 odst. 3 občanského zákoníku, rovným dílem.

V souvislosti s podnikáním manželů a společným jměním manželů soudní praxí byla a je řešena otázka obchodního podílu a podniku jako věci hromadné. Ohledně obchodního podílu v souladu s rozhodnutím R 68/2005 může tento být součástí společného jmění manželů. Jde o majetkovou hodnotu, která byla považována za součást společného jmění i před 1.8.1998. Ovšem stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev¹⁰⁶.

Pokud jde o podnik jako věc hromadnou ve smyslu § 5 odst. 2 obchodního zákoníku a podle § 5 odst. 1 obchodního zákoníku se jím pro účely obchodního zákoníku rozumí soubor hmotných, jakož i osobních nehmotných složek podnikání, pak před 1.8.1998 za platnosti teze, že věci sloužící k výkonu povolání jednoho z manželů nejsou součástí bezpodílového spoluvlastnictví manželů, přičemž podnik je nutné za takovouto věc považovat, podnik nebyl do masy bezpodílového spoluvlastnictví manželů zahrnut. Po 1.8.1998, kdy věci sloužící výkonu povolání jednoho z manželů nejsou vyloučeny ze společného jmění manželů, je nutné podnik za předmět společného jmění manželů považovat. Tento vývoj právní úpravy lze považovat za správný.

Podnik, který nebyl před 1.8.1998 v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů se však po tomto datu součástí společného jmění manželů nestal¹⁰⁷. Tento závěr vyslovený v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR vychází z článku VIII bod 2 zákona č. 91/1998 Sb. dle kterého věci, které tvořily k 1.8.1998 bezpodílové spoluvlastnictví manželů se stávají součástí společného jmění manželů. Opačný přístup vzhledem ke znění článku VIII bod 2 zákona č. 91/1998 Sb. a celkové koncepce transformace bezpodílového spoluvlastnictví manželů na společné jmění manželů není možný.

¹⁰⁶ § 143 odst. 2 Občanského zákoníku

¹⁰⁷ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.4.2007, sp.zn.22 Cdo 2903/2005

Pokud jde o úpravu před 1.8.1998, tak problém vznikal v situaci, kdy podnik, který nebyl považován za součást bezpodílového spoluvlastnictví manželů vykazoval zisk. Když předmětem bezpodílového spoluvlastnictví bylo vše, co bylo získáno některým z manželů za trvání manželství vyjma výjimek, které byly uvedeny v zákoně. Veškerý zisk z podnikání tedy měl připadnout do bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Ziskem byl chápán rozdíl mezi příjmem z podnikání a částí tohoto příjmu, která byla do podnikání zpět vložena. Podnikající manžel však mohl všechen příjem z podnikání investovat zpět do podniku, čímž by bezpodílové spoluvlastnictví manželů bylo kráceno. Závěr, se kterým je nutno souhlasit je takový, že podnikající manžel je povinen hradit do bezpodílového spoluvlastnictví manželů takovou částku, která se rovná kladnému rozdílu mezi aktivy a pasivy jeho podnikání ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Zpravidla půjde o reálnou cenu podniku. V případě, že by rozdíl byl záporný, není co do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nahrazovat¹⁰⁸. Opačný závěr by prakticky omezoval podnikatele, který žije v manželství při rozvoji svého podniku.

Po 1.8.2008 je podnik součástí společného jmění manželů a je i předmětem jeho vypořádání, jako každá jiná majetková hodnota. V případě vypořádání společného jmění manželů, jehož předmětem je podnik, jsou podíly obou manželů stejné. Při vypořádání je však nutno vzít v úvahu hledisko dané § 149 odst.3 o.s.ř., tedy i to, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění, To vše však ve světle nutnosti přihlídnout k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, pečoval o děti a společnou domácnost.

¹⁰⁸ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.148

14. Možnosti úpravy rozsahu a vzniku společného jmění manželů projevem vůle.

Možnost manželů vyloučit případně modifikovat zákonnou úpravu společného jmění manželů, respektive majetkového společenství vzniklého uzavřením manželství bylo v letech 1964 až 1991 naším právním řádem vyloučeno. Ke změně došlo účinností zákona č. 509/1991 Sb., který obsahoval ustanovení § 143a, jež navázal na právní úpravu, naposledy upravenou v § 29 zákona 265/1949 Sb., která byla vyloučena zákonem č. 40/1964 Sb. K upřesnění možnosti úpravy společného jmění manželů došlo zákonem č. 91/1998 Sb.

Při úvaze o možnosti modifikovat majetkové společenství založené uzavřením manželství jde o konflikt principu smluvní volnosti a svobody nakládání s majetkem a o potřebu ochrany třetích osob, které jsou vně majetkového společenství založeného manželstvím. Potřeba právní ochrany třetích osob je zajištěna tím, že manželé se na obsah ujednání dle § 143 občanského zákoníku vůči jiným osobám mohou úspěšně odvolat jen pokud je jim obsah těchto smluv znám. Pokud tomu tak není, mohou se třetí osoby domáhat uspokojení ze společného majetku manželů jako kdyby k žádné smlouvě mezi manžely nedošlo.

§ 143a občanského zákoníku v současném znění umožňuje:

- a) změnu v rozsahu společného jmění
- b) změnu doby vzniku společného jmění
- c) změnu zákonné úpravy správy společného jmění.

14.1. změny rozsahu společného jmění manželů.

Společné jmění manželů může být rozšířeno nebo zúženo.

14.1.1.rozšíření rozsahu společného jmění manželů

Pokud jde o rozšíření společného jmění manželů, pak jeho důsledkem je skutečnost, že součástí společného jmění se stane majetek a závazky nad rámec daný § 143 odst. 1 občanského zákoníku. Dohoda o rozšíření společného jmění, která splní veškeré formální náležitosti a jejímž předmětem je nemovitost je titulem, na jehož základě je vloženo katastrálním úřadem vlastnické právo do katastru nemovitostí, přičemž v katastru nemovitostí je vyznačeno, že daná nemovitost je předmětem společného jmění manželů. Účinnost takové smlouvy nastává ex nunc. Konkrétní dopad této zásady je odražen v judikatuře, která správně dovodila, na příkladu zúžení společného jmění manželů, že žaloba na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí nemůže být úspěšná, jestliže vymáhaná pohledávka vznikla(za trvání manželství jednomu z manželů) před uzavřením smlouvy o zúžení zákonem stanoveného rozsahu společného jmění manželů¹⁰⁹. Majetek jednoho z manželů, který byl smlouvou o rozšíření společného jmění manželů do společného jmění manželů vnesen je vnosem tohoto manžela, který je potřeba v případě zániku společného jmění manželů vypořádat¹¹⁰.

14.1.2. zúžení rozsahu společného jmění manželů.

Ke zúžení společného jmění manželů může dojít jednak smlouvou ve smyslu § 143a občanského zákoníku, jednak rozhodnutím soudu ve smyslu § 148

¹⁰⁹ R 85/2005

¹¹⁰ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.165

občanského zákoníku. Teorií i praxí je jednotně přijímán názor, že po zúžení rozsahu společného jmění manželů, musí dojít k vypořádání té části, která byla smlouvou nebo rozhodnutím soudu ze společného jmění vyloučena¹¹¹. Vypořádání se provede:

- Smlouvou: již ze samotné dikce znění § 143a a 148 občanského zákoníku je zřejmé, že majetkové společenství založené manželstvím nelze zcela vyloučit. Rozsah, který nelze společné jmění manželů omezit, byl upřesněn až zákonem č. 91/1998 Sb., když zúžit společné jmění manželů lze až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Formulace smlouvy by měla být taková, aby zaváděla co nejméně příčin k výkladovým nejasnostem a z diskuse nad jejím obsahem vyplynul závěr, že by měla vycházet z dikce samotného zákona a měla by znít: „ Společné jmění manželů se zužuje až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, když tato smlouva se vztahuje jak na společné jmění již existující, tak na jmění v budoucnu účastníky získané.“¹¹². V textu používám výrazu smlouva a nikoli dohoda, když pojem smlouva vyplývá přímo z ustanovení § 143a občanského zákoníku. Smlouva o zúžení společného jmění manželů může obsahovat i ujednání o jeho vypořádání. Mělo by z ní být patrné nejen, kdo se stane vlastníkem jednotlivých věcí, ale i to, jak byla vypořádána jejich majetková hodnota. Nestane-li se tak, nelze považovat vztah manželů k takové věci za vypořádaný¹¹³ a je nutné vypořádání provést dohodou, rozhodnutím soudu nebo fikcí dle § 150 odst. 4 občanského zákoníku.

Uzavírání smlouvy o zúžení společného jmění manželů v případě, že manželé společnou domácnost nevedou je nutné vyhovět požadavku zákona, aby bylo společné jmění manželů zúženo, tedy zbylo ve společném jmění manželů alespoň něco vhodnou formulací smlouvy, která existenci věcí tvořících společné jmění manželů připustí¹¹⁴.

Pokud je předmětem smlouvy nemovitost je tato v souladu s ustanovením § 143 a odst. 1 občanského zákoníku účinná vkladem do katastru nemovitostí. Bez takového vkladu smlouva v případě nemovitosti žádné účinky nevyvolá. Pokud po

¹¹¹ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.166

¹¹² František Balák: K diskusi o zúžení společného jmění manželů, (Ad Notam 6/2009,s. 204)

¹¹³ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31.10.2007, sp.zn. 22 Cdo 1725/2006

¹¹⁴ Zdeněk Ryšánek: Zúžení společného jmění manželů smlouvou (AD Notam 1/2009,s. 26)

uzavření smlouvy dojde ke smrti jednoho z manželů a smlouva ještě nebyla předložena ke vkladu je nutné dovodit, že taková smlouva pozbyla smrtí jednoho z manželů a tím zánikem společného jmění manželů smysl a nemůže být do katastru vložena neboť by mohli být takovou smlouvou kráceni neopominutelní dědicové a taková smlouva by byla v rozporu s ustanovením § 628 odst. 3 občanského zákoníku dle kterého je neplatná darovací smlouva podle níž by mělo být plněno až po dárcově smrti.¹¹⁵

Zúžení společného jmění manželů smlouvou vyžaduje formu notářského zápisu. Tedy dává dané dohodě punc veřejné listiny ve smyslu § 134 o.s.ř. a ta je postavena na roveň rozhodnutí soudu. Formulace smluv je z pozice notáře obtížná, když musí vyhovět požadavkům zákona, ale i uspokojit naplnění smluvní volnosti účastníků smlouvy, kteří se často snaží, aby ve společném jmění manželů nezůstalo nic.

- Soudním rozhodnutím: do účinnosti zákona č. 91/98 Sb. bylo možné tehdy bezpodílové spoluvlastnictví manželů zrušit rozhodnutím soudu. Dohoda v tomto směru ani formou notářského zápisu připuštěna nebyla. V případě, že došlo ke zrušení bezpodílového spoluvlastnictví manželů, mohlo být toto znovu obnoveno, avšak pouze soudním rozhodnutím. Účinky tohoto rozhodnutí vždy působily ex nunc. Možnost podat soudu návrh na zrušení bezpodílového spoluvlastnictví účastníků měl nepodnikající manžel v případě, že druhý manžel byl podnikatelem. Občas soudu došla s odkazem na citované ustanovení i žaloba na zrušení bezpodílového spoluvlastnictví v případě, že jeden z manželů byl společníkem a jednatelem společnosti s ručením omezeným. V takovém případě byla žaloba neúspěšná s tím, že toto postavení není podnikáním ve smyslu § 148 občanského zákoníku. Od 1.8.1998 návrh na zúžení společného jmění manželů může podat kterýkoliv ze manželů. Předpokladem je existence závažných důvodů, jak uvádí odstavec 1 § 148 občanského zákoníku, případně skutečnost, ve smyslu odstavce 2 § 148 občanského zákoníku, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti, nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

¹¹⁵ Petr Baudyš: Uspořádání majetkových poměrů mezi manželi a darování pro případ smrti, (Ad Notam 4/2004, s.96)

I v případě zúžení společného jmění manželů rozhodnutím soudu je také třeba část, která byla ze společného jmění manželů vyloučena vypořádat. Pokud však po zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti k vypořádání nedojde platí ohledně věcí nad rámec obvyklého vybavení domácnosti režim společného jmění manželů¹¹⁶.

Účinky pravomocného rozsudku vydaného ve smyslu § 148 občanského zákoníku vůči třetím osobám nastávají za stejných okolností jako účinky smlouvy uzavřené ve smyslu § 143a a manželé se jich tedy mohou vůči třetím osobám úspěšně dovolat, jen jestliže těmto osobám je obsah soudního rozhodnutí znám.

Rozdíl mezi zúžením společného jmění manželů dohodou podle § 143a a rozhodnutím soudu podle § 148 občanského zákoníku je ve způsobu jeho opětovného rozšíření, když po zúžení společného jmění manželů podle § 143a občanského zákoníku toto již nemůže být rozšířeno do předchozího rozsahu rozhodnutím soudu, když pro případ zásahu do rozsahu společného jmění manželů na základě smlouvy občanský zákoník nepředpokládá ingerenci soudu a ponechává změny v rozsahu majetkového společenství výhradně na smluvní volnosti manželů. Naproti tomu v případě zúžení společného jmění manželů soudem podle § 148 odst. 1, 2 občanského zákoníku tento v odstavci 4. umožňuje rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu výhradně jen na základě rozhodnutí soudu vydaného na návrh jednoho z manželů¹¹⁷.

14. 2. změna doby vzniku společného jmění manželů.

Ve smyslu § 143a odst. 2 občanského zákoníku mohou manželé smlouvou, opět uzavřenou formou notářského zápisu, vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Pokud k uzavření takové smlouvy dojde, tak na věci, které manželé nabyli společně za trvání manželství se hledí, jakoby byly v podílovém spoluvlastnictví, tak jak je upraveno v § 137 a následujících občanského

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.3.2002, sp.zn. 22 Cdo 1476/2000

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29.4.2010, sp.zn. 22 Cdo 3942/2008

zákoníku. Věci, které každý z manželů nabyt samostatně, jsou jejich výlučným majetkem. Ke dni zániku manželství se pak součástí společného jmění stanou pouze věci, které mohou být předmětem společného jmění manželů ve smyslu § 143 občanského zákoníku.

V případě, že manželé za trvání manželství chtějí uzavřít smlouvu, kterou by odložili vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, je pravděpodobně potřeba zúžit společné jmění ve smyslu § 143a odst. 1 občanského zákoníku a uzavřít smlouvu o odložení vzniku společného jmění ke dni zániku manželství¹¹⁸. Tato situace se však v praxi pravděpodobně nebude příliš vyskytovat a s citovaným názorem je nutné souhlasit.

Nejenom rozsah společného jmění a dobu vzniku společného jmění lze vůči manželů upravit, ale formou notářského zápisu lze upravit i správu společného jmění odchýlně od zákonné úpravy dané § 145 občanského zákoníku. Stejně jako u aplikace § 143a a §148 občanského zákoníku je možné se dané dohody manželů vůči třetí osobě dovolat pouze v případě, že třetí osobě je obsah dané dohody znám. Přestože uvedená možnost existuje, tak není v praxi příliš využívána.

Smlouvy o zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů jsou prohlášením konkursu neplatné pokud, jsou v situaci upravené § 269 odst. 1 zák. č. 182/2006 Sb. uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

Vzhledem ke znění ustanovení § 143a odst. 3 občanského zákoníku lze smlouvy uzavřené dle tohoto ustanovení podřadit pod předmanželské smlouvy. Jde o smlouvu, která musí být uzavřena před uzavřením manželství a před uzavřením manželství lze její obsah změnit, případně ji odvolat nebo nahradit jinou smlouvou. Účinky předmanželské smlouvy nastanou uzavřením manželství. Po uzavření manželství lze obsah předmanželské smlouvy změnit za podmínek stanovených v § 143a odst. 1 a 2 občanského zákoníku¹¹⁹.

¹¹⁸ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.175

¹¹⁹ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.188

15. Zánik společného jmění manželů.

Vzhledem ke skutečnosti, že společné jmění manželů je vázáno na trvání manželství, představuje tak jen dočasné uspořádání právních vztahů ke společnému majetku manželů¹²⁰.

K zániku společného manželství dochází zánikem manželství a to :

- a) rozvodem manželství, tedy právní mocí rozhodnutí soudu, kterým je manželství dle § 24 případně § 24a zákona o rodině rozvedeno,
- b) smrtí jednoho z manželů .
- c) prohlášením jednoho z manželů za mrtvého

Nejčastějším důvodem zániku manželství je smrt jednoho z manželů a rozvod manželství.

Mimo uvedené důvody dochází k zániku společného jmění manželů za trvání manželství v souvislosti s insolvenčním řízením podle zákona č. 182/2006 Sb. ze dne 30.3.2006 o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a v souvislosti s uložením trestu propadnutí majetku podle § 66 zákona č. 40/2009 Sb.

15.1. rozvod manželství

Po smrti jednoho z manželů je druhým nejčastějším důvodem zániku společného jmění manželů rozvod manželství.

Podle Českého statistického úřadu na celkem 750.326 uzavřených manželství v letech 1995 – 2008 připadlo za stejné období 436.797 rozvodů.

¹²⁰ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatury.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.189

Rozvod manželství je upraven v § 24 - § 29 zákona č. 94/1963 Sb. a doznal významnou proměnu zákonem č.81/1998 Sb., kterým došlo k rozlišení sporného a nesporného rozvodu včleněním § 24a a §24b do zákona. Nedošlo k rozšíření důvodů rozvodu, ale do našeho právního řádu byly zakotveny další dvě varianty rozvodu z hlediska dokazování rozvratu a míry příčiny rozvratu manželství. Stále platí, že jediným důvodem rozvodu manželství je objektivní kvalifikovaný rozvrat manželství¹²¹.

Řízení o rozvod se zahajuje na návrh některého manželů a ten je soudem projednán ve sporném řízení v jehož rámci soud zkoumá, zda k rozvratu manželství došlo a má za povinnost brát v úvahu příčiny jeho rozvratu (§ 24 odst. 1 zákona o rodině). Ve sporném řízení je projednán i nesporný rozvod podle § 24a zákona o rodině. Pouze s tím rozdílem, že za podmínek v tomto ustanovení uvedených nezjišťuje soud příčiny rozvratu manželství. Věcně příslušný k projednání návrhu na rozvod je okresní soud (§9 odst.1 o.s.ř) a místně příslušným je soud v jehož obvodu měli manželé poslední společné bydliště v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů; není-li takového soudu, je příslušný obecný soud žalovaného, a není-li ani takového soudu, obecný soud žalobce (§ 88 písm.a) o.s.ř.). Řízení je zpoplatněno od 1.9.2011 soudním poplatkem ve výši 2.000,- Kč dle položky 4 bod 1 písm. c) Sazebníku soudních poplatků, který je přílohou z.č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích a to za použití poznámky č.6. Oproti stavu platnému do 31.8.2011 došlo ke zvýšení poplatku o 1.000,- Kč.

Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství, podle § 24 odst. 2 zákona o rodině, rozvedeno bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí daným zvláštními důvody. Rozvodu manželství v případě, že manželé mají společné nezletilé děti, musí dle § 25 zákona o rodině předcházet řízení dle § 176 občanského soudního řádu o úpravě poměrů k nezletilým dětem po dobu po rozvodu. Teprve po právní moci rozhodnutí, které je v takovém řízení vydáno může být manželství za splnění ostatních zákonných podmínek rozvedeno. Jde o ustanovení, které se do zákona o rodině dostalo zákonem č. 91/1998 Sb., když do 1.8.1998 bylo dle § 113 odst. 1 občanského soudního řádu s řízením o rozvod manželství spojeno řízení o úpravu poměrů manželů k nezletilým dětem z jejich manželství pro dobu po rozvodu.

¹²¹ Milana Hrušáková a kolektiv Zákon o rodině, 4. vydání. Praha: 2009, 69s.

Oddělením těchto řízení po 1.8.1998 se pro účastníky řízení rozvod zkomplikoval a pravděpodobně se jim i celá procedura rozvodu prodloužila.

Naproti tomu za usnadnění rozvodového řízení lze považovat nesporný, smluvený rozvod dle § 24a zákona o rodině. Ten je postaven na snaze celkově vyřešit veškeré právní důsledky rozvodu ještě před rozhodnutím soudu. Předpokladem nesporného rozvodu je: a) manželství trvalo alespoň jeden rok, b) druhý, žalovaný manžel se k návrhu na rozvod připojí a c) manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí. V takovém případě soud má za to, že podmínky pro rozvod stanovené v § 24 odst. 1 zákona o rodině jsou splněny. Pokud manželé předloží a) písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost a b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, tak soud nezjišťuje zda je manželství rozvráceno, když to předpokládá, ale ani příčiny rozvratu.

Oddělení řízení o rozvod a řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu sebou přineslo výkladové nejasnosti, které sjednotil Nejvyšší soud ČR ve stanoviscích publikovaných ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky pod č. 52/2010 – Cpjn 204/2008 Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14.dubna 2010 ve věcech péče o nezletilé děti v souvislosti s rozhodováním o rozvodu manželství. Z něho vyplývá, že soud se v řízení o rozvod manželství manželů nezletilých dětí (vedle ostatních podmínek) omezí pouze na zjištění, zda byl ve smyslu § 26 zákona o rodině naplněn požadavek pravomocné úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti. Vyjdou-li v průběhu rozvodového řízení najevo skutečnosti, jež budou zakládat úvahy o změně poměrů ve věci péče o nezletilé, nic sice nebude nebránit rozvodovému soudu, aby dal podnět opatrovnickému soudu podnět k zahájení řízení v uvedené věci, ale sama tato skutečnost nebude mít vliv na rozhodování o žalobě na rozvod manželství, ledaže by byly splněny podmínky pro aplikaci § 24 odst.2 zákona o rodině. V praxi je situace taková, že v rámci rozvodového řízení soud dotazem na účastníky řízení zjišťuje, zda je provedená opatrovnická úprava funkční a to zejména v situacích, kdy je mezi opatrovnickým a rozvodovým řízením větší časový odstup.

Další výkladové nejasnosti byly za účelem sjednocení soudní praxe vyřešeny v Cpjn 19/2007 Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12.5. 2010 k rozhodování soudů ve věcech písemné smlouvy podle § 24a odst. 1 písm. a) zákona č. 94/1963 Sb. zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů, upravující pro dobu po rozvodu manželství vyživovací povinnost manželů publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky pod č. 53/2010. z něho jednoznačně vyplývá, že písemná dohoda o vzájemné vyživovací povinnosti není obligatorní součástí dohody dle § 24a odst.1 písm. a) zákona o rodině, nemusí obsahovat pouze pozitivní úpravu práv a pokud se změny poměry ve smyslu § 99 odst. 2 zákona o rodině lze se domáhat nároků podle § 92 odst. 1 zákona o rodině. To však pouze v případě, že nebyla uzavřena dohoda o poskytnutí jednorázové částky na výživné, které bude splatné v budoucnu. Písemnou smlouvu soud rozvádějící manželství neschvaluje, ale pouze zkoumá, zda má formální a obsahové náležitosti, které § 24a zákona o rodině vyžaduje. Pokud dohoda uvedené náležitosti nemá, tak manželství nelze dle § 24a zákona o rodině rozvést a v případě, že účastníci řádnou dohodu nepředloží, tak se jim musí od soud dostat poučení ve smyslu § 118a odst.2,3 občanského soudního řádu o povinnosti doplnit rozhodující skutečnosti a prokázat rozvrat manželství dle § 24 odst.1 zákona o rodině. Uvedené stanovisko pak připustilo i možnost v rámci dohody podle § 24a odst. 1 zákona o rodině započíst peněžité pohledávky z titulu vypořádání vzájemných majetkových vztahů pro dobu po rozvodu manželství proti pohledávce na přiměřené výživné pro rozvedeného manžela.

Řízení o rozvod manželství je velmi častým druhem řízení a je to zřejmé i z následujícího přehledu nápadu rozvodové agendy vedle celkového nápadu agendy civilní u Okresního soudu v Českých Budějovicích v letech 2001-2011. Stav roku 2011 je zpracován k 30.6.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
nápad agendy C	3196	4.272	4.481	5.135	5.166	5.338	6.852	6.724	13.159	5732	2580
z toho rozvodů	657	747	691	649	657	604	707	655	641	642	303

15.2. Smrt jednoho z manželů a prohlášení jednoho z manželů za mrtvého

Uvedené způsoby zániku manželství a tím i společného jmění manželů jsou upraveny v ustanovení § 22 zákona o rodině.

Právní následky smrti nastávají už jejím okamžikem a nikoli její deklarací. V případě smrti obou manželů zaniká manželství smrtí prvního, kteréhokoliv z nich¹²².

Naproti tomu prohlášení za mrtvého se děje v rámci řízení vedeného před soudem. To je upraveno v ustanoveních § 195 - § 200 občanského soudního řádu a děje se tak za podmínek daných §7 odst.2 věta druhá a třetí občanského zákoníku, dle něhož jestliže smrt nelze prokázat předepsaným způsobem, soud fyzickou osobu prohlásí za mrtvou, zjistí-li její smrt jinak. Za mrtvou soud prohlásí také nezvěstnou fyzickou osobu, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem usoudit, že již nežije. Řízení se zahajuje na návrh toho, kdo osvědčí, že má na věci právní zájem (§ 195 odst1 o.s.ř.), ale může být zahájeno i bez návrhu (§ 81 odst.1 o.s.ř.). Řízení je vedeno v situaci, kdy smrt je pravděpodobná, ale ne jistá a v případě, kdy smrt je jistá, ale nelze ji prokázat stanoveným způsobem (§ 200 o.s.ř.). Věcně příslušným k projednání věci je podle § 9 odst.1 občanského soudního řádu okresní soud a místně příslušným je podle § 88 písm.f) soud, který byl naposledy v České republice obecným soudem toho, kdo má být prohlášen za mrtvého. Účastníkem řízení je navrhovatel a ti o jejichž právech má být v řízení jednáno (§ 94 odst.1 o.s.ř.). V případě prohlášení nezvěstného za mrtvého musí tomuto být ustanoven opatrovník (§ 195 odst.2 os.ř.). V případě, kdy je podáván návrh na zahájení řízení je tento od 1.9.2011 zpoplatněn částkou 2.000,- Kč dle položky 4 bod 1 písm. c) Sazebníku soudních poplatků, který je přílohou z.č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích. . Oproti stavu k 31.8.2011 došlo ke zvýšení poplatku o 1.000,- Kč. Pokud byl jeden z manželů prohlášen za mrtvého zaniká manželství zaniká právní mocí rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého. Vzhledem k tomu, že podle § 22 odst.2 zákona o rodině, pokud bude prohlášení za mrtvého zrušeno, neobnoví se zaniklé manželství, jestliže zatím druhý manžel uzavřel nové manželství. Lze tedy dovodit, že nedojde ani k obnovení společného jmění manželů.

¹²² Milana Hrušáková a kolektiv Zákon o rodině, 4. vydání. Praha: 2009, 61s.

Prohlášení jednoho z manželů za mrtvého není příliš častým důvodem zániku manželství. U Okresního soudu v Českých Budějovicích je nápad této agendy zcela okrajový a pohybuje se v řádu jednotek ročně. Je to zřejmé i z následující tabulky:

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
nápad	2	1	0	3	1	4	1	1	0	1	1	2

15.3. zánik společného jmění manželů a insolvenční řízení

K zániku společného jmění může dojít i za trvání manželství prohlášením konkursu na majetek jednoho z manželů, když prohlášení konkursu na majetek dlužníka je jeden ze způsobů řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka v insolvenčním řízení dle zákona č. 182/2006 Sb., který nabyl účinnosti dle 1.1.2008 a nahradil dosud platný zákon o konkursu a vyrovnání č. 328/1991 Sb., když i dle tohoto předpisu prohlášení konkursu na majetek dlužníka docházelo k zániku společného jmění manželů. Po dobu trvání konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění dlužníka a jeho manžela. Insolvenční správce je oprávněn uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů, případně podat návrh na jeho vypořádání soudu (§ 270 odst.1 zákona č. 182/2006 Sb.). Pokud dlužník použil k podnikání majetek ze společného jmění manželů se souhlasem druhého manžela, spadá při vypořádání společného jmění manželů tato část jmění vždy do majetkové podstaty (§270 odst.2 zákona č. 182/2006 Sb.).

Insolvenční řízení je zahajováno v souladu s ustanovením § 97 zák. č. 182/2006 Sb. na návrh, který je oprávněn podat dlužník nebo jeho věřitel; jde-li o hrozící úpadek, může insolvenční návrh podat jen dlužník. V případě společného jmění manželů je aktivně legitimován k podání insolvenčního návrhu ohledně dluhů výlučně jen jednoho manžela, vedle věřitele, pouze tento manžel – dlužník. V praxi však bude a je častější, že dluhy náležejí do společného jmění manželů. Z principu

dlužnické solidarity, vyplývající z ustanovení § 145 odst.3,4 občanského zákoníku, lze dovodit, že návrh může podal kterýkoli z manželů.¹²³

Pasivně legitimován v insolvenčním řízení je pouze ten manžel, se kterým věřitel závazek, jehož uspokojení se v insolvenčním řízení domáhá sjednal. Ohledně splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů je možné podat návrh proti oběma manželům¹²⁴.

15.4. zánik společného jmění manželů za trvání manželství výrokem soudu o propadnutí majetku.

V tomto případě dochází k zániku společného jmění manželů ve smyslu § 66 odst. 4 trestního zákoníku účinného od 1.1.2010 právní mocí rozsudku, kterým byl trest propadnutí majetku jednoho z manželů uložen. Ze striktního znění § 66 odst. 4 trestního zákoníku vyplývá, že společné jmění manželů zaniká i tehdy, když byl zároveň oběma manželům tímž rozsudkem uložen trest propadnutí majetku. Společné jmění manželů zaniká i v případě, jestliže byl uložen trest propadnutí jen části majetku¹²⁵.

Zánik společného jmění manželů se bezprostředně nedotýká ostatních společných práv manželů, například společného nájmu bytu nebo společného členství v bytovém družstvu, nicméně i v případě společného členství v bytovém družstvu trest propadnutí majetku vliv má, neboť členství v bytovém družstvu je potřeba vypořádat jako majetkovou hodnotu¹²⁶.

Propadnutím majetku ve smyslu § 52 trestního zákona však nedochází beze zbytku. Dle odstavce 1 se propadnutí majetku nevztahuje na prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat.

¹²³ Dvořák Tomáš, Společné jmění manželů a insolvenční zákon, Právní fórum, rok 2010, číslo 2, str. 56

¹²⁴ Dvořák Tomáš, Společné jmění manželů a insolvenční zákon, Právní fórum, rok 2010, číslo 2, str. 56

¹²⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha:C.H.Beck, 2009, 771 s.

¹²⁶ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník, 1. vydání, Praha:C.H.Beck, 2009, 771 s.

16. Vypořádání společného jmění manželů.

V případě, kdy manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů a došlo tedy k zániku společného jmění manželů, provede jeho vypořádání soud prostřednictvím notáře, jako soudního komisaře. A to podle stavu k datu smrti jednoho z manželů, případně jeho prohlášení za mrtvého.

V případě, že manželství zaniklo rozvodem, provede se jeho vypořádání podle zásad daných § 149 a následujících občanského zákoníku. V takovém případě je datem určujícím pro vypořádání datum právní moci rozhodnutí o rozvodu.

Jak bylo již uvedeno, vypořádání společného jmění se provede i v případě, kdy došlo k jeho zúžení ve smyslu § 143a nebo § 148 občanského zákoníku.

Vypořádáním společného jmění manželů se rozumí uspořádání majetkových vztahů mezi manžely ke jmění, které bylo předmětem jejich společného jmění v době jeho zániku, a to podle zásad vyjádřených v ustanovení § 149 občanského zákoníku. Správa společného jmění v mezidobí mezi zánikem společného jmění a jeho vypořádáním s ohledem na ustanovení § 853 občanského zákoníku se řídí zákonnou úpravou společného jmění manželů.¹²⁷

Vypořádání může být provedeno v zásadě trojím způsobem.

Zákon předpokládá **dohodu** manželů ve smyslu § 150 odst.1 občanského zákoníku.

Neprovede-li se vypořádání dohodou, provede vypořádání **soud** na návrh jednoho z manželů ve smyslu § 150 odst.3 občanského zákoníku.

A pokud nedojde k dohodě a žádný z rozvedených manželů ve lhůtě tří let od zániku společného jmění manželů nebo jeho zúžení nepodá návrh na vypořádání, nastupuje **zákonná domněnka** vypořádání ve smyslu § 150 odst.4 občanského zákoníku.

¹²⁷ Josef Fiala: Společné jmění manželů a jeho odraz v katastru nemovitostí, (Soudní rozhledy 12/2007, s. 457)

Vypořádání může být provedeno jen uvedenými způsoby, přičemž ty lze kombinovat. Občanský zákoník neřeší situaci, jak nakládat s majetkem tvořícím společné jmění manželů v době mezi jeho zánikem a vypořádáním. Na toto období je nutné přiměřeně aplikovat ustanovení o společném jmění manželů¹²⁸. V soudní praxi se to odrazilo závěrem dle kterého bývalý účastník společného jmění manželů nemůže zcela vyloučit druhého z užívání věci, která dosud nabyta po zániku společného jmění vypořádána, nejde-li o případ, že účastníci měli ve společném jmění nebo ve vlastnictví dvě věci sloužící stejnému účelu¹²⁹.

Pokud se podle platné právní úpravy uplatní domněnka stanovená § 150 odst.4 občanského zákoníku a vznikne bývalým manželům po uplynutí zákonné lhůty tří let podílové spoluvlastnictví k věcem, které tvořily společné jmění manželů, tak vypořádání tohoto spoluvlastnictví se řídí zásadami pro vypořádání podílového spoluvlastnictví podle § 141 a § 142 občanského zákoníku.

16.1.dohoda

Zákon, jako praktické naplnění smluvní volnosti manželů, uvádí jako první způsob vypořádání zaniklého společného jmění manželů dohodu. Po 1.8.1998 zákon předpokládá pro takovou dohodu písemnou formu. Do účinnosti zákona číslo 91/1998 Sb. žádná zvláštní forma dohody o vypořádání tehdy bezpodílového spoluvlastnictví manželů stanovená nebyla. § 149 odst. 2 tehdy platného občanského zákoníku vyžadoval, aby si manželé, kteří se vypořádali dohodou, vydali na požádání písemné potvrzení o tom, jak vypořádání bylo provedeno. Z toho vyplývá a soudní praxí bylo i potvrzeno, že dohoda o vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů mohla být uzavřena ústně, ale i konkludentním jednáním, pokud z něho bylo možné jasně zjistit, jaký byl projev vůle a jaká tato vůle byla. Muselo být tedy jasné, jak vypořádání bylo provedeno¹³⁰. Za účinnosti občanského zákona č. 40/64 Sb. do novely provedené zákonem č. 131/1982 Sb., v případě

¹²⁸ Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.193

¹²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn.22 Cdo 2263/2004

¹³⁰ R 42/72

dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů bylo nutné vypořádat veškerý společný majetek s argumentací, že pokud něco ze společného majetku bylo opomenuto, tak nedošlo k vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů a takové dohody byly považovány za neplatné¹³¹. Tento názor byl následně zejména pro nepraktičnost překonán, stejně tak jako názor, že pravidla upravující způsob vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů soudem, jako druhý způsob vypořádání, je nutné aplikovat i na vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví dohodou. Překonání obou názorů vyplývá ze skutečnosti, že je nutné bezpodmínečně respektovat vůli stran právního úkonu. Pokud jsou účastníci právního úkonu schopni se shodnout na jeho obsahu, který je odlišný od zákonných kritérií pro případ, kdy vypořádání provádí soud, jde prakticky o omezení jejich smluvní volnosti, a to s ohledem na skutečnost, že vypořádání společného majetku soudem přichází do úvahy až v situaci, resp. by mělo přicházet do úvahy až v situaci, kdy bývalí manželé nejsou sto se ohledně vypořádání dohodnout.

V současné právní úpravě je tedy možné uzavřít dohodu ohledně vypořádání společného jmění manželů, přičemž jediné zákonné požadavky na tuto dohodu jsou písemná forma a obecné náležitosti právních úkonů ve smyslu § 34 a následujících občanského zákona. Při uzavírání dohody o vypořádání společného jmění je potřeba si uvědomit, že pouze výjimečně je po zániku manželství řešen pouze majetek, který byl za trvání manželství účastníky získán. Často se po rozpadu manželství řeší vypořádání společného jmění manželů spolu s vypořádáním otázky společného bydlení, vzájemné vyživovací povinnosti bývalých manželů, příp. vyživovací povinnosti k dětem. Tato skutečnost je odražena i v § 24a Zákona o rodině, který se do tohoto předpisu dostal zák. č. 91/98 Sb. Tato provázanost zájmů stran dohody o vypořádání zaniklého společného jmění manželů může vést k nevyváženosti volby o vypořádání společného jmění, jako pouze jedné části z celého okruhu řešených vztahů bývalých manželů. V tomto směru je potřeba připomenout, že dohoda o vypořádání společného jmění manželů nesmí být v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 a § 39 občanského zákoníku¹³².

¹³¹ R 70/65

¹³² Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.199

Ve vztahu k třetím osobám nesmí být dohodou manželů dotčena práva věřitelů (§ 150 odst. 2 občanského zákoníku). Pokud jde o vypořádání dluhů v rámci dohody o vypořádání společného jmění manželů, tak je třeba rozlišovat mezi dohodami vypořádávacími dluh obou manželů, který byl součástí společného jmění a mezi případy, kdy dlužníkem byl jen jeden z manželů. Důsledek takové úpravy spočívá v tom, že společný dluh bývalých manželů, příp. dluh jednoho z nich, který patří do společného jmění manželů, je věřitel tohoto dluhu oprávněn požadovat jeho splnění po obou manželech, kteří jsou solidárně zavázáni. Je teprve na nich, aby po splnění dluhu provedli vypořádání dle dohody.

Z dikce ustanovení § 150 odst. 2 by bylo možné dovodit, že porušení dané zákonné povinnosti je sankcionováno absolutní neplatností dohody. Takový výklad by měl negativní důsledky pro právní jistotu v případě, že by věřitel tuto neplatnost neuplatnil¹³³. Do novely účinné do 1.8.2008 bylo možné dohodu manželů, která krátí zájmy věřitele napadnout odporovatelností ve smyslu § 42a občanského zákoníku.

Jak již bylo uvedeno zákon č. 91/1998 Sb. ve svém § 24a umožňuje oproti předchozí právní úpravě uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů ještě před zánikem manželství s tím, že smlouva uzavřená ve smyslu citovaného ustanovení je platná, nicméně účinnosti nabývá až zánikem společného jmění manželů. Bez rozvodu manželství se takové dohody nelze dovolávat¹³⁴.

Pro dohodu o vypořádání společného jmění manželů je zákonem dána lhůta tří let (§ 150 odst. 4 občanského zákoníku). Pokud v této lhůtě k dohodě nedojde, případně není podán návrh na vypořádání společného jmění manželů soudem, nastupuje nevyvratitelná právní domněnka vypořádání dle citovaného ustanovení. Ta se uplatní i v případě, že dohoda, která se týkala nemovitosti, byla v zákonné lhůtě uzavřena, nicméně v ní nebyl podán návrh na vklad do katastru nemovitostí¹³⁵.

¹³³ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.200

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp.zn.30 Cdo 257/2001, Soubor rozhodnutí NS ČR svazek 7, str. 43

¹³⁵ R 44/2000

16.2.rozhodnutí soudu

16.2.1. řízení před soudem

Pokud nedošlo k dohodě o vypořádání společného jmění manželů, může provést vypořádání soud. Soud provede vypořádání, pokud je podána žaloba. Tu může podat kterýkoliv z bývalých manželů. Žaloba musí být podána před uplynutím tříleté lhůty dané § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Pravomoc soudu ve věci vypořádání společného jmění rozhodnout vyplývá z ustanovení § 7 odst. 1 občanského soudního řádu, dle kterého v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních a rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Věcně příslušným je dle § 9 odst. 1 občanského soudního řádu okresní soud a místně příslušným je dle § 88 písm. b) občanského soudního řádu okresní soud, který rozhodoval o rozvodu. Náležitosti žaloby jsou dány § 79 a § 42 občanského soudního řádu. Žalobu lze podat příslušnému soudu písemně, v elektronické podobě, telegraficky nebo faxem. Podání obsahující návrh ve věci samé, kterým je žaloba o vypořádání společného jmění manželů, učiněné telegraficky je třeba písemně doplnit nejpozději do 3 dnů. Je-li písemné podání učiněno telefaxem nebo v elektronické podobě, je třeba v téže lhůtě jej doplnit předložením jeho originálu případně písemným podáním shodného znění. Pokud je podání učiněno v elektronické podobě s ověřeným elektronickým podpisem, nevyžaduje se jeho doplnění. Žaloba musí obsahovat přesné označení účastníků řízení, jejich zástupců, vylíčení rozhodných skutečností pro posouzení uplatňovaného nároku, označení důkazů k prokázání tvrzených skutečností a musí z něho být patrné, čeho se žalobce domáhá. Vzhledem k tomu, že občanský zákoník obsahuje úpravu způsobu vypořádání společného jmění manželů, jde o situaci upravenou v § 153 odst. 2 občanského soudního řádu a soud žalobou není vázán.

Aktivně legitimován k podání žaloby je kterýkoliv z bývalých manželů. Pokud po zániku společného jmění nedošlo k jeho vypořádání a jeden z bývalých manželů zemřel, jsou k podání žaloby aktivně legitimováni jeho dědicové. V případě,

že jeden z účastníků řízení o vypořádání společného jmění manželů v průběhu řízení zemře, rozhodne soud dle § 107 občanského soudního řádu o procesním nástupnictví.

Vzhledem k tomu, že žalobu o vypořádání společného jmění manželů může podat kterýkoliv z bývalých manželů, mají účastníci sporu jak postavení žalobce, tak postavení žalovaného (judicium duplex). Reálným důsledkem této situace je skutečnost, že pokud jeden z bývalých manželů žalobu podá, nemůže tuto podat druhý z manželů. Další důsledek je v ustanovení § 96 občanského soudního řádu, dle kterého se rozhoduje o zastavení řízení v případě zpětvzetí žaloby. Dle § 96 odst. 3 věta první občanského soudního řádu, jestliže ostatní účastníci se zpětvzetím návrhu z vážných důvodů nesouhlasí, soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné. Obecná podmínka pro aplikaci tohoto ustanovení ve smyslu § 96 odst. 4 občanského soudního řádu, tedy skutečnost, že ke zpětvzetí žaloby dojde až po zahájení jednání je v řízení o vypořádání společného jmění manželů právě z citovaného dvojího postavení účastníků (judicium duplex) prolomeno a judikatura dovodila, že zpětvzetí návrhu ve věci vypořádání společného jmění manželů, dříve bezpodílového spoluvlastnictví manželů, učiněné jen jedním z účastníků řízení, nemůže vést bez souhlasu (vyjádření shodné vůle) druhého účastníka k zastavení řízení, a to ani v případě, že ke zpětvzetí došlo dříve, než začalo jednání¹³⁶.

Aby byla žaloba projednána musí žalobce splnit poplatkovou povinnost, kterou mu ukládá zákon č. 549/1991 Sb. ve znění novel o soudních poplatcích dle jehož § 4 odst. 1 písm.a) jde-li o poplatek za řízení , vzniká poplatková povinnost podáním žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení. Výše poplatku je stanovena od 1.9.2011 dle položky 6 bod 1 sazebníku soudních poplatků, který je přílohou zákona o soudních poplatcích částkou 2.000,- Kč a dle bodu 2 této položky se sazba poplatku zvyšuje o 5.000,- Kč za každou nemovitost a o 15.000,- Kč za každý podnik nebo jeho organizační složku, která je předmětem vypořádání. Podle § 6a odst.6 zák. č. 549/1991 Sb. se za nemovitost pokládají všechny nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí na jednom listu vlastnictví. Pro účaly poplatkového zákona se za nemovitost pokládá byt a nebytová prostor.V případě, že žalobce svoji povinnost soudní poplatek nesplní, soud řízení postupem dle § 9 zákona o soudních poplatcích zastaví.

¹³⁶ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.3.1999, sp.zn. 22 Cdo 233/99

Podmínkou, aby žaloba na vypořádání zaniklého společného jmění manželů byla úspěšná, je to, že nenastala zákonná domněnka daná § 150 odst. 4 občanského zákoníku, tedy žaloba musí být podána před uplynutím tříleté lhůty, která počíná běžet právní mocí rozhodnutí o rozvodu, příp. uzavřením dohody o zúžení společného jmění manželů a ta skutečnost, že společné jmění manželů nebylo vypořádáno jinak. Jde o podmínky, ke kterým soud přihlíží z úřední povinnosti dané mu § 132 občanského soudního řádu. V případě, že uvedené podmínky splněny nejsou, tak nezbude soudu, než takovou žalobu zamítnout, jako nedůvodnou.

Včas podaná žaloba o vypořádání společného jmění manželů má za následek, že přestane běžet lhůta dle § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Soudní řízení však může probíhat i po třech letech od právní moci rozhodnutí o rozvodu. Během řádně zahájeného řízení je možné i po uplynutí lhůty tří let od právní moci rozhodnutí o rozvodu ohledně vypořádání společného jmění manželů uzavřít soudní smír dle § 99 o.s.ř., ale i mimosoudní dohodu na základě níž dojde ke zpětvzetí žaloby a zastavení řízení. Jsem si vědom, že jde o otázku diskutovanou a ne zcela jasnou, když Nejvyšší soud České republiky rozhodoval v průběhu let odlišně. A to tak, že v případě bezpodílového spoluvlastnictví manželů však vzhledem ke znění § 149 odst. 4 občanského zákoníku platného do 31.7.1998 mimosoudní dohodu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů nebylo možné po uplynutí lhůty uzavřít¹³⁷. Velký senát Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky se ve svém rozhodnutí ze dne 9.3.2011 sp.zn.31 Cdo 1038/2009 od uvedené zásady odchyluje, když uzavírá, že mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů lze uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, probíhá-li soudní řízení o vypořádání společného jmění. Z praktických důvodů jsem pro možnost dohody účastníků v průběhu řízení i po uplynutí zákonné lhůty, když podáním žaloby se tato staví. Ne vždy mohou účastníci rychlost řízení ovlivnit. Vinou délky probíhajícího řízení by tak byli zkráceni na své smluvní volnosti dané jim hmotným právem a omezení na svých procesních právech dispozice se žalobou v rámci soudního řízení.

¹³⁷ rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.2.2000, sp.zn. 22 Cdo 2574/2000

O vypořádání společného jmění manželů soud rozhoduje dle § 150 odst. 1 věta první občanského soudního řádu rozsudkem, neboť jde o rozhodnutí ve věci samé. Usnesením rozhoduje soud pouze v případě, že účastníci řízení uzavřeli smír, který soud schvaluje postupem dle § 99 odst. 2 občanského soudního řádu.

Stejně, jako v jiných věcech, soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci. Toho se dobere v rámci řízení, při kterém provádí dokazování. Ve svém výroku pak soud určí, které z věcí, které tvořily společné jmění manželů, případnou do výlučného vlastnictví toho kterého z účastníků řízení. Jednotlivé věci musí být popsány natolik určitým způsobem, aby v případě, že povinnosti rozsudkem uložené, nebudou dobrovolně a včas splněny a bude podán návrh na výkon rozhodnutí, příp. exekuci, byl tento výkon rozhodnutí příp. exekuce, proveditelná. Rozsudek musí být vykonatelný ve smyslu § 160 odst. 1 občanského soudního řádu. Vykonatelným se rozsudek stane ve smyslu tohoto ustanovení, jakmile uplyne lhůta k plnění, která se v zásadě stanoví v délce 3 dnů dle § 160 odst. 1 občanského soudního řádu, nicméně s ohledem na charakter povinností, které soud rozhodnutím ukládá, může být lhůta též delší.

Pokud součástí masy společného jmění manželů, kterou soud vypořádával, byly i nemovitosti, pak je soudní rozhodnutí podkladem pro změnu zápisu v katastru nemovitostí. Nemovitosti tedy musí být ve výroku soudního rozhodnutí označeny způsobem vyžadovaným § 5 odst. 1 zákona číslo 344/92 Sb. ve znění novel. Pokud je předmětem vypořádání bytová jednotka, jako samostatná nemovitost vzniklá dle zák. č. 72/1994 Sb., musí být tato označena v souladu s citovaným zákonem, ovšem ke vzniku bytové jednotky ve smyslu zák. 72/1994 Sb. může dojít též rozhodnutím soudu o vypořádání společného jmění manželů. V takovém případě je nutné, aby výrok soudního rozhodnutí obsahoval náležitosti stanovené pro prohlášení vlastníka budovy, jak je vyžadováno § 4 odst. 2, 3 zák. č. 72/1994 Sb..

Ve smyslu § 159a odst. 1 občanského soudního řádu je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení. Práva třetích osob, tedy vypořádáním společného jmění manželů, nejsou dotčena. To má dopad na situace, kdy v rámci soudního řízení byla vypořádána mezi manžely věc, ke které uplatňuje následně právo třetí osoba, ale týká se to nejenom věcí, ale i pohledávek, které za trvání společného jmění manželů vznikly. V rámci soudního rozhodnutí o vypořádání

společného jmění manželů, pohledávku převzal jeden z rozvedených manželů. Třetím osobám v tomto případě zůstávají nedotčena všechna jejich práva k těmto pohledávkám včetně právo námitky promlčení¹³⁸.

Předmětem vypořádání společného jmění manželů jsou věci, práva a závazky. Soud nemusí vypořádávat veškerou masu zaniklého společného jmění manželů, neboť bývalí manželé nemusí pro vypořádání společného majetku zvolit jediný způsob¹³⁹. Mohou různé způsoby kombinovat, když ohledně části majetku mohou uzavřít dohodu, část majetku vypořádá soud a část majetku bude vypořádána na základě zákonné domněnky. Tento postup je v praxi hojně využíván a jeví se jako praktický, neboť většinou po zániku společného jmění manželů bývalí manželé mají snahu provést vypořádání dohodou. Ne vždy se jim to však podaří ohledně celé masy. Jeví se jako užitečné a před poslední novelou poplatkového zákona též poplatkově výhodné, že soud vypořádával pouze tu část masy společného jmění manželů, ohledně které mezi účastníky k dohodě nedošlo. Pokud nedojde k vypořádání dohodou, případně soudním rozhodnutím k vypořádání celého společného jmění manželů, ať už z jakéhokoliv důvodu, tak ohledně zbývajících částí nastupuje zákonná domněnka daná § 150 odst. 4 občanského zákoníku. Na účastnících řízení je, aby tvrdili a prokazovali rozsah majetku tvořícího společné jmění manželů. Pokud tvrdí, že určitá věc, právo nebo jiná majetková hodnota je součástí společného jmění manželů, pak musí k tomuto tvrzení označit potřebné důkazy. Pokud druhý z manželů tvrdí opak, pak je důkazní povinnost na jeho straně. Tato povinnost tvrzení a dokazování tvrzení vyplývá z ust. § 101 odst. 1 písm. a), b) občanského soudního řádu.

V případě, že předmětem vypořádání jsou konkrétní věci, pak podmínkou, aby mohly být vypořádány je, že ke dni zániku společného jmění manželů, tvořily jeho součást a ke dni rozhodování o vypořádání společného jmění manželů soudem, tyto existovaly. V praxi se stává, že po zániku společného jmění manželů jeden z manželů věci tvořící společné jmění manželů zničil protiprávním jednáním. K takovému jednání pak soud přihlédne v rámci určení výše vypořádacího podílu, na

¹³⁸ R 42/72

¹³⁹ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s. 210

který by daný manžel měl nárok, když ten bude adekvátním způsobem snížen o hodnotu zničené věci.

Dřívější judikatura¹⁴⁰ na takovou situaci pohlížela tak, že k protiprávnímu úkonu manžela nelze přihlížet a věc je mu třeba přikázat do vlastnictví v rámci vypořádání.

Dle obecných zásad pro vypořádání společného jmění manželů jsou vypořádána i práva a závazky. Ohledně práv a povinností, u kterých jeden z účastníků tvrdí možné promlčení, je na místě přikázat oběma manželům společně¹⁴¹. Při vypořádání dluhu společného jmění je třeba jej vypořádat spolu s příslušenstvím, tedy s úroky, které přirostou do budoucna¹⁴².

Vypořádat je nutné i obchodní podíl a pohledávku společného jmění za jinou osobou, vklady u peněžních ústavů, příp. investice do podílových fondů.

Předmětem vypořádání je i hodnota práv a povinností spojených s užíváním družstevního bytu. Pokud je soudu podána žaloba na vypořádání společného jmění manželů a nebylo dosud zrušeno právo společného nájmu účastníků k družstevnímu bytu, pak je na místě účastníky poučit dle § 5 občanského soudního řádu a vyčkat dohody, příp. soudního rozhodnutí, ze kterého bude zřejmé, kdo z bývalých manželů se stane členem družstva a nájemcem družstevního bytu. K obsahu této dohody, příp. soudního rozhodnutí pak soud přihlédne v rámci vypořádání, když hodnotu členských práv a povinností v bytovém družstvu zohlední při určení výše vypořádacího podílu.

Vztah řízení o zrušení společného nájmu bytu a členství v bytovém družstvu dle § 705 odst.2 občanského zákoníku a řízení o vypořádání společného jmění manželů bylo vyjasněno i rozsudkem Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.3.2010, sp.zn. 22 Cdo 782/2008 dle něhož : jestliže ve sporu vedeném podle § 705 odst.2 věta druhá občanského zákoníku bylo návrhu jednoho z bývalých manželů na zrušení jejich společného členství v bytovém družstvu vyhověno, nelze v řízení o vypořádání společného jmění dospět k závěru, že členský podíl v družstvu do tohoto jmění nikdy nepatřil. JUDr. Balák v poznámce k tomuto rozhodnutí úvahu rozvíjí

¹⁴⁰ R 42/72

¹⁴¹ R 7/1991

¹⁴² rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.10.2006, sp.zn.22 Cdo 14/2006

tak, že by soud mohl již v řízení podle § 705 občanského zákoníku provést vypořádání nároků ze zrušení společného nájmu bytu a členství v bytovém družstvu, když jde o řízení, kde soud dle § 153 odst.1 občanského soudního řádu může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají¹⁴³. Tento názor se jeví praktickým s odůvodněním, že by tento postup předcházel sporům o vypořádání společného jmění soudem, ale vypořádání společného jmění manželů je vypořádáním, které zahrnuje většinou větší masu majetku, než pouze hodnotu bytu (ta však bývá hodnotou podstatnou) a v rámci úvahy o celé mase vypořádávaného jmění to nepovažuji za vhodné, když je potřeba mít na zřeteli nutnost provedení vypořádání v souladu s ustanovením § 149 občanského zákoníku. Zejména hledisko zásluhovosti o nabytí majetku, péči o domácnost a děti. Vytržením vypořádání jen jedné části majetku do samostatného řízení by hodnocení hledisek daných § 149 občanského zákoníku bylo příliš roztržštěné. Myslím, že tento závěr není ani v rozporu s tvrzenou možností jednotlivé způsoby vypořádání kombinovat.

Hodnotou družstevního bytu, která přichází k vypořádání je míněna cena obvyklá, která je v daném místě a čase dosažitelná za převod členských práv a povinností v bytovém družstvu¹⁴⁴ a nikoli pouze hodnota družstevního podílu, jako míra účasti člena družstva na majetku družstva. Tento názor je aplikován i na družstevní garáže. Tam je jeho důvodnost ještě jasnější, když v praxi se stává, že předmětem vypořádávané masy společného jmění manželů je garáž družstevní i v osobním vlastnictví. Cena bytové jednotky podle zák.č. 72/1994 Sb. je dána cenou, za kterou lze pořídit obdobnou bytovou jednotku ve stavu ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví (dnes společného jmění) manželů v daném místě ke dni rozhodování soudu o vypořádání¹⁴⁵.

Pro určení vypořádacího podílu musí soud znát cenu vypořádávaných věcí a dalších hodnot. Zjištění ceny jednotlivých věcí, které jsou předmětem vypořádání před soudem, může být učiněno ze shodných tvrzení účastníků ve smyslu § 120 odst. 4 občanského soudního řádu, příp. ke zjištění ceny věcí může být soudem ustanoven znalec za použití § 127 občanského soudního řádu, když v situaci, kdy soud nezná

¹⁴³ JUDr. František Balák, Právní rozhledy č. 14, ročník 2010, str. 523

¹⁴⁴ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.11.2002, sp.zn. 31 Cdo 2428/2000

¹⁴⁵ usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2004, sp.zn. 22 Cdo 2216/2004

cenu věci a ta se mu nepodaří zjistit jiným způsobem, závisí rozhodnutí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí. Ve smyslu § 127 odst. 4 občanského soudního řádu, lze místo posudku znalce použít potvrzení nebo odborné vyjádření, o jejichž správnosti nemá soud pochybnosti. Vzhledem k charakteru sporů o vypořádání společného jmění manželů však ohledně zásadních majetkových hodnot musí přistoupit prakticky vždy k ustanovení znalce. Při stanovení ceny se vychází z ceny věci obvyklé v místě a čase. Časem se mívá doba rozhodování o vypořádání, když dle § 154 odst. 1 občanského soudního řádu pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení. V řízení o vypořádání společného jmění manželů může mezi zánikem společného jmění manželů a datem rozhodnutí soudu o jeho vypořádání uplynout velice dlouhá doba. Věci tvořící masu společného jmění manželů se tedy ocení podle stavu věci v době zániku společného jmění, tedy posuzuje se kvalita, stáří a míra opotřebení věci¹⁴⁶, a to v cenách platných v době, kdy se vypořádání provádí¹⁴⁷. V případě, že soudní řízení trvá i několik let není výjimkou, že je nutné opatřit doplnění zpracovaných znaleckých posudků k ocenění věcí tvořících masu vypořádávaného společného jmění s přihlédnutím ke změnám oceňovacího předpisu. Tento stav vede k prodražování sporu a je jedním z hojně užívaných argumentů, které soud používá při snaze dovést účastníky řízení ke smírnému vyřízení věci. Zvláště podstatnou otázkou je to v případě oceňování motorových vozidel a nemovitostí. Novelou občanského soudního řádu účinnou od 1.9.2011, kdy do něho byl vložen nový § 127a může znalecký posudek být v řízení předložen i jednou ze stran sporu a ten při splnění všech náležitostí má důkazní váhu znaleckého posudku a nikoli jen listiny, jak tomu bylo doposud.

Soudní praxí je řešena otázka ocenění rodinného domu s přihlédnutím k tomu, kdo z bývalých manželů tento užívá. Podle rozsudku publikovaného pod R 61/2000 cena nemovitosti, která byla součástí společného jmění manželů je stanovena s přihlédnutím k případné existenci práva bydlení rozvedeného manžela. Naproti tomu rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22Cdo 1217/1999 vychází ze závěru, že při stanovení ceny se k obsazenosti domu nepřihlíží. Z pohledu praxe se jeví vhodným druhý způsob, přičemž skutečnost, že je nemovitost obsazena, užívána jedním z bývalých manželů, by se měla odrazit v rozhodnutí o přikázání věci do

¹⁴⁶ R 42/72

¹⁴⁷ R 21/70

výlučného vlastníctví jednoho z manželů. V takovéto situaci je nutné zohlednit všechna hlediska pro vypořádání společného jmění manželů daná § 149 občanského zákoníku.

Soudní řízení o vypořádání společného jmění manželů může být skončeno i schválením smíru uzavřeného účastníky řízení dle § 99 o.s.ř. a to i ohledně věci, která netvoří součást vypořádávaného společného jmění¹⁴⁸.

16.2.2. cizí prvek při vypořádání společného jmění manželů a řízení před soudem

V souvislosti s řízením o vypořádání zaniklého společného jmění manželů je v návaznosti na kapitolu č. 3 Harmonizační tendence v rámci Evropské unie zmírnit i konkrétní dopad našeho členství v EU a konkrétní aplikaci evropského práva v řízení před českým soudem. Po 1.5.2004, tedy po přidružení České republiky k Evropské unii, došlo ke změně, pokud jde o příslušnost, uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech v případě přeshraničních sporů v rámci Evropské unie vyjma Dánska. Základním předpisem, který příslušnost v rámci států Evropské unie upravuje, je Nařízení rady ES č. 44/2001, které ve své kapitole 1 článku 1 odst. 1 stanoví, že toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. V článku 1 odst. 2 kapitoly 1 je však uvedeno, že toto nařízení se nevztahuje na a) věci osobního stavu, způsobilosti fyzické osoby k právu a právním úkonům, majetkové vztahy mezi manžely a dědění včetně dědění ze závěti. S ohledem na tuto úpravu je tedy zřejmé, že po 1.5.2004 se v oblasti vypořádání společného jmění manželů před soudem, pokud jde o příslušnost v rozhodování soudu v přeshraničních sporech nic nezměnilo. Soudní příslušnost při řešení sporů mezi manžely řešil Soudní dvůr Evropských společenství (dříve Evropský soudní dvůr) ve věci 143/78 ve svém rozsudku ze dne 27.3.1979 (věc de Cavel) tak, že výslovně stanovil, že vyluka ve vztahu k majetkovým právům vyplývajícím z manželských vztahů v sobě zahrnuje nejenom spory z majetkových vztahů předvídaných v jednotlivých národních právních řádech zvláště a výlučně pro právní

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.4.2009, sp.zn. 22 Cdo 5170/2007 publikované v Právních rozhledech 2/2010, str.71

vztahy manželů, ale také spory ze všech majetkových vztahů, které přímo z manželství nebo jeho rozvodu vyplývají. Z toho závěru aplikovaného na tehdy platnou Úmluvu o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí ze dne 27.září 1968 vychází i současné soudní praxe.

Ke změně v soudním řízení o vypořádání zaniklého společného jmění manželů, ale i soudního řízení obecně, došlo po 1.5.2004 z pohledu rychlosti soudního řízení. Dnes platné Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1393/2007 ze dne 13.11.2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech, které ve svém článku 17 stanoví, že každý členský stát by měl mít možnost doručovat písemnosti osobám s bydlištěm v jiném členském státě přímo prostřednictvím poštovním služeb, a to doporučeným dopisem s potvrzením o přijetí nebo rovnocenným dokladem. Pro potřeby doručování a rychlosti řízení jde tedy o ustanovení, které řízení zrychlí a usnadní. Také komunikace v rámci členských států Evropské unie prostřednictvím Evropského soudního atlasu <https://e-justice.europa.eu/> a webového rozhraní, které provozuje Ministerstvo spravedlnosti ČR na svých internetových stránkách <http://www.justice.cz/> je z pohledu soudu pohodlné a praktické.

S ohledem na citovanou úpravu práva Evropské unie se tedy postup soudu ve sporech o vypořádání společného jmění s cizím prvkem řídí v rámci států Evropské unie i mimo ni nejprve ustanoveními dvoustranných mezinárodních smluv o právní pomoci. Pokud taková smlouva není, pak se řídí příslušným ustanovením mnohostranných mezinárodních smluv a pokud ani takováto mezinárodní smlouva není, pak se řídí zákonem o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb. V případě, že taková smlouva je, tak se vztahy řídí touto smlouvou a nikoli citovaným zákonem. Tento postup vyplývá z ust. § 2 zák. č. 97/1963 Sb., které ve věcech vypořádání společného jmění manželů, které lze podhrnout pod věci majetkové, dává pravomoc českému soudu v majetkových sporech, je-li dána podle československých právních předpisů jejich příslušnost. Za majetkové spory zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním považuje veškerá kontradiktorní řízení vedená o žalobách, jimiž se žalobce domáhá, aby žalovaný byl uznán povinný poskytnout nějaké majetkové plnění včetně nároků na výživné ze zákona o rodině a pod tyto nároky je nutné podřadit i nárok na vypořádání zaniklého společného jmění

manželů¹⁴⁹. Podle § 21 zák. č. 97/1963 Sb. osobní a majetkové vztahy manželů se řídí právem státu, jehož jsou příslušníky. Jsou-li manželé příslušníky různých států, řídí se tyto vztahy právem československým, dnes tedy českým. To jsou hlediska, podle kterých posuzuje soud příslušnost a pravomoc rozhodovat o vypořádání společného jmění manželů. Jde o hlediska, která odpovídají době, kdy předpis vznikl a neodpovídají současné situaci, kdy mobilita občanů je daleko vyšší než dříve a do budoucna kritérium státního občanství bude ustupovat ve prospěch kritéria místa pobytu.

Pokud se soud dostane do situace, kdy je nutné aplikovat cizozemské právo, tak praxí je velmi osvědčená spolupráce s Mezinárodním odborem civilním Ministerstva spravedlnosti ČR. Ten je schopen zajistit překlady cizozemských právních předpisů. Ale disponuje i databází řešených případů. Z té je možné čerpat cenné zkušenosti. Zejména ohledně praxe justičních orgánů mimo Evropskou unii, když v rámci ní je praxe díky sjednocujícím tendencím v legislativě obdobná. Postup justičních orgánů je podrobně upraven v Instrukci Ministerstva spravedlnosti ze dne 11. června 2010, č.j. 59/2010-MOC-J, kterou se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních a obchodněprávních.

16.2.3.připravovaná úprava řízení o vypořádání společného jmění manželů v rámci Evropské unie

V rámci Evropské unie však nepůjde v popsaném případě o stav setrvalý, když i oblast manželského majetkového práva bude v budoucnu upravena. Rada EU přijala dne 30.listopadu 2000 Program o opatřeních k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech na jehož základě byl zpracován návrh právních předpisů upravujících v rámci Evropské unie problematiku majetkových poměrů manželů v případech s mezinárodním prvkem. Tímto předpisem by mělo být Nařízení Rady o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových vztahů mezi manžely jehož návrh byl zpracován v Bruselu dne 16.3.2011 pod KOM (2011) 126 v konečném znění a měla

¹⁴⁹ Kučera, Z., Tichý, L., Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář, Praha: Panorama, 1989, s.221

by tímto předpisem v rámci Evropské unie komplexně upravena problematika majetkových poměrů manželů v případech s mezinárodním prvkem. Z důvodové zprávy k tomuto návrhu vyplývá, že jeho důvodem je zvýšená mobilita osob v rámci prostoru bez vnitřních hranic, která vede k významnému nárůstu počtu svazků uzavřených mezi občany různých členských států a případů pobytů těchto párů na území členského státu, jehož státní příslušnost nemají. Cílem je zejména vytvoření jasného právního rámce uvnitř Evropské unie, který zahrnoval určení příslušného soudu a rozhodného práva ve věcech majetkových poměrů v manželství a usnadnění pohybu rozhodnutí a listin v členských státech. Připravovaná právní úprava má svůj právní základ v čl. 81 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie a nebude mít žádný dopad na hmotněprávní úpravu jednotlivých členských států.

Oblast působnosti připravovaného nařízení je vymezena stejně, jako v jiných případech negativně v Kapitole I, Článek 1 bod 1 a 3 s tím, že z působnosti nařízení jsou vyloučeny daňové, celní a správní věci (Čl. 1 bod 1) a způsobilost k manželství, vyživovací povinnosti, dary manželů, dědická práva pozůstalého manžela, společné podnikání manželů a povaha věcných práv vztahujících se k majetku a zveřejňování těchto práv (Čl. 1 bod.1 písm. a – f) Soudní příslušnost je upravena v Kapitole II tak, že v případě úmrtí jednoho z manželů je příslušným soud členského státu, kde byla podána žádost týkající se dědictví. V případě rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné je to v případě, že se na to manželé dohodnou soud členského státu, kde je podána žádost o rozvod, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné. Mimo uvedené případy je příslušným soud členského státu dle bydliště manželů nebo jehož jsou státními příslušníky (Čl. 5 odst. 1 písm. a-d) případně, kde se nachází majetek jednoho či obou manželů (Čl 6) a nebo pod podmínkou, že věc vykazuje dostatečnou vazbu na určitý členský stát. Jednotlivé případy nastávají za situace, kdy předchozí možnost není použitelná.

Rozhodné právo si manželé nebo budoucí manželé mohou primárně zvolit za podmínek daných v Čl. 16 navrhovaného nařízení, případně pokud si jej nezvolí, tak za podmínek daných v Čl. 17 je rozhodné právo určeno dle prvního obvyklého společného bydliště, které mají manželé po sňatku, nebo případně je to právo státu jehož státní příslušnost měli oba manželé v době uzavření manželství (toto pravidlo se nepoužije pokud mají manželé různou státní příslušnost), nebo případně právo

státu k němuž mají oba manželé nejužší vazby. Rozhodné právo se vztahuje na celou masu majetku movitého i nemovitého, ať se nachází kdekoli.

V kapitole IV návrh upravuje uznání, vykonatelnost a výkon rozhodnutí a zavádí vzájemné uznávání na základě vzájemné důvěry a nahrazuje stávající vnitrostátní postupy platné v jednotlivých členských státech. Navrhovaná úprava úzce navazuje na stávající obecnou úpravu provedenou Nařízením Rady (ES) 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 a 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 a vychází ze zásady uvedené v Čl. 16 dob. 1, který stanoví, že rozhodnutí vydaná v některém členském státě jsou v ostatních členských státech uznávána, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení.

Potřeba jednotné právní úpravy manželského majetkového práva v rámci Evropské unie plyne i ze skutečnosti, že dle materiálu Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 28.4.2011 Č.j. 82/2011- MOC-J v Evropské unii v současné době žije přibližně 16 milionů mezinárodních párů a z celkového počtu 2,4 milionu sňatků uzavřených v roce 2007 mělo 13% (310 000) mezinárodní charakter. Podle Českého statistického úřadu v letech 1995 – 2008 na celkem 436.797 rozvodů v České republice připadlo 18.306 rozvodů cizinců. Jde tedy o 4,4% všech rozvodů. Z tohoto počtu 791 rozvodů bylo v případech, kdy oba manželé byli cizinci.

16.2.4. vypořádání vnosů a zápočtů

Otázka vypořádání vnosů každého z manželů do společného jmění manželů a jejich zápočty jsou jednou z nespornějších otázek mezi účastníky řízení o vypořádání společného jmění. Dle § 149 odst. 2 věta druhá občanského zákoníku každý z manželů je oprávněn požadovat, co ze svého vynaložil na společný majetek a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na ostatní majetek. Vypořádání těchto vnosů a zápočtů, pokud není provedeno dohodou účastníků, provádí soud v rámci celkového vypořádání. Nicméně vzhledem k výraznému posílení dispoziční zásady řízení před soudem vychází soud primárně z tvrzení účastníků. Vypořádáváno je jednak to, co z výlučného majetku jednoho z manželů bylo použito na majetek společný. Jde tedy o pohledávku jednoho z manželů za společným jměním nebo o pohledávku společného jmění za jedním z manželů,

pokud ze společného majetku byly majetkové hodnoty použity na majetek výlučný. Na rozdíl od obecné úpravy promlčení v případě uvedených pohledávek nároky společného jmění manželů za jedním z manželů a naopak promlčení nepodléhají dle § 114 věta druhá občanského zákoníku. Při vypořádání vnosů jednoho z manželů na společný majetek musí věc pořízená za vnos jednoho z manželů ke dni zániku společného jmění manželů, resp. jeho vypořádání, existovat. Nelze se úspěšně domáhat nároku na započtení vnosu na spotřebované věci, jak tomu bývá v případě, kdy z výlučného majetku jednoho z manželů byla zaplacená společná dovolená, nebo naopak pokud z majetku společného jmění je hrazeno výživné na dítě, které se z manželství nenarodilo. Takovéto částky je však možné zohlednit s odkazem na ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku při určení výše vypořádacího podílu dle § 149 občanského zákoníku.

Zápočet vnosu na společný, příp. výlučný majetek, se provede i v případě, že věc, která za vnesenou majetkovou hodnotu byla pořízena, již není ve vlastnictví jednoho z manželů, případně není ve společném jmění manželů, nicméně věc musí ke dni zániku společného jmění manželů jako taková existovat. Zápočet se tedy provede i v případě, pokud například nemovitost jednoho z manželů byla zhodnocena majetkem ze společného jmění manželů a vlastník nemovitosti tuto prodal a výtěžek použil výlučně pro sebe.

V praxi dochází ke smíšení majetku výlučného a společného, zejména v situaci, kdy se např. pořizuje nemovitost jak za finanční prostředky výlučně patřící jednomu z manželů, tak za finanční prostředky patřící do společného jmění. V takovém případě pořízená nemovitost – věc je součástí společného jmění manželů a při vypořádání má manžel, z jehož výlučného majetku byla její koupě spolufinancována, právo požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek. Může však dojít k situaci, že věc patřící do společného jmění manželů, která byla částečně pořízena za výlučný majetek jednoho z manželů, díky opotřebení vzhledem ke společnému užívání postupně ztrácí svoji hodnotu. Pokud dochází k vypořádání ohledně takovéto věci, pak manžel, z jehož výlučného majetku bylo na společný majetek investováno, nemá nárok na svůj vnos v plné výši, ale pouze na poměrnou část odpovídající hodnotě vypořádávané věci ke dni zániku společného jmění manželů. Je však třeba přihlídnout k tomu, zda v konkrétním případě manžel, který náklad vynaložil, nebyl v užívání společné věci podstatně

omezen a zda ke snížení hodnoty věci opotřebením nedošlo zcela nebo převážně užíváním věci druhým z manželů¹⁵⁰.

Podle § 149 odst. 2 věta první občanského zákoníku se po zániku společného jmění manželů provede vypořádání, při němž se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Při určení výše podílů se však přihlédne i k hledisku danému § 149 odst. 3 občanského zákoníku, tedy k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Je třeba vzít zřetel zejména k péči o děti na niž pamatuje i §18 zákona o rodině a obstarání společné domácnosti. Právě ustanovení § 149 odst. 3 občanského zákoníku za použití § 3 odst. 1 občanského zákoníku umožňuje soudu provést spravedlivé vypořádání, které bude respektovat skutečnost, že manželství a společné jmění manželů není akciovou společností, tedy pouze souborem majetkových hodnot, ale též společenství, které vychází ze základních principů zákona o rodině, který v § 1 odst. 2 zák. o rodině jako hlavní účel manželství vidí založení rodiny a řádnou výchovu dětí, což je práce každého z manželů, která je penězi neocenitelná a odráží se i v § 19 odst. 2 zákona o rodině, který stanoví, že poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti. Pro určení míry přičinění se o nabytí a udržení společného majetku je třeba vzít zřetel i k péči o děti a obstarávání společné domácnosti, takže rozhodující není jenom výše příjmů každého z manželů, nýbrž i způsob jeho života, vztah k rodině a k hospodaření se společnými prostředky¹⁵¹.

Výsledkem těchto kritérií tedy může být snížení, případně zvýšení vypořádacího podílu jednoho z manželů soudem.

Jak již bylo uvedeno, tak vedle zásluhovosti každého z manželů o hodnotu vypořádávaného majetku soud přihlíží především k potřebám nezletilých dětí. Toto hledisko se při rozhodování odráží zejména při určení toho, které konkrétní věci mají být přikázány kterému z bývalých manželů do jeho výlučného vlastnictví. V průběhu řízení před soudem o vypořádání společného jmění manželů se často ukazuje, že účastníci řízení mají snahu činit předmětem vypořádání též věci, které jsou výlučným majetkem dětí, což si často neuvědomují. Jde zejména o sportovní náčiní, ale i

¹⁵⁰ R 43/74

¹⁵¹ R 42/72 str. 268

hudební nástroje, případně další věci sloužící a hlavně patřící výlučně dětem. Stejně mylně požadují vypořádat stavební spoření, které ve prospěch dětí uzavřeli. Skutečnost, že jeden z manželů po zániku manželství a tedy společného jmění manželů pečuje o děti, příp. děti postižené nebo velmi malé a nemá tedy možnost vykonávat své zaměstnání nebo jej vykonávat plnohodnotně, by se měla ve vypořádání zaniklého společného jmění odrazit také, ovšem vždy s vědomím přiměřenosti vyplývající z ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku, a to i vzhledem ke skutečnosti, že zákon o rodině pamatuje ve svém § 92 na právo rozvedeného manžela, který není schopen sám se živit, požadovat od bývalého manžela příspěvek na přiměřenou výživu.

Při rozhodování o určení výše vypořádacího podílu musí soud vážit celou škálu faktorů. Ze strany účastníků řízení to často bývá nepochopeno, když ti mají zato, že vypořádání společného jmění je pouze určitou účetní záležitostí, tak tomu ovšem není. Je tedy na soudu, aby patřičným způsobem účastníky poučil, když návod na poučení plyne jednak z § 5 občanského soudního řádu, kde je upravena obecná poučovací povinnost, ale i z § 99 odst. 1 občanského soudního řádu v rámci pokusu o smír. Svě konečné rozhodnutí ve věci vypořádání musí soud v souladu s ustanovení § 157 odst. 2 občanského soudního řádu přesvědčivě odůvodnit.

Zjišťování příčin rozpadu manželství, které musí soud brát v úvahu při rozvodu manželství dle § 24 odst. 1 zákona o rodině věta za středníkem, při vypořádání zaniklého společného jmění i s ohledem na novelou zákona o rodině účinnou od 1.8.1998, nehraje zásadní roli. Pravidla pro vypořádání uvedená v ustanovení § 149 občanského zákoníku se tímto hlediskem nepočítají a judikatura tento závěr jasně vyslovila ve větě : Vypořádací podíl jednoho z manželů nezániklém společném jmění nelze snížit jen proto, že zjevnou příčinou rozvratu byl jeho mimomanželský vztah¹⁵², nicméně v rámci úvah daných § 3 odst. 1 občanského zákoníku ve zvlášť výjimečných případech lze k příčinám rozpadu manželství při určení vypořádacího podílu přihlídnout. Jde právě o ty případy, kdy nepřihlídnutí k příčinám rozvratu manželství při vypořádání by bylo v rozporu s dobrými mravy¹⁵³.

¹⁵² rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.3.2007, sp.zn. 22 Cdo 2921/2005

¹⁵³ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii judikatury. 2., rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007, s.232 a Pokorný, M., Holub, M, Borovský, J. Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2000, s.201

Vypořádání společného jmění manželů v souvislosti se smrtí je řešeno odlišně od toho, kdy ke smrti jednoho z manželů dojde.

Pokud dojde ke smrti jednoho z manželů za trvání manželství, provede vypořádání společného jmění manželů notář, jako soudní komisař, postupem dle § 175l občanského soudního řádu, dle kterého měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění, soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku a určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Závisí-li rozhodnutí na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná, postupuje soud podle § 175k odst. 3 občanského soudního řádu. V takovémto případě tedy smrtí jednoho z manželů, jak již bylo shora uvedeno, společné jmění zaniká a vypořádání provede soud prostřednictvím soudního komisaře.

Pokud jeden z účastníků probíhajícího řízení o vypořádání společného jmění manželů v průběhu řízení zemře, postupuje soud podle § 107 občanského soudního řádu a rozhodne o procesním nástupnictví. Při rozhodování nemusí čekat výsledku dědického řízení, ale ve většině případů postačí, pokud vyjde z notářem zjištěného okruhu zůstavitelových dědiců. V případě, že v této otázce není zcela jasno, pak soudu nezbyvá než řízení přerušit dle § 109 odst. 2 písmeno c) občanského soudního řádu a to až do doby, kdy okruh dědiců a tedy i jeho právních nástupců je zcela jasný.

Je možná i situace, kdy po zániku společného jmění manželů jeden z bývalých manželů zemře a řízení o vypořádání společného jmění manželů před soudem dosud nebylo zahájeno. V takovém případě dědicové zemřelého manžela jsou oprávněni uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů¹⁵⁴. Pokud k dohodě nedojde, musí rozhodnout o vypořádání na návrh soud ve sporném řízení. K podání žaloby je aktivně legitimován jak pozůstalý manžel, tak dědicové zemřelého manžela. Opakem tohoto názoru je rozhodnutí R 4/80, se kterým nelze souhlasit, resp. jej lze mít za překonané, zejména z praktických důvodů, když okruh účastníků dědického řízení a řízení o vypořádání společného jmění manželů nemusí být shodný.

¹⁵⁴ rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 10Ca 196/99

16.3. Vypořádání zaniklého společného jmění na základě zákonné domněnky

Zákonná domněnka vypořádání zaniklého společného jmění manželů vychází z ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku, který stanoví, že nedošlo-li do 3 let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou, nebo nebyl-li do 3 let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech, pohledávkách a závazcích manželů společných.

Citované ustanovení je praktickým zákonným ustanovením, které vychází z nutnosti právní jistoty pro případ, kdy po zániku společného jmění manželů jsou manželé nečinní. Doba 3 let se jeví jako dostatečná k možnosti uzavřít dohodu, příp. zahájit soudní řízení, kterým se tato lhůta staví. Jeví se také jako přiměřená pro rozumné uspořádání majetkových vztahů z toho pohledu, že v této lhůtě vykrytalizuje to, které z věcí dříve patřících do společného jmění každý z bývalých manželů bude užívat.

Samostatnou, ale judikaturou řešenou otázkou dopadu nevyvratitelné právní domněnky dle § 150 odst. 4 občanského zákoníku je skutečnost, že členský podíl v bytovém družstvu jako majetkové právo se stává předmětem podílového spoluvlastnictví bývalých manželů¹⁵⁵.

Nevyvratitelná domněnka vypořádání má účinky nejen mezi bývalými manžely, ale i ve vztahu k třetím osobám, zejména k věřitelům. Může být tendence polemizovat s dopadem uplynutí lhůty dle § 150 odst. 4 občanského zákoníku, zejména pokud jde o možnost dohody bývalých manželů ohledně nevypořádaného majetku po jejím uplynutí a případném zastavení řízení o vypořádání společného jmění manželů¹⁵⁶. Názor o nemožnosti vypořádat společné jmění dohodou v průběhu soudního řízení zahájeného před uplynutím zákonné lhůty dle § 150 odst. 4

¹⁵⁵ rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22Cdo 2565/2003

¹⁵⁶ Milan Vašíček, Tomáš Chobota: Nad povahou lhůty pro vypořádání společného jmění manželů dohodou podle § 150 OZ: Skutečně na to mají bývalý manželé pouze tři roky?, (Právní rozhledy 9/2002,s.441)

občanského zákoníku, pokud k dohodě dojde po jejím uplynutí byl vyvrácen již citovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9.3.2011, sp.zn. 31 Cdo 1083/2009, které bylo publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky č. 7/2011 pod č. 88. Mám za to, že znění zákona je naprosto jednoznačné a vylučuje zmíněnou polemiku zejména díky zjevné snaze zákonodárce upravit vztahy bývalých manželů maximálně najisto a pokud selže předpokládaný způsob vypořádání dohodou a díky liknavosti bývalých manželů není žaloba podána, aby byly jejich vztahy upraveny a oni se neocitli v postavení nejistoty. Danou domněnku nelze vykládat ani jako atak na smluvní volnost, když nad ni lze v této konkrétní věci postavit právní jistotu majetkového uspořádání bývalých manželů, ale i třetích osob.

V případě pochybností ohledně dopadu nevyvratitelné právní domněnky na majetek bývalých manželů, příp. právní postavení třetích osob, nelze již úspěšně podat žalobu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů. Taková žaloba by byla jako nedůvodná soudem zamítnuta. Lze se však domáhat řešení sporné otázky určovací žalobou dle § 80 písm. c) občanského soudního řádu s tím, že je třeba důsledně splnit povinnost tvrzení, pokud jde o naléhavý právní zájem na požadovaném určení. To v případě, kdy není možné žalovat přímo na plnění dle § 80 písm. b) občanského soudního řádu. Obecně je judikaturou tento naléhavý právní zájem charakterizován jako vztah právní nejistoty bez požadovaného určení¹⁵⁷.

16.4.vypořádání společného jmění manželů a insolvenční řízení

V rámci účinků insolvenčního řízení se provede vypořádání společného jmění manželů v případě prohlášení konkursu, který má za následek jeho zánik. Vypořádání se provede v souladu s § 268 zák. č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobu jeho řešení (insolvenční zákon) pokud:

- a) společné jmění manželů zaniklo prohlášením konkursu,

¹⁵⁷ Bureš,J., Drápal, L., Krčmář,Z, Mazanec,M. Občanský soudní řád. Komentář.I.díl.6.vydání. Praha C.H.Beck, 2003,259s., R 17/72

- b) do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, nebo
- c) bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno.

Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. V případě, že v době prohlášení konkursu na majetek dlužníka již řízení o vypořádání společného jmění manželů probíhá, stává se insolvenční správce dnem prohlášení konkursu účastníkem řízení namísto dlužníka. Pobíhající řízení se nepřerušuje a nelze jej skončit soudním smírem dle § 99 občanského soudního řádu.

Insolvenční správce je oprávněn vypořádat zaniklé společné jmění dohodou, která ke své platnosti vyžaduje schválení insolvenčním soudem. Taková dohoda má účinky pravomocného rozsudku. Souhlas insolvenčního soudu není nutný v případě konkursu nepatrného dle § 315 odst. 1 písm. b) zák.č. 182/2006 Sb.

Dohoda bývalých manželů po zániku manželství o vypořádání zaniklého společného jmění, která byla uzavřena po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, nebo poté, co nastaly právní účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení je podle § 269 odst. 1 písm. d) zák.č. 182/2006 Sb. absolutně neplatná, jestliže soud rozhodl o prohlášení konkursu a to včetně soudem schválených smírů.

V situaci, kdy nelze provést vypořádání společného jmění manželů, protože závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, řeší § 274 zákona č. 182/2006 Sb. tak, že se zahrne celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty. Teorií jsou nastíněny tři způsoby řešení:

- a) věřitel bude uspokojen z celého společného majetku a druhý manžel, který není úpadcem bude mít priznanou pohledávku za úpadcem ve výši poloviny hodnoty společného jmění. Tato pohledávka vznikne ve smyslu § 275 zákona č. 182/2006 Sb. po prohlášení konkursu, vypořádáním společného jmění manželů a považuje se za přihlášenou a uspokojí se stejně jako ostatní pohledávky.

- b) nastane-li situace daná § 274 zákona č. 182/2006 Sb. není již třeba vypořádání provádět, neboť zde není žádný majetek, který by byl k vypořádání. Veškerý byl použit k uspokojení věřitele.

- c) druhý manžel může podat vylučovací žalobu a domáhat se vyloučení toho, co by představovalo jeho vypořádací podíl. Pokud takovou žalobu nepodá, bude postižen celý majetek náležející do společného jmění manželů.

Nastane-li situace, že v době prohlášení konkurzu společné jmění manželů zaniklo a uplynula lhůta pro jeho vypořádání daná § 150 odst.4 občanského zákoníku, nastanou ve smyslu § 269 odst.2 zákona č. 182/2006 Sb. účinky spojené podle zvláštního předpisu s uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů až po šesti měsících od prohlášení konkurzu. Do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání, nebo podat návrh na vypořádání soudu. Práva třetích osob, která byla nabyta v dobré víře tímto postupem nejsou dotčena.

Mimo dopadu v rámci konkurzu má úpadek jednoho z manželů řešený insolvenčním zákonem č. 180/2006 Sb. dopad na společné jmění manželů i v rámci reorganizace, jako další ze způsobů řešení úpadku, když povolením reorganizace společné jmění manželů nezaniká, nicméně majetek ve společném jmění manželů je k reorganizaci možné použít za podmínek daných § 342 zákona č. 182/2006 Sb. Konkrétně je dle písm.c) tohoto ustanovení potřeba prohlášení dlužníka manžela, že souhlasí s použitím majetku ve společném jmění manželů, má-li být podle reorganizačního plánu tento majetek použit. Forma tohoto prohlášení musí být písemná, přičemž podpis musí být úředně ověřen.

17. Společné jmění manželů v připravovaném návrhu kodifikace občanského zákoníku

V současné době probíhají práce na přípravě a přijetí nového občanského zákoníku, který má za cíl vytvořit soukromoprávní předpis, jehož smyslem je příklon k evropským kontinentálním konvencím a politická restituce idealismu práva soukromého a veřejného, z níž vychází ústavní pořádek České republiky¹⁵⁸. Základním obecným ideovým zdrojem rekodifikace je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z roku 1937¹⁵⁹. Tento návrh byl podstatně revidován z pohledu kritického vyhodnocení vývoje občanského a soukromého práva v počátku 19. století, vyhodnocení důležitých občanskoprávních kodexů, zejména občanské zákoníky Quebecku a Ruska a skutečnost, že Česká republika je členem Evropské unie a tedy zapracování příslušných mezinárodních smluv, nařízení a směrnic EU. Obecně pak kodex vychází ze skutečnosti, že základem evropské právní kultury je římské právo. Ve vztahu k otázce společného jmění manželů je pak důležité, že zákoník sleduje snahu obnovit pojetí občanského zákoníku jako obecného kodexu soukromého práva, který upraví oblast rodinného práva, občanského práva, pracovního práva a práva obchodního. Základním principem, se kterým navrhovaný občanský zákoník pracuje, je princip autonomie vůle, vycházející z teze, že přirozená svoboda člověka má přednost před státem a stát není tvůrcem svobody člověka, ale jejím ochráncem¹⁶⁰.

Samotné členění úpravy soukromého práva vychází z rozdělení na práva osobní a majetková. Osobním právům se věnuje především I. a II. část občanského zákoníku, majetkovým především část III a IV. V. část pak obsahuje ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

Přijetí návrhu občanského zákoníku bude spojeno se zrušením současné právní úpravy rodinného práva, která je obsažena v Zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. Rodinné právo by mělo být obsaženo v části II. připravovaného občanského zákoníku, přičemž manželské majetkové právo je v 2. oddílu této části.

¹⁵⁸ důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku str. 17 písm. a) bod 1

¹⁵⁹ důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku str. 17 písm. a) bod 2

¹⁶⁰ důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku str. 20

Manželskému majetkovému právu odpovídá rozsah § 648 – 915, přičemž obsahuje též řešení otázek o bydlení manželů (§ 683 a násl.).

Připravovaná právní úprava ve svém § 648 rozlišuje :

- a) zákonný režim společného jmění manželů
- b) smluvený režim, případně
- c) režim založený rozhodnutím soudu.

Oproti stávající úpravě zákonný režim zakotvený v § 649 a násl. obsahuje výslovné ustanovení ohledně výnosu z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů, a to tak, že tento se stává součástí společného jmění manželů. Nabývání a pozbývání součástí společného jmění je upraveno obecnými pravidly občanského zákoníku. § 651 odst. 2 pak obsahuje výslovné uvedení stavu, který je v současné době vyjasněn judikaturou, tedy že částky výdělků, platu, mzdy, zisku a jiných hodnot z pracovní a jiné výdělečné činnosti se stávají součástí společného jmění v okamžiku, kdy manžel, který se o jejich získání přičinil, nabyl možnost s nimi nakládat. Stejně tak pohledávky z výhradního majetku jen jednoho z manželů, které se mají stát součástí společného jmění, se jeho součástí stávají dnem splatnosti.

Ohledně správy majetku v zákonném režimu se na dosavadním právním vztahu nic nemění. Došlo však k prohloubení právní ochrany manžela toho, kdo podniká v § 655 návrhu, když je stanoveno, že je třeba souhlasu druhého manžela při prvním použití majetku tvořícího součást společného jmění manželů k podnikání jednoho z manželů, pokud přesahuje majetková hodnota toho, co má být použito, míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Jde o souhlas při prvním použití, a to jak v případě jednání, jejichž důsledkem je nabytí účasti v obchodní společnosti nebo družstvu, tedy pro založení takovýchto osob, nebo pro přistoupení k nim nebo pro úplatné nabytí obchodního podílu. Uvedené ustanovení pamatuje i na případy, kdy se k založení takové právnické osoby, nebo získání účasti v ní, nevyžaduje

majetkový vklad, ale důsledkem je rozsáhlé ručení účastníka. Pro případ, že druhý manžel nesouhlasí s jednáním manžela, který nakládá se společným jměním, je možné dovolat se neplatnosti takového jednání. Pokud jde o smluvený režim společného jmění manželů obsažený v § 656 a násl. připravované zákonné úpravy, pak na rozdíl od současné právní úpravy je jednoznačně stanoveno, že smlouva o manželském majetkovém režimu vyžaduje formu veřejné listiny. Smluvený režim může spočívat v režimu oddělených jmění, v režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, v režimu rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění, výslovně pak oproti stávající úpravě je provedena úprava možnosti změny smluveného režimu, jak novou smlouvou, tak rozhodnutím soudu, přičemž jednostranné právní jednání je vyloučeno. Smlouva, ze které vychází smluvený režim dle § 658 může obsahovat jakékoliv ujednání a týkat se jakékoliv věci, ledaže to zákon zakazuje. Může se týkat rozsahu, obsahu, doby vzniku režimu společného jmění, jednotlivých věcí i jejich souborů. Lze změnit zařazení již existujících i upravit zařazení budoucích součástí jmění rozdílně od zákonného režimu. Lze uspořádat majetkové poměry i pro případ zániku manželství a výslovně obsahuje § 658 odst. 2 ustanovení o tom, že jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti. Dle odst. 3 citovaného ustanovení pak nelze vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti. To je upraveno v ustanovení § 367 návrhu a dle jeho prvního odstavce jej tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich. Dle druhého odstavce tohoto ustanovení k nakládání s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela; to neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. Dle odstavce třetího se manžel může dovolat neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, naložil bez jeho souhlasu.

Oproti stávající úpravě připravovaný občanský zákoník v § 659 odst. 1 stanoví, že smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu, dle odst. 2 tohoto ustanovení se smlouva nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetích osob, ledaže by se smlouvou souhlasila. V opačném případě ve vztahu ke třetí osobě smlouva nemá

právní účinky. Připravovaná právní úprava navrhuje výslovně stanovit otázku účinků smluv, a to v § 660, a to v případě snoubenců tak, že smlouva nabývá účinnosti uzavřením manželství, a týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu, lze provést do tohoto seznamu zápis změny až po uzavření manželství. V případě, že jde o smlouvu manželů ohledně již existující věci zapsané do veřejného seznamu, nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do tohoto seznamu.

Správa společného majetku ve smluveném režimu je v připravované právní úpravě oproti dosavadní úpravě rozšířena. Smlouvou o správě mohou snoubenci či manželé ujednat nové změny oproti zákonnému režimu a taková smlouva může být i velmi praktická. Limit při uzavírání vyplývá jednak z požadavku formy, jednak z potřeby chránit rodinné společenství a jeho členy¹⁶¹. Ochrana je realizována ustanovením § 663 odst. 2, který stanoví případy potřebného souhlasu druhého manžela, toho, který nespravuje společné jmění, v případě nakládání se společným jměním jako celkem, při nakládání s obydlem, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydlí součástí společného jmění, nebo které je obydlím jednoho z nich, anebo obydlí nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti, a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění. V případě nesouhlasu s právním úkonem v uvedených věcech se může druhý manžel dovolat neplatnosti.

Režim založený rozhodnutím soudu je upraven ustanovením § 664 a následujících. Připravovaná právní úprava vychází ze snahy soudům vrátit pravomoc skutečného rozhodování, když jako hlavní hledisko pro rozhodnutí ohledně zrušení případně zúžení rozsahu společného jmění jsou uvedeny v odst. 2 § 664 navrhovaného občanského zákoníku závažné důvody, které jsou v tomto ustanovení jednak výslovně a jednak příkladmo uvedeny. Vždy je takovým důvodem skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželovi, v případě, že manžela lze považovat za marnotratného, jakož i to, že manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Ohledně změny případně obnovení platí totožně to samé, jako u smluveného režimu. Stejně tak u omezení rozsahu toho, co nelze

¹⁶¹ důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku str. 161

vyloučit (§ 667 – vybavení obvyklé domácnosti a nutnost zabezpečit rodinu). Zcela novým je pak ustanovení § 668, které dává soudu možnost na návrh manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno v případě, že manžel při správě společného jmění jedná způsobem, který je zřejmě v rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění. Připravovanou úpravou došlo v § 669 k prohloubení právní ochrany manželů při nakládání s vlastním majetkem, a to tak, že při nakládání v rozsahu nad 2/3 hodnoty svého výhradního majetku je třeba souhlasu druhého manžela. Způsob ochrany třetích osob je v připravovaném občanském zákoníku proveden zcela nově. Ne tak obsahově, ale došlo k výslovnému řazení ust. § 671 – 674, která vychází z toho, že pohledávka věřitele jen jednoho z manželů, která vznikla za trvání společného jmění, může být při výkonu rozhodnutí uspokojena i z toho, co je součástí společného jmění. Jde o případ, který je v současné době upraven judikaturou. Závazky z trestného činu jednoho z manželů, případně jeho protiprávního jednání nebo pro povinnost manžela k plnění výživného, může být při výkonu rozhodnutí uspokojen ze společného jmění jen do výše, kterou by představoval podíl povinného manžela, pokud by došlo ke zrušení a vypořádání společného jmění (§ 672).

Otázka vypořádání společného jmění manželů upravená v § 676-678 vychází s dosavadní právní úpravou. Výslovně bylo upraveno, že dohoda o vypořádání má vždy účinky ke dni, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na to, zda dohoda byla uzavřena po nebo před zúžením, zrušením nebo zánikem společného jmění. Obecně je preferována ohledně vypořádání dohoda. Pokud k dohodě nedojde, může každý z manželů navrhnout, aby rozhodl o vypořádání soud. Stejně jako ve stávající právní úpravě o vypořádání rozhoduje soud podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění. Stejně jako v dosavadní úpravě zůstala zachována lhůta 3 let pro provedení vypořádání dohodou, případně podání žaloby o vypořádání s tím, že po marném uplynutí této lhůty od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění platí fikce shodná jako v současné době. Pravidla pro vypořádání uvedená v § 682 odst. 1 návrhu jsou shodná jako v současné právní úpravě. Odst. 2 tohoto ustanovení pak do zákona vtěluje to, co bylo již řešeno judikaturou, tedy otázku tzv. vnosů ze společného majetku na majetek výlučný jednoho z manželů a naopak.

V současné době legislativní kroky směřují k tomu, aby byl nový občanský zákoník přijat a jeho účinnost nastala k 1.1.2014. Pokud jde o část týkající se rodinného práva a zejména společného jmění manželů, tak je zřejmé, že připravovaná právní úprava rozsáhle přejímá úpravu stávající, vychází z praxe soudů odraženou ve stávající judikatuře, kterou lze na společné jmění manželů aplikovat. Z připravované úpravy je zřejmá snaha o posílení společného jmění manželů jako pevného majetkového společenství, které má chránit rodinu jako takovou. Tento cíl mají snad všechny úpravy manželského majetkového společenství a vždy bylo jen otázkou, jak se to jednotlivým úpravám podařilo.

18. Závěr

Právní úprava společného jmění manželů i přes poměrně malý rozsah, který této oblasti majetkových vztahů mezi manžely věnuje občanský zákoník má díky provázanosti s institutem manželství a rodiny, jak jsou tyto upraveny zákonem o rodině, velice rozsáhlé dopady v různých oblastech běžného života. V úvodu této práce bylo zmíněno, že pokud se otázka vypořádání společného jmění manželů dostane před soud bývá to řízení zdlouhavé a složité. Přes složitost věci a to, co o rozsahu dopadů úpravy společného jmění manželů bylo uvedeno není řízení o vypořádání společného jmění manželů a řízení o zúžení společného jmění manželů v porovnání k celkovému ročnímu nápadu tak časté. U Okresního soudu v Českých Budějovicích je počet věcí celkového ročního nápadu, nápadu věcí žalob na vypořádání společného jmění manželů a nápadu věcí žalob na zúžení společného jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti uveden v následující tabulce:

Rok	Vypořádání SJM	Zúžení SJM	Nápad agendy C
2002	46	2	4.272
2003	39	2	4.481
2004	66	6	5.135
2005	44	4	5.166
2006	28	7	5.338
2007	44	13	6.852
2008	50	7	6.724
2009	48	7	13.159
2010	28	11	5.732

Přehled je sestaven počínaje rokem 2002, kdy u Okresního soudu v Českých Budějovicích byl zaveden ISAS (Informační systém administrativy soudů) a je tedy možné snadno zjistit přesný počet nápadu jednotlivých druhů žalob. Výrazné zvýšení nápadu agendy C v roce 2009 je dáno zrušením samostatné agendy platebních rozkazů Ro, která až do konce roku 2008 byla vedena samostatně a do agendy C byly věci převáděny až po podání odporu do platebního rozkazu nebo v případě jeho zrušení dle § 173 odst. 2 občanského soudního řádu, pokud se platební rozkaz nepodařilo i jen jednomu žalovanému doručit. Naopak snížení nápadu za rok 2010 vyplývá z přesunu nápadu z agendy C do agendy EC – elektronických platebních rozkazů, když tento způsob zahájení soudního řízení je stále častější zejména díky nížení sazby soudního poplatku. V roce 2010 v agendě EC napadlo celkem 6.885 věcí.

Žaloby, na které pamatuje ustanovení § 148 odst. 4 o.s.ř. na základě nichž lze rozhodnou o rozšíření společného jmění manželů do předchozího rozsahu za uvedené období nenapadly.

Za důvod poměrně nízkého nápadu žalob na vypořádání společného jmění manželů lze považovat možnosti, které přinesl zákon č. 91/1998 Sb. Zejména možnost rozvodu dle § 24a zákona o rodině, který umožňuje rozvádějícím se manželům usnadnit rozvod v případě, že soudu předloží písemnou smlouvu s úředně ověřenými podpisy upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a vzájemnou vyživovací povinnost. Jde tedy o ustanovení, které v podstatě do budoucna předchází sporům o způsob vypořádání a z takto uzavřené dohody lze žalovat již přímo na plnění.

Pokud však je řízení o vypořádání zaniklého společného jmění zahájeno, tak často nekončí rozsudkem ve věci samé, ale zastavením řízení díky mimosoudní dohodě nebo uzavřením soudního smíru. Když k vyřízení návrhu na vypořádání společného jmění manželů rozsudkem dojde, tak ten je zpravidla napaden odvoláním a rozhodnutí odvolacího soudu dovoláním. Rozhodovací činnost dovolacího soudu je tak podkladem pro další rozhodování před soudem a byla i bohatým pramenem z něhož vycházela tato práce.

Summary

The piece of work titled 'The case of marital community of property in theory and judicial practice' deals with the issue from the perspective of the courts and their actions in applying legal regulations and contemporary judicature of higher courts. It is divided into seventeen chapters.

The first chapter explains the essence of the institution of marriage and its effects in terms of the regulation contained within the Family Act and the Civil Code, where the act of entering into marriage is the basic prerequisite for the constitution of marital community of property.

The second chapter describes the development of the legal regulation of marriage and marital property law spanning from the statute of 1811 to the 1949 and 1964 regulations, including the interpretation of the currently non-existent institution of personal use, which ceased to exist on January 1st, 1992. The second chapter is followed by a chapter dealing with the tendencies to strive for harmonisation within the European Union.

An extensive part of the text is devoted to marital property law and the current state of the legislation surrounding it. This part is dedicated to dealing with how marital community of property is established, what constitutes it and how it can be handled, as far as the time of its establishment and its extent are concerned.

Chapter fifteen concerning the termination of marital community of property and particularly chapter sixteen, which elaborates on its post-marital settlement, are the most significant from the perspective of judicial practice and as such are widely dealt with in case law. Aside from the issue of settlement, the issues of the case of marital community of property liabilities and the execution of court decisions as well as the marital community of property possessions execution are also dealt with often in the courts and regulated by case law. As part of the section concerning post-marital settlement of property, particularly judicial proceedings including those with a foreign element are elaborated on, following up on the chapter dealing with tendencies to harmonise the regulation within the European Union and the legislation regarding post-marital property settlement, which is currently in the making.

Considering the constant development of the regulation, which concerns marital community of property, the last part of the text is dedicated to the proposed regulation contained within the Civil Law Codex currently being prepared, which is rooted in three basic institutions of private law, an umbrella term under which marital community of property falls, which are the family, the concept of ownership and the contractual agreement.

Finally, the conclusion acts as a summary and also contains an overview of the development of the occurrence of actions at the District Court in České Budějovice, whose primary subjects are settlement claims and the narrowing of marital community of property aside from an overview of the aggregate occurrence of civil agenda.

Seznam použité literatury

Dvořák,J. Spáčil,J. Společné jmění manželů v teorii judikatuře.2.,rozšířené vydání, Praha : ASPI, a.s. 2007

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J., Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 3.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011

Milana Hrušáková a kolektiv Zákon o rodině, 4. vydání. Praha: 2009 www.beck-online.cz

Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k čsl. obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha 1935

Kratochvíl,Z.a kol. Nové občanské právo, Praha: Orbis, 1965

Petr, B. Vydržení v českém právu.1. vydání : Praha C.H. Beck, 2002

Baudyš,P. Katastr a nemovitosti.1. vydání Praha: C.H.Beck, 2003

Občanský zákoník.Komentář. Díl I. Praha : Panorama, 1978

Šámal, P. Púry,F, Rizman,S. Trestní zákon. Komentář.4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2001

Bureš,J., Drápal, L., Krčmář,Z, Mazanec,M. Občanský soudní řád. Komentář.I.díl.6.vydání. Praha C.H.Beck, 2003

Kučera, Z., Tichý, L., Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář, Praha: Panorama, 1989

Pokorný, M., Holub, M, Borovský, J. Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2000

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČSSR

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky

Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku www.justice.cz

Jan Dvořák: Zamyšlení nad právní úpravou společného jmění manželů, (Soudní rozhledy 12/2007, s.453)

Radek Malenovský: K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen jedním z manželů,
(Právní rozhledy 20/2008, s.747)

Lucie Vlasáková, Veronika Křížová : Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky,
(Ad Notam 3/2004,s.61)

František Balák: K diskusi o zúžení společného jmění manželů,
(Ad Notam 6/2009,s. 204)

JUDr. František Balák, Právní rozhledy č. 14, ročník 2010, str. 523

Zdeněk Ryšánek: Zúžení společného jmění manželů smlouvou,
(Ad Notam 1/2009,s. 26)

Petr Baudyš: Uspořádání majetkových poměrů mezi manželi a darování pro případ smrti,
(Ad Notam 4/2004, s.96)

Josef Fiala: Společné jmění manželů a jeho odraz v katastru nemovitostí,
(Soudní rozhledy 12/2007, s. 457)

Milan Vašíček, Tomáš Chobota: Nad povahou lhůty pro vypořádání společného jmění manželů dohodou podle § 150 OZ: Skutečně na to mají bývalý manželé pouze tři roky?,
(Právní rozhledy 9/2002,s.441)

Dvořák Tomáš, Společné jmění manželů a insolventní zákon, Právní fórum, rok 2010, číslo 2, str. 56

Internetové zdroje:

www.justice.cz

www.beck-online.cz

www.szso.cz

<https://e-justice.europa.eu/>

Klíčová slova: občanské právo

společné jmění manželů

Keywords : civil law

marial community of property